

Vojslav Borčić – **Damir Drinković**

UGOVOR O POMORSKOJ AGENCIJI
Komentar Pomorskog Zakonika

II – revidirano izdanje

Rijeka, 2009.

PREDGOVOR

Prvenstveno za potrebe Udruge pomorskih agenata Hrvatske, prof. dr. sc. **Vojslav Borčić** napisao je prvo izdanje ove knjige izdane 1999. godine.

Komentar dijela tada važećeg Pomorskog Zakonika iz 1994. godine o ugovoru o pomorskoj agenciji (10 članaka) popratio je teorijskim uvodom, a uz svaki članak naveo je i primjere međunarodne i sudske prakse u kojoj je autor živio četrdeset godina.

Ukazao je i na mogućnosti *de lege ferenda*.

Kako je 2004. stupio na snagu novi Pomorski Zakonik, UPAH donio Opće uvjete poslovanja pomorskih agenata Hrvatske, a 2007. Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka donijelo Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta te pravima i obvezama pomorskog agenta, ukazala se potreba da se prvo izdanje knjige revidira i nadopuni.

U međuvremenu Republika Hrvatska donijela je i novi Zakon o obveznim odnosima koji je stupio na snagu 1.1.2006. godine pa su ažurirani izvadci uvršteni u prilog.

Prilog je dopunjen presudama iz sudske prakse.

Kao urednik prvog izdanja i veliki poštovalac pokojnog prof. dr. sc. Vojslava Borčića veliko mi je zadovoljstvo predstaviti njegov rad usuglašen s najnovijom regulativom.

U Rijeci, 2009.

Damir Drinković

KAZALO

	str.
PREDGOVOR	
1. Općenito	1
2. Pravna vrela o ugovorima o pomorskoj agenciji	2
3. Reguliranje ugovora o pomorskoj agenciji u Hrvatskoj	4
4. Nastanak ugovora o pomorskoj agenciji	5
5. Tumačenje i kritika teksta Zakonika:	9
- Članak 674	9
- Članak 675	24
- Članak 676	39
- Članka 677	43
- Članak 678	46
- Članak 679	53
- Članak 680	54
- Članak 681	55
- Članak 682	57
- Članak 683	58
6. Procesni položaj pomorskog agenta	63
7. Odgovornost pomorskog agenta	69
8. Trajanje i prestanak ugovora o pomorskoj agenciji	74
9. Zaključak	81
PRILOZI	82
I Pravidnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, te pravima i obvezama pomorskog agenta	83
II Opći uvjeti poslovanja pomorskih agenata Hrvatske	90
III Izvadak iz Zakona o obveznim odnosima	97
IV FONASBA: Ugovor o generalnoj agenciji	117
V FONASBA: Dodatak Ugovoru o generalnoj agenciji	123
VI FONASBA: Standardni ugovor o agenciji u linijskim poslovima	125
VII FONASBA: Ugovor o podagenciji	133
VIII FONASBA: Međunarodni ugovor o posredničkoj nagradi	138
IX FONASBA: Zaporke "SUB DETAILS"	140
X Iz sudske prakse	141

1. Općenito

Ugovor o pomorskoj agenciji je specifičan posao pomorskog gospodarstva. Po svojoj pravnoj naravi pripada ugovornom, obveznom pravu koje stranke stvaraju u privatnoj imovinskoj sferi svoje djelatnosti.

Može se staviti u skupinu ugovora o djelu ili usluzi, koji se danas granaju u velikom broju ovisno o osnovnim poslovima koji su sadržaj ugovora. Broj ugovora danomice raste. Neki niču iz klasičnih ugovora, a neki se rađaju iz posebnosti novih poslova.

Klasično se ugovorno pravo milenijima nalazi u građanskom pravu. Razvitkom trgovine javlja se tendencija stvaranja posebna sustava, upravo zbog rečenih osobitosti i odvajanja posebnih trgovačkih ugovora u granicama trgovačkog prava. I na kraju trgovačko se pravo specijalizira prema granama djelatnosti pa tako nastaje i plovidbeno pravo, a u plovidbenom poseban pravni sustav a to je pomorsko pravo.

Pojedine države nemaju posebne pomorske zakonike, pa norme o tome propisuju u trgovačkim zakonicima. Zemlje pak koje nemaju posebne trgovačke zakone ugovore o agenciji, pa i pomorskoj, reguliraju u građanskim zakonicima. No i kad postoji posebno pomorsko zakonodavstvo, norme građanskog i trgovačkog prava dolaze do supsidijarne primjene.

Zemlje koje osim Hrvatske danas imaju posebne odredbe o ugovoru o pomorskoj agenciji su Italija, Poljska i Bugarska, no ima više zemalja koje imaju posebne pomorske propise ali nemaju norme o ugovoru pomorskoj agenciji.

2. Pravna vrela o ugovorima o pomorskoj agenciji

Pravna vrela o ugovoru o pomorskoj agenciji, kako je uvodno rečeno najprije ćemo potražiti u pomorskom ili prometnom pravu. Kako sve zemlje nemaju pomorske ili plovidbene zakone, stoga propise o ugovoru pomorskoj agenciji valja potražiti najprije u trgovačkom pravu. Tu imamo dvije mogućnosti:

- da trgovačko pravo sadrži posebne propise o ugovoru o pomorskoj agenciji,
- da trgovačko pravo nema posebnih propisa o ugovoru o pomorskoj agenciji, pa se u tom slučaju primjenjuju propisi o trgovačkoj agenciji.

Konačno moguće je i to da ni trgovačko pravo nema odredaba o ugovoru o pomorskoj agenciji, pa ni općenito o agentu. Tada će nam pravni izvor biti građansko pravo kao općimovinsko pravo i to s propisima o agenciji odnosno o pravnim poslovima kojima se agent pretežito bavi (zastupanje i posredovanje). No i kad je u pomorsko pravo unijet institut ugovora o pomorskoj agenciji supsidijarno će se primijeniti propisi trgovačkog i građanskog prava za sva pitanja koja nisu riješena u pomorskom pravu.

Prema tome u prvom redu primjenjuje se pomorsko pravo kao posebno - *lex specialis*, ali ono redovito sadrži samo osnovne propise koji dopunjuju upravo trgovačko i građansko pravo kao opće - *lex generalis*. Bez obzira na mjesto koje će propisi o agenciji zauzimati u kodifikaciji pojedine države, treba imati na umu da se tu uglavnom radi o propisima dispozitivne naravi. Ta nam pretpostavka omogućuje da veći dio prava i obveza agenta crpimo iz ugovora između agenta i njegova nalogodavca.

Kao i na svaki pravni institut, i na institut o pomorskom agentu primjenjuju se ostali pravni izvori, posebice uzance, običaji, sudska praksa i pravna znanost. Stoga kad određujemo izvore prava o ugovoru o pomorskoj agenciji dobivamo ovaj slijed:

1. strogi propisi zakona (ako postoje), koji se ne mogu mijenjati voljom stranaka,
2. ugovor između pomorskog agenta i nalogodavatelja,
3. dispozitivni propisi pomorskog prava (ako postoje),
4. supsidijarni propisi trgovačkog prava,
5. supsidijarni propisi građanskog prava,
6. posebne poslovne uzance,
7. opće uzance,
8. običaji,
9. sudska praksa.

3. Reguliranje ugovora o pomorskoj agenciji u Hrvatskoj

Republika Hrvatska je 1994. donijela svoj prvi **Pomorski Zakonik**.¹ Do tada se u nas na pomorsko pravo primjenjivao Zakon o pomorskoj i unutarnjoj plovidbi iz 1977. godine koji je bio na snazi od početka 1978. a služio je i našem zakonodavcu pri izradi Pomorskog Zakonika.

Republika Hrvatska je 2004. godine donijela svoj drugi **Pomorski Zakonik**.²

Pomorski Zakonik svrstao je ugovor o pomorskoj agenciji u **treću glavu sedmog dijela** gdje su još ugovor o gradnji broda, ugovori o iskorištavanju brodova i ugovor o pomorskom osiguranju.

Zakonik o ugovoru o pomorskoj agenciji ima 10 članaka, od 674. do 683. No valja imati na umu da od vrela spomenutih u prethodnom naslovu najvažniji je ugovor između nalagodavatelja i pomorskog agenta.

Kada postoji ugovor, Zakonik se primjenjuje jedino ako sadrži strogu normu kršenje koje čini ugovor nepostojećim. Takav je primjerice obvezni pisani oblik ugovora o općoj (generalnoj) agenciji.

¹ Prvi Zakonik je objavljen u "Narodnim novinama" br. 17/94 od 7. ožujka 1994., a mijenjan i dopunjen 1994. ("Narodne novine" br. 74/94) i 1996. (Narodne novine" br. 43/96)

² Drugi Zakonik je objavljen u "Narodnim novinama" br. 181/04 od 21. prosinca 2004.

4. Nastanak ugovora o pomorskoj agenciji

Ugovor o pomorskoj agenciji nastaje kad se ispune sve pretpostavke određene građanskim pravom, koje se zahtijevaju za valjanost svakog ugovora. Pretpostavke su: sposobnost stranke, volja i izjava volje, valjan sadržaj ugovora i valjan oblik ugovora.³

Prema članku 26. Zakona o obveznim odnosima⁴, ugovor se smatra sklopljenim kad su se stranke suglasile o njegovim bitnim sastojcima. Sporazum (*consensus*) stranaka o bitnim sastojcima nije dovoljan za realne ugovore gdje je potrebna i predaja stvari. Međutim ugovor o pomorskoj agenciji je konsenzualan, i dovoljno je suglasje stranaka pa je sklopljen nakon što one postignu sporazum o bitnim sastojcima, ako su ispunjene ostale pretpostavke.

Propis ili narav posla određuju bitne sastojke, ali ih stranke mogu proširiti sastojcima koje smatraju bitnim. Bitnim sastojkom ugovora smatra se i uvjet, rok ili druga točka ugovora u kojoj bar jedna stranka ugovornica čini zavisnim sklapanje ugovora. Stranke ne mogu suziti stvarno bitne sastojke ugovora. Ako bi postupile tako, ugovor pravno ne bi ni nastao.

Već sama ponuda (*offertum*) mora sadržavati bitne sastojke ugovora. Ponuda je očitovanje volje kojom jedna stranka objavljuje drugoj stranci svoju namjeru sklapanja ugovora. Prema Zakonu o obveznim odnosima, da bi ponuda bila pravovaljana, mora sadržavati:

- bitne sastojke ugovora (*essentialia negotii*) prema naravi ugovora,
- namjeru ponuditelja da sklopi ugovor s ponuđenim (*animus contrahendi*).

Uz navedeno, ponudena osoba mora biti određena. Ponuda nije dovoljna za sklapanje ugovora. Ugovor je sklopljen kad je ponuda prihvaćena. Ni nalogodavatelj ni pomorski agent ne moraju prihvatiti ponudu.

Razlikujemo sklapanje ugovora između nazočnih stranaka (*inter praesentes*) i sklapanje ugovora između nenazočnih stranaka (*inter absentes*).

³ Vizner i drugi, "Ugovori građanskog i privatnog prava", Rijeka 1971.

⁴ ZOO donesen je u ožujku 2005., a stupio je na snagu 1. siječnja 2006. godine.

Vrijeme nastanka ugovora važno je odrediti radi određivanja nastanka međusobnih prava i obveza stranaka, nastanka fiskalnih obveza, priznanja stečenih prava, određivanja materijalnog prava koje se primjenjuje. Prihvat ponude (*acceptatio*) očitovanje je volje ponuđenog kojom prihvaća ponudu. Pravovaljani prihvat mora sadržavati:

- potpun prihvat ponude jer se djelomičan prihvat smatra odbijanjem prvotne ponude i istodobno protuponudom,
- pravu volju ponuđenog,
- prihvat mora dati ponuđena osoba,
- prihvat mora stići pravodobno ponuditelju; ako prihvat zakasni, prema Zakonu o obveznim odnosima smatra se novom ponudom.

Za sklapanje ugovora među nazočnim strankama, potrebno je dati izjavu o prijehu, a među nenazočnim izjava o prijehu mora stići ponuditelja.

Obično su obje stranke nazočne tijekom sklapanja ugovora i međusobno neposredno očituju svoju volju za sklapanje ugovora. Većina suvremenih zakonodavstava izjednačuje ugovor sklopljen između nazočnih stranaka s ugovorom sklopljenim preko telefona, teleprintera ili drugog sredstva neposredna daljinskog komuniciranja. Zakon o obveznim odnosima prihvaća gledište o tome da se ugovori sklopljeni preko telefona, teleprintera ili neposredno radiovezom ili elektroničkim vezama kao što su računala i Internet, smatraju sklopljenim između nazočnih osoba.

Uobičajeno sklapanje ugovora između odsutnih stranaka izmjenjena je pisma ili dostava pisana predložka ugovora drugoj stranci; ugovori sklopljeni telegrafski ili telefaksom izjednačeni su tim ugovorima.

Valja spomenuti još dva načina sklapanja ugovora, česta u praksi. To je sklapanje ugovora pristupanjem (adhezijom) i prešutno sklapanje ugovora (konkludentnim radnjama).

Ugovori o pristupanju (adhezioni ugovori) sklapaju se tako da jedna stranka iznese svoje uvjete konkretna ugovora sadržane u općoj ponudi, a druga stranka pristupa ugovoru.

Ugovor je sklopljen konkludentnim radnjama ako iz njih izlazi da su stranke namjeravale sklopiti ugovor. Tu se u pravnoj teoriji uvijek postavlja

pitanje šutnje i njena djelovanja. Vrijedi li pravilo o tome da onaj tko šuti prihvaća ponudu (*qui tacet consentire videtur*)? Općenito takvo stajalište nije prihvaćeno, osim izuzetaka. Ispravnije bi bilo govoriti o prešutnom sklapanju ugovora. Ugovor se može sklopiti prešutno tj. bez uporabe riječi, na tri načina: znakovima, konkludentnom radnjom, šutnjom.⁵

Naše pravo prihvaća sva tri načina sklapanja ugovora. **Zakon o obveznim odnosima u članku 42.** ističe da se šutnja po sebi ne smatra prihvatnom, ali dopušta spomenut izuzetak kad se osoba kojoj je dana ponuda nalazi u stalnoj poslovnoj vezi s ponuditeljem. Taj se propis može primijeniti i na ugovor o pomorskoj agenciji, jer za njega nije bitna formalnost, osim za ugovor o općoj agenciji.

Nema zapreke da se ugovor o pomorskoj agenciji sklopi pomoću tipskog ili formularnog ugovora kojeg obično imaju i nalogodavatelji i pomorski agenti.

Sugovornici sporazumno određuju kakav će ugovor sklopiti, određuju mu sadržaj, a to je rezultat njihove autonomije volje. Ta autonomija ni u jednom pravnom sustavu nije apsolutna, pa se sloboda ugovaranja ograničuje. Najčešće je ograničenje u prinudnim propisima zbog zaštite državnog ekonomskog sustava. To je kompromis između interesa stranaka i interesa države. "Prinudni propisi" (*ius cogens*) izraz je koji se za to rabi u suvremenoj pravnoj znanosti.

Tijekom sklapanja ugovora o pomorskoj agenciji kao i tijekom sklapanja bili kojeg ugovora, treba ispuniti pretpostavku o sposobnosti stranaka (pravna i poslovna sposobnost) valjani sadržaj i oblik ugovora. Ugovor o pomorskoj agenciji u nas neće moći sklopiti fizičke ili pravne osobe koje nisu upisane u nadležnom sudu i/ili drugom javnom tijelu za obavljanje pomorsko-agencijske djelatnosti, bez obzira na to jesu li ispunjeni uvjeti za valjanost sadržaja ugovora.

Za sklapanje ugovora potrebna je i volja stranke tj. očitovanje ponude i prihvata odnosno davanje naloga za obavljanje pomorsko-agencijskih poslova i prihvata takva naloga. Na kraju potreban je valjan sadržaj ugovora, tj. određivanje njegovih bitnih sastojaka i valjan oblik, tj. način na koji će ugovor biti sklopljen.

⁵ Vidi: Goldštajn, "Privredno ugovoreno pravo" Zagreb 1967., str. 158.

Ugovor o pomorskoj agenciji dvostran je pravni posao kojim se zasniva pravni odnos između pomorskog agenta i nalogodavatelja. Nalogodavatelj može biti prijevoznik, brodovlasnik ili brodar, vlasnik odnosno osoba zainteresirana za teret, i osiguratelj za nalogodavatelja te pomorski odnosno plovidbeni agent za mandatara.

5. Tumačenje i kritika teksta Zakonika

Prelazim sada na tumačenje važećeg Zakonika⁶ odnosno odredaba sadržanih u člancima od 674. do zaključno 683.

Glava III

UGOVOR O POMORSKOJ AGENCIJI

Članak 674.

Ugovorom o pomorskoj agenciji, pomorski agent se obvezuje, na temelju opće ili posebne punomoći, u ime i za račun nalogodavatelja, obavljati pomorske agencijske poslove te poslove pomaganja, posredovanja i zastupanja, a nalogodavatelj se obvezuje pomorskom agentu nadoknaditi troškove i platiti nagradu.

Article 674.

By a Contract of Maritime Agency, the Maritime Agent undertakes to perform maritime agency services and services of assistance, mediation and representation, for and on behalf of the Principal, on the basis of a general or special authorization whereas the Principal undertakes to reimburse the Maritime Agent for the expenses and pay to him a remuneration.

U ovom je članku definicija ugovora o pomorskoj agenciji. Radi se o dvostranom obveznom (sinalagmatičnom) pravnom poslu koji se sklapa sukladno volji stranaka. Pretpostavka za postojanje takvog ugovora je činjenica da pomorski agent radi u ime i za račun nalogodavatelja, prema tome ga izravno obvezuje prema trećoj osobi. Pripada skupini ugovora o djelu. To je ugovor o mandatu klasičnog građanskog prava.

U teoriji se raščlanjuje izravni od neizravnog mandata. Pri neizravnom mandatu, mandatar nastupa u svoje ime a za račun mandanta. To

⁶ Prof. dr. sc. Vojslav Borčić je kao član Povjerenstva radio na izmjenama i dopunama Pomorskog Zakonika.

je slučaj komisionara ili otpremnika. Izravni je kada mandatar radi u tuđe ime i tuđi račun. Osobinu agenta ovaj mora objaviti (*disclose*) jer u protivnom se njegov pravni položaj mijenja (čl. 680.).

Osobina agenta se redovito deklarira riječima “**u ime i za račun**” (*for and on behalf*) uz navod naziva nalogodavatelja, ili “**isključivo kao agent**” (*as agent only*). Ako ne navede naziv nalogodavatelja (*undisclosed principal*) slijede ga posljedice iz članka 680. PZ-a.

Iz ugovora o pomorskoj agenciji nastaju dva odnosa: jedan između agenta i nalogodavatelja, to je odnos iz punomoći iz koje crpi svoje ovlasti i odnos između agenta i treće osobe kojom zaključuje kakav pravni posao i pri tome ne nastaju obveze agenta prema trećoj osobi jer pravni odnos iz takva posla nastaje između njega i agentova nalogodavatelja.

Punomoć i njen opseg neovisni su od tog posla. Prema Zakonu o obveznim odnosima punomoćnik može biti i pravna osoba što je potpuno sukladno i s Pomorskim Zakonikom. To valja istaknuti radi razlikovanja od redovne punomoći za zastupanje pred sudovima i drugim tijelima. Važnost takva razlikovanja se ogleda u pitanju aktivne i pasivne legitimacije pomorskog agenta koji niti smije biti tužen ni tužiti za nalogodavatelja.

Oblik punomoći ovisi o obliku osnovna posla kao primjerice u slučaju ugovora o općoj agenciji koji mora biti u pisanoj formi (čl. 676.). Znači ovdje i punomoć mora biti pisana. Inače se može dati usmeno, što obično i biva, a nekad i prešutno, konkludentnim činom.

Nalogodavatelj određuje širinu punomoći, može je suziti i opozvati jednostrano. U tom slučaju, treća osoba koja je zaključila pravni posao a nije znala ni morala znati za opoziv ili suženje, ne snosi eventualne posljedice toga (čl. 677.). Inače punomoć za određeni posao prestaje nakon obavljena posla, ako je vremenski ograničena prestaje istekom vremena, a punomoć prestaje i prestankom subjekta punomoćnika ili opunomoćitelja. Teoretski mogla bi prijeći na pravne slijednike ali praktično se to ne događa, osim ako se posao ne može prekinuti bez šteta za slijednike ili ako priroda posla zahtjeva njegov završetak.⁷

Ako agent nema punomoći a obavi pomorsko agencijski posao za mogućeg nalogodavatelja radi se o poslovođstvu bez naloga i bez ovlaštenja.

⁷ Vidi Zakon o obveznim odnosima, čl. 89-94

To je primjerice pri uzapćenju stranih ribarica u našim vodama, kada pomorski agent obavlja poslove iz svoje djelatnosti bez punomoći, ako ju nije za nalogodavatelja dao zapovjednik broda. Poslovodstvo bez naloga je dopušteno samo ako posao ne trpi odlaganja. U tom slučaju agent mora odmah obavijestiti osobu u korist koje poduzima radnje.

Agent mora postupati pozornošću dobra gospodarstvenika. Može zahtijevati od nalogodavatelja da ga oslobodi svih obveza koje je za njega preuzeo i da ga primjereno nagradi uz plaćanje troškova.⁸

Nalogodavatelj ne mora u ugovoru o pomorskoj agenciji nužno biti brodovlasnik već sve one osobe koje u pomorskom poslovanju rabe usluge agenta a koje možemo nabrojiti sukladno poslovima pomorskog agenta kako su primjerice navedeni u idućem **članku 675. PZ-a**.

U nastavnoj analizi članka nalazimo obvezu pomorskog agenta “obavljati pomorske – agencijske poslove”. U ugovornoj praksi današnjice takav širok opis poslova je uobičajen jer dozvoljava širok dijapazon mogućnosti a i poslovi se mijenjaju.

Nastavak članka je nelogičan jer riječi **“te poslove pomaganja, posredovanja i zastupanja”** mogu se pogrešno tumačiti da se ovi poslovi razlikuju od pomorskih agencijskih poslova. Naprotiv pomaganje, posredovanje i zastupanje su bit pomorskih-agencijskih poslova, pa tekst zakona bi valjalo promijeniti tako da se pomorski agent obvezuje**obavljati pomorske agencijske poslove, poglavito one pomaganja, posredovanja i zastupanja.....**

Inače sadržaj ugovora može se utvrditi prema osnovnoj djelatnosti agenta koji se ne mora baviti svim poslovima. Prema tim osnovnim djelatnostima pomorske agente možemo podijeliti u četiri vrste: lučki agent, agent posrednik, agent tereta i agent osiguratelj. Pomorski agenti mogu se dijeliti još prema subjektu kojeg zastupaju, prema imenovanju i prema širini ovlaštenja.

Lučki agent (*port agent, shipagent*) je agent koji djeluje u luci. On je brodovlasnikov ili brodarov pomoćnik u lukama u kojima brodar nema svoje sjedište ili poslovne jedinice i za brodara obavlja sve upravne i

⁸ Vidi Zakon o obveznim odnosima, čl. 220-223

trgovačke poslove u redovitom iskorištavanju morskoga broda. Lučki agent je i brodarov zastupnik koji u ime i za račun brodara obavlja poslove s predstavnicima javnih ustanova i s drugim pravnim subjektima s kojima brodar kontaktira u luci ukrcaja ili iskrcaja. Lučki agent djeluje isključivo u lukama i daje usluge brodarima za njihove brodove u svojem sjedištu ili u mjestu svoje podružnice.

Druga vrsta je **agent posrednik (*shipbroker*)**. Djelatnost pomorskog agenta posrednika možemo klasificirati kao posredovanje u sklapanju ugovora o iskorištavanju morskih brodova, posredovanje u kupoprodaji, gradnji i remontu brodova, posredovanje u pribavljanju posade za pojedine brodare i posredovanje tijekom osiguranja tereta, broda, putnika i ostalih interesa u plovidbenom pothvatu. Sve te poslove pomorski agent može obavljati u lukama i u unutrašnjosti.

Pojedini stručnjaci navode tzv. *cablling agente* kao posebnu vrstu pomorskog agenta. Institut *cablling agenta* naročito je razvijen u Sjedinjenim Američkim Državama, a njegova je funkcija prikupljanje i prijenos obavijesti bitnih za sklapanje ugovora o iskorištavanju brodova. To se vidi ponajprije u slanju obavijesti o stanju na tržištu brodova i tereta radi prijevoza morem. Iako se rad takvog agenta ograničava na opisane radnje, mislim da mu ne treba dati posebno mjesto. Pravilo je da se agent posrednik bavi i tim poslovima, ili točnije, ti su poslovi sastavni dio svakog posredovanja. *Cablling agent* pojavljuje se jedino u SAD.

Agent posrednik u pravilu posreduje između brodara i vlasnika tereta, jer za vlasnika tereta pronalazi odgovarajući brodski prostor, a za brodara teret za njegov brod. Njega valja razlikovati od agenta tereta koji zastupa krcatelje ili primatelje tereta i vlasnike tereta u njihovim odnosima s brodarima i trećim osobama u plovidbenom pothvatu. Agent posrednik u biti spaja obje ugovorne stranke, pa iako ponekad potpisuje ugovore za obje stranke, ipak je najčešće brodarov ovlaštenik, radi u njegovo ime i za njegov račun, i tako se deklarira.

U praksi **agent tereta** djeluje tijekom preuzimanja tereta, pojavljuje se u ime primatelja, za njih plaća vozarinu i uskladištenje tereta odnosno upućuje teret krajnjem korisniku. To je običan mandatar, punomoćnik primatelja koji nastupa u njegovo ime i za njegov račun. Ako se takav agent pojavljuje kao punomoćnik primatelja ili vlasnika tereta u pomorskom

poslovanju, pitanje je obuhvaća li pojam “pomorski agent” ili što se redovito pod tim pojmom razumije, i agenta tereta.

Mislim da je agent tereta posebna vrsta agenta koji djeluje u ime i za račun osoba zainteresiranih za robu. Pomorski agent takvu djelatnost može obavljati samo kad te osobe imaju interese zajedničke interesima njegova nalogodavatelja brodarka u ime kojeg i za račun kojeg nastupa. Moramo razlikovati agenta tereta od otpremnika. Zapravo između njih bitna je razlika: agent tereta djeluje u tuđe ime i za tuđi račun, a otpremnik djeluje u svoje ime.

Agent osiguratelja je četvrta vrsta pomorskog agenta prema ranijoj podjeli. Gotovo u svim zemljama ima agenata i posrednika u osiguranju, no nas zanima ulaze li njihovi poslovi u redovit djelokrug pomorskog agenta. Ako tvrdimo da se pomorski agenti bave i poslovima zastupanja i poslovima posredovanja u pomorskom osiguranju, pitamo radi li se pritom o kakvoj funkciji pomorskog agenta, ili o posebnoj vrsti tog subjekta.

Nema zapreka da pomorski agenti zastupaju osiguratelje i posreduju u osiguranju tijekom sklapanja ugovora o osiguranju. Može se dopustiti da pomorski agenti budu i agenti osiguranika, pogotovo ako nema specijaliziranih agenata za poslove osiguranja. Konstatirajmo stoga da su pomorski agenti u svakom slučaju ovlašteni obavljati poslove agentiranja u pitanjima osiguranja, a to potvrđuje i opravdanost prijašnje podjele.

Nećemo stoga pogriješiti ako kažemo da je posredovanje i zastupanje u poslovima pomorskog osiguranja funkcija pomorskog agenta, a da je agent pomorskog osiguratelja posebna vrsta pomorskog agenta.

Govorili smo dosad o agentima koji posreduju u osiguranju i zastupanju jedne stranke ili obiju stranaka ugovora o osiguranju. Ne smijemo zanemariti još jedan dio poslova agenta osiguratelja, tj. zastupanje osiguratelja zbog štete na brodu i teretu, u slučajevima kad osiguranje pokriva odgovornost brodarka prema trećim osobama a tiče se broda, posade ili prijevoza tereta (tzv. *protecting* i *indemnity* osiguranje).

Takvo osiguranje obavljaju P & I klubovi. Rizici odgovornosti koje danas pokrivaju P & I klubovi, dijele se u tri skupine:

1. *Protection and indemnity*
2. *Freight, demurrage and defence*
3. *War risks*

U prvoj skupini osiguran je rizik odgovornosti za štete nanijete brodu i posadi (*protecting*) i odgovornost za gubitak i oštećenje tereta (*indemnity*). U drugoj su rizici vezani uz naplatu vozarine, naknadu za prekostojnice i zastupanje stranaka u zahtjevima pokrenutim protiv njih, uključujući pravno zastupanje. U trećoj skupini osigurava se rizik rata. Ima posebnih klubova koji osiguravaju samo rizike iz 2. i 3. skupine i nazivaju se prema osiguranom riziku. U takvim slučajevima agent osiguratelja sa sjedištem udaljenim od mjesta događaja ima agente u raznim lukama. Oni ustanovljuju štetu, obavljaju ekspertize na brodu i teretu, brinu o naplati vozarine i naknade za prekostojnice, pomažu oboljeloj posadi i u takvim poslovima zastupaju osiguratelje.

Prema subjektu u čije ime i za račun kojeg rade, pomorski agenti dijele se na agente prijevoznika, agente osoba zainteresiranih za teret i agente osoba zainteresiranih za pomorsko osiguranje.

Napomenuti je da u izmjenama PZ-a u dijelu o prijevozima osoba i stvari izričaj brodar mijenja se u prijevoznik (*carrier*) što je pravilnije i sukladno je svim međunarodnim konvencijama.

Govorimo o agentu prijevoznika a ne jednostavno o agentu brodarka jer pomorski agent može zastupati kopnene te zračne prijevoznike i poduzetnike multimodalnog prijevoza gdje može nastupati i u svoje ime kao poduzetnik prijevoza. Pomorski agent kao poduzetnik multimodalnog prijevoza djeluje kao organizator tog prijevoza.

U Konvenciji o međunarodnome multimodalnom prijevozu, izričito je određeno da poduzetnik multimodalnog prijevoza može djelovati isključivo kao nalogodavatelj a ne kao agent.

Agent osobe zainteresirane za teret je agent tereta (*cargo agent*) kojeg smo razmatrali u podjeli agenata prema poslovima koje obavljaju.

Naziv agent tereta dolazi od pojma *cargo agent* angloameričkog prava. Naziv je vrlo praktičan, ali netočan i opterećen težnjom za personifikacijom stvari. Sasvim je jasno da se može biti agentom samo

fizičke ili pravne osobe, a ne stvari. Nažalost personifikacija objekta vrlo je raširena u nas, napose u pomorskoj praksi, pa svakodnevno možemo čuti izraze kao što su “agent broda” ili “agent tereta”. Ne mogavši negirati tu imanentnu činjenicu u praksi, valja prihvatiti takav naziv prilikom podjele agenata prema djelatnosti.

Preciznije je govoriti o agentu osobe zainteresirane za teret. Pritom, kad je riječ o pomorskom agentu u užem smislu, mislimo na teret koji se prevozi ili je bio namijenjen prijevozu morem.

Osobe zainteresirane za prijevoz tereta jesu proizvođač, vlasnik, prodavatelj, kupac, uvoznik i izvoznik robe, naručitelj prijevoza, krcatelj i primatelj tereta, njihovi otpremnici, agenti ili osiguratelji.

Agent osoba zainteresiranih za pomorsko osiguranje je treća vrsta pomorskog agenta određena prema nalogodavatelju. Za pomorsko osiguranje u prvom redu zainteresirani su osiguratelj i osiguranik. Pomorski agent može predstavljati i osiguranika, a taj je u pomorskoj trgovini ili prijevoznik, ili osoba zainteresirana za teret. Ne treba međutim zaboraviti još jednog važnog subjekta u osiguranju, a to je reosiguratelj koji također koristi agentove usluge.

Treći kriterij koji nam omogućuje podjelu agenata, njihovo je imenovanje. Imenovanje agenta pridonijelo je stvaranju posebnih pojmova za pomorske agente. Prema kriteriju imenovanja pomorski se agenti dijele na one koje:

- imenuje brodovlasnik, brodar ili prijevoznik u samom ugovoru o pomorskoj agenciji,
- imenuje druga osoba koju brodovlasnik, brodar ili prijevoznik izričito ovlasti za to,
- imenuje zapovjednik broda,
- imenuje naručitelj prijevoza,
- imenuje osiguratelj ili reosiguratelj.

Agent kojeg imenuje brodar ili prijevoznik je najčešći slučaj. Vlasnik broda ne mora ujedno biti brodar ili prijevoznik no agenta mogu imenovati obojica. Gdje god spominjemo brodara mislimo i/ili na prijevoznika. Ako je brod u zakupu točno se razlikuje brodar od vlasnika

broda. Situacija je složena kada je sklopljen brodarski ugovor na vrijeme (*time charter*).

Naručitelj iz brodarskog ugovora na vrijeme (*timecharterer*) imenuje svojeg agenta, ali *timecharterer* nije brodar, iako mu je funkcija prijevoznička. Pomorski agent kojeg imenuje *timecharterer* može istodobno, biti i njegov agent i agent vlasnika broda.

Valja imati na umu da interesi *timecharterera* i brodovlasnika nisu istovjetni, pogotovo u odnosu prema tekućim brodskim troškovima jer troškovi održavanja broda terete brodovlasnika, a troškovi pogona i tekućeg iskorištavanja broda terete naručitelja iz brodarskog ugovora na vrijeme.

Zastupa li pomorski agent obje stranke iz brodarskog ugovora na vrijeme, odvojeno će zaračunati troškove vlasnika i troškove naručitelja iz brodarskog ugovora na vrijeme, vodeći računa o tome tko ga je imenovao. Naime imenuje li ga *timecharterer*, oprezan agent neće prouzročiti troškove koji terete vlasnika bez njegova znanja i izričita odobrenja.⁹

Pomorskog agenta može imenovati osoba koju brodar, brodovlasnik posebno ovlasti, njegov zastupnik ili punomoćnik. Brodar može ovlastiti zapovjednika broda da u određenoj luci imenuje agenta ili može ovlastiti drugog agenta njegova povjerenja da za njega imenuje agenta.

Imenuje li pomorski agent na osnovi ovlaštenja drugog pomorskog agenta, drugi se agent redovito smatra podagentom (*subagent*). Obično je agent koji radi na osnovi opće punomoći (generalni agent) ovlašten imenovati podagenta bez izričita naloga. Ostali agenti za to uvijek moraju imati posebno ovlaštenje. Često bivaju imenovani tzv. međuagenti primjerice kada pri sklapanju jednog ugovora sudjeluju dva ili više agenta.

Zapovjednik broda zakonski je zastupnik brodara sa širokim ovlaštenjima od kojih su mu poneka dana *ex lege* (javnopravne naravi) pa može imenovati i agenta, ali to ne isključuje mogućnost davanja posebne punomoći za imenovanje agenta. U svakom slučaju, tako imenovan agent jest i uvijek ostaje brodarov odnosno brodovlasnikov agent.

⁹ Vrlo korisne primjere poslovne prakse moguće je naći u knjizi "Shipbroking and Chartering Practice" autora Ihre, Gorton i Sandevärn u izdanju Lloyd's of London Press Ltd., London 1980.

U pravilu agenta imenuje brodovlasnik ili brodar u luci ukrcaja i iskrcaja. No ponekad, agenta imenuje naručitelj prijevoza. Za tog agenta uvriježen je naziv *charterer's agent*. *Charterer's agent* pomorski je agent povjerenja naručitelja prijevoza, njegovo imenovanje uvjetovano je već u samom ugovoru o prijevozu koji sklapa s brodarom.

Iako pomorskog agenta u prijevoznom ugovoru naznačuje naručitelj prijevoza, to ne znači da je tako imenovani agent naručiteljev agent, već je on jedino i isključivo brodarov/prijevoznikov agent. Brodar ne mora prihvatiti usluge takvog agenta, ali ga mora platiti.

Kad naručitelj prijevoza imenuje agenta, prijevoznici vrlo često uz njega imenuju i agenta svojeg povjerenja (tzv. *protecting* ili *husbandry agent*), koji bi trebao štiti brodarove interese. Bez obzira na to je li takav agent imenovan ili ne, *charterer's agent* i *protecting agent* rade u ime i za račun brodara/prijevoznika.

Naveli smo da su u ovom prvom članku poslovi pomorskog agenta navedeni kao "pomorski agencijski" a posebice su istaknuti "pomaganje, posredovanje i zastupanje". Prva je formulacija šira i uvijek obuhvaća tri specificirana posla pa ćemo se na njima detaljnije zaustaviti invertirajući zakonski red na logičniji način tako da najprije govorimo o zastupanju, pa o posredovanju, a na kraju o pomaganju jer je ono imanentno u svakom poslu.

Zastupanje je rekli bismo osnovni posao. To je, ponavljamo, sklapanje poslova u tuđe ime i za tuđi račun koje ne obvezuje pomorskog agenta, već izravno nalogodavatelja. Zastupanje je dio sadržaja ugovora o pomorskoj agenciji pa ne valja izjednačavati ih.

Posredovanje je dovođenje stranke u vezu radi sklapanja ugovora. Pomaganje je nazočno u svim poslovima. O tome više uz komentar idućeg članka **675**.

Članak 674. Zakonika završava s opisom obveza nalogodavatelja a to su prava agenta. To su agentovo pravo na nagradu i naknadu troškova.

Inozemni autori ističu pravo na nagradu kao osnovno agentovo pravo iako, nije nužno da on radi za nagradu. U nas praksa je uvela dva pojma za agencijsku nagradu, i mi ćemo pokušati analizirati radi li se o dvije različite stvari, ili je agentova nagrada jedinstvena.

Naša pomorsko-agencijska praksa razlikuje “agencijsku pristojbu” od “agencijske provizije”. Razlikovanje se zasniva na različitim agentovim djelatnostima, pa se agentu koji obavlja prihvaćanje i otpremanje brodova priznaje agencijska pristojba, a agentu posredniku u pravilu agencijska provizija. Još je jedna razlika formalnopravne naravi, tj. agencijske su pristojbe u većini objavljene u posebnim agencijskim tarifama koje prihvaćaju udruge agenata pojedine države, **a ponekad odobravaju državna tijela.**

Agencijska nagrada redovito se ugovara, i takav ugovorni uglavak važan je sastojak ugovora o pomorskoj agenciji. Pravno nema razlike između agencijske pristojbe i agencijske provizije, ali razlike su faktične. Zato ćemo ta dva oblika nagrađivanja razmatrati odvojeno, da bismo uočili njihove karakteristike i međusobne razlike.

Agencijska pristojba rekli smo redovito je određena u agencijskim tarifama koje su često sastavni dio *Općih uvjeta rada pomorskog agenta*¹⁰, i nalogodavatelji ih obično prihvaćaju adhezijom.

Primjerice u Engleskoj tijekom sklapanja ugovora o pomorskoj agenciji, stranke se najčešće zadovoljavaju klauzulom u ugovoru koja određuje da će pomorski agent obavljati agencijske usluge i da će mu za to principal plaćati pristojbu navedenu u tarifi. Ako to nije određeno ugovorom o agenciji a principal se obraća pomorskom agentu s nalogom da za njega obavlja agencijske usluge u luci, pretpostavlja se kako se u nalogu razumije da će nalogodavatelj nagraditi agenta za njegove usluge prema pristojbama u tarifi. Ako poslije obavljene usluge nalogodavatelj odbije plaćanje agentu prema toj tarifi, pomorski agent ima pravo tužiti ga s petitom da mu se prizna nagrada određena u tarifi. Napominjemo da gotovo sve agencijske tarife propisuju samo minimalnu nagradu za usluge pomorskog agenta. Jedna od iznimaka je tarifa talijanske federacije pomorskih agenata – Federagenti koja ima raspon od minimalnog do maksimalnog iznosa nagrade.

Kako se vidi iz izloženog, agencijske tarife u pravilu sadrže samo jednu vrstu nagrade koja pripada pomorskom agentu. To je pristojba za agencijske usluge, uz prihvata i otpremu principalova broda u najširem smislu. To je nagrada za usluge, za koje smo ustanovili da ih redovito obavlja lučki agent. Vidjeli smo da se takve tarife primjenjuju uglavnom u lukama, a

¹⁰ *Opće uvjete poslovanja pomorskih agenata Hrvatske* donio je UPAH na svojoj Skupštini 16. veljače, 2004., a izmijenjeni su i stupili na snagu 1. ožujka 2009. godine.

principali ih prihvaćaju izričito ili pristupanjem općim uvjetima agentove tarife koja je objavljena i poznata svim brodarima. Karakteristično je to da su pomorski agenti svugdje organizirano udruženi, i tarife su rezultat njihova zajedničkog dogovora.

Tarife su uglavnom minimalna nagrada za agencijske usluge koju agenti uglavnom poštuju da ne bi bili optuženi za nelojalnu utakmicu. Iz tih tarifa izričito su ili prešutno isključene nagrade koje pomorskom agentu pripadaju za posredovanje pri sklapanju ugovora o iskorištavanju morskih brodova. Kako je to nagrada samo za određene poslove pomorskog agenta ta se nagrada drugačije i zove, stoga smo prihvatili uobičajen izraz u našoj praksi "agencijska pristojba". Tako možemo već iz naziva agencijske nagrade zaključiti o kakvoj se vrsti agentove usluge radi.

Bitna je razlika između nagrade lučkog agenta i agenta posrednika u tome što se agencijska pristojba određuje dogovorom između agenata, njome se nastoje zaštititi njihovi interesi, i izražena je u javnoj agencijskoj tarifi. Nagrada agenta posrednika poznatija kao agencijska provizija, slobodno se ugovara između pomorskog agenta i principala. Ako agencijska pristojba nije određena tarifom, može se ugovoriti ili odrediti običajem.

Klasični agencijski odnos između pomorskog agenta i njegova principala stvara se ugovorom. Nagrada za agencijski rad koju smo nazvali provizijom razlikuje se prema vrstama poslova koje agent obavlja, i određuje se uglavnom tim ugovorom.

Agencijska provizija teoretski je najrazrađenija u anglosaksonskome pravnom sustavu. U engleskom pravu agentova provizija ne mora biti ugovorena pisanim putem, jer pogodba o agenciji sklopljena između agenta i principala u bilo kom obliku određuje uobičajenu nagradu. To znači da se ni nagrada ni visina nagrade ne moraju izričito ugovoriti, a ipak će pomorskom agentu pripasti nagrada adekvatna njegovoj usluzi. Ta se nagrada može odrediti običajem ili prema slučaju; ako se tako ne može odrediti visina provizije, principal će isplatiti pomorskom agentu zasluženu proviziju. Jasno je da i u engleskom pravu, ako postoji izričit ugovor o agentovoj nagradi i njenoj visini, otpada drugi način određivanja visine provizije, premda ugovorena nagrada nije u granicama uobičajene nagrade.

Agencijska provizija određuje se različito primjerice agentu koji predbilježuje teret za linijske brodove, od provizije agenta putničkih brodova.

Drugačija je provizija za posredovanje u kupoprodaji i gradnji brodova od provizije u posredovanju za popravak i remont brodova. Provizija u poslovima sklapanja ugovora o prijevozu brodovima slobodne plovidbe određuje se drugačije od provizije koja agentu pripada za posredovanje u pribavljanju posade brodara.

U posredovanju i sklapanju ugovora o prijevozu linijskim brodovima provizija se ugovara u postotku od vozarine, obično od bruto vozarine označene u manifestu tereta. Taj postotak varira prema vrstama, količini i veličini tereta. Za teretne brodove provizija se određuje u postotku od vozarine, a za putničke od prevoznine. Provizije na prodane putničke karte obično su vrlo visoke. Slično se određuje provizija i u ostalim ugovorima o iskorištavanju morskih brodova, primjerice u postotku od teglarine tijekom tegljenja.

Između provizije za brodove slobodne plovidbe i provizije za linijske teretne i putničke brodove, dvije su bitne razlike. Provizija za posredovanje i predbilježbu prijevoza linijskim teretnim i putničkim brodovima sadržana je u ugovoru o pomorskoj agenciji prije sklapanja ugovora o prijevozu. Za brodove slobodne plovidbe agentova provizija određuje se najčešće u brodarskom ugovoru o prijevozu.

Druga je razlika što su provizije za sklopljen ugovor o prijevozu linijskim (teretnim) ili putničkim brodom više od provizije za sklopljen brodarski ugovor. To se objašnjava time što je, s obzirom na obično veću količinu tereta koju krcaju brodovi slobodne plovidbe usprkos nižih vozarinskih stavki, vozarina veća u apsolutnom iznosu. Prema tome provizija je veća, iako se računa prema nižem postotku.

Valja napomenuti da je u brodarskim ugovorima provizija dio sporazuma između brodarka i naručitelja prijevoza, i da je pomorski agent beneficijar takva sporazuma. Pitanje je mora li pomorski agent prihvatiti visinu tako ugovorene provizije. Pravno, nameće se negativan odgovor. U praksi taj problem ne dolazi u obzir u prvom redu zato što se brodarski ugovor uvijek sklapa agentovim posredstvom, pa se ugovor neće ni sklopiti njegovim posredstvom ako pomorskom agentu ne odgovara uglavak o proviziji. Sklopi li se ugovor bez posredstva pomorskog agenta, provizija mu ne pripada. Događa se da pomorski agent poveže stranke koje ga izigravaju i izravno sklope brodarski ugovor. Mislim da tada pomorskom agentu treba priznati uobičajenu proviziju. Samo postojanje klauzule o proviziji daje

agentu pravo na nagradu sudskim putem. Na sudu pomorski agent se mora pozivati na ugovor između njega i nalogodavatelja, a ne na klauzulu o proviziji (brokerage clause), a postojanje ugovora o agenciji, odnosno proviziji makar usmenog ako je dopušten, agent mora dokazati.

U engleskoj praksi uobičajena minimalna provizija određena je preko Baltic Exchange, a iznosi 1,25% od vozarine određene u brodarskim ugovorima.¹¹

Tako određene minimalne provizije onemogućuju nelojalnu utakmicu. Engleski pomorski agenti u potpunosti poštuju odluke Baltic Exchangea.

Pripada li provizija pomorskom agentu koji je posredovao u sklapanju brodarskog ugovora, ako je propao brod kojim se trebao obaviti prijevoz? Engleska pravna praksa decidirano odgovara pozitivno. Štoviše uglavak o proviziji često sadrži odredbu o tome da će se provizija isplatiti bez obzira na gubitak broda, tereta ili vozarine.

Konačno, iako smo naveli da se pomorskom agentu za posredovanje isplaćuje provizija za razliku od agencijske pristojbe koja se daje uglavnom za zastupanje, ipak valja reći da pomorski agent zastupa principala ako za njega potpiše ugovor u čijem je sklapanju posredovao. Neprecizno je zato tvrditi da mu provizija pripada isključivo za posredovanje.

Kad pomorski agent posreduje u kupoprodaji ili gradnji broda, provizija se određuje u postotku od ugovorene kupoprodajne cijene broda, a tijekom popravka ili remonta broda u postotku od cijene radova. Provizije su u postotku niske tijekom kupoprodaje ili gradnje, ali velike su u apsolutnom iznosu zbog visoke cijene brodova. Stoga su poslovi takva posredovanja najprivlačniji za svakog pomorskog agenta.

Tijekom popravka i remonta postoci su viši, i ovise o tome gdje se brod nalazi u odnosu prema remontnom brodogradilištu. Provizija je niža, ako je brod u luci u kojoj je brodogradilište, a viša ako je posredstvom agenta doplovio iz udaljene luke. Proviziju za posredovanje u kupoprodaji, gradnji,

¹¹ Baltic Exchange sastajalište je pomorskih agenata brokera u Londonu. To je zapravo burza brodskog prostora i tereta koji se prevozi morem. Problem pomorskog agenta rješava "Institute of Chartered Shipbrokers".

popravku ili remontu ne plaća agentov nalogodavatelj već je redovito plaća prodavatelj broda ili brodogradilište.

Pomorskom agentu za osiguranje broda, tereta ili ostalih interesa pripada provizija u postotku od premije osiguranja. Takvu proviziju agentu isplaćuje nalogodavatelj tj. osiguratelj, koji iznosom provizije tereti osiguranika, računavajući je u visinu premije.

Za posredovanje u prikupljanju posade za brodare, agentova nagrada određuje se u agencijskim tarifama u obliku agencijske pristojbe, jer te poslove obavljaju lučki agenti.

Treba objasniti i nagradu koja pripada pomorskom agentu za upravljanje brodovima za račun brodarka (*management*). To je brodarka funkcija koju obavlja pomorski agent. Obično se između brodarka i *managing agenta* sklopi ugovor kojim brodarka pomorskom agentu predaje na upravljanje brod ili brodove. Određuje se agentova nagrada ili podjela dobiti iz poslovanja s brodovima. Nagrada je najčešće sklop fiksnog, paušalnog iznosa za razdoblje u kome agent upravlja tuđim brodovima, i provizije na vozarine ostvarene za to vrijeme.

Kada pomorskom agentu pripada pravo na proviziju? Mišljenja o tom pitanju možemo podijeliti u četiri skupine. Jedni misle da pomorskom agentu pripada provizija ako je došlo do sklapanja ugovora, drugi ako je samo nastojao postići sklapanje, treći ako je ugovor ostvaren, a četvrti priznaju pomorskom agentu proviziju čak i kad je ugovor sklopljen bez posredstva pomorskog agenta, ali na području na kome on djeluje.

Naša sudska praksa **cijenila** je da proviziju treba priznati kad je ugovor sklopljen. Međutim, u Pomorskom Zakoniku (**članak 682.**) prihvaćena je izmjena tog članka tako da se to pravo priznaje **“na osnovi činjenice da je posredovao pri sklapanju ugovora”**. Tako i englesko pravo koje, uvijek daje pomorskom agentu pravo na proviziju za poslove ugovorene na tom području ili s istim osobama za vrijeme trajanja ugovora o agenciji. Smatramo da je ispravno priznati proviziju kada je agent radio na sklapanju ugovora. Provizija se agentu neće isplatiti ako sklopi neostvariv ugovor.

Ako je agent posrednik posredovao u sklapanju ugovora za koji je znao ili je trebao znati da se neće realizirati jer jedna stranka ne može ispuniti svoje obveze, nema prava na proviziju.

Što će biti ako je ugovorena provizija previsoka? S tim su se pitanjem suočili i naši sudovi, pa je prevladalo gledište o tome da se pretjerano visoka provizija može smanjiti ako ima narav nepoštena posla. Prema stajalištu sudske prakse u nas, proviziju (ako je prijeporna njena pretjerana visina) sud mora smanjiti, ne samo na prijedlog agentove protustranke, već i prema službenoj dužnosti.¹²

Osim kad agent nema prava na proviziju jer je posredovao u sklapanju ništavna ugovora, u engleskoj literaturi ima mišljenja o tome da agentu ne pripada provizija ni u ovim slučajevima: kad je neovlašteno sklopio ugovor koji nalogodavatelj nije naknadno odobrio; kad je, iako je nalogodavatelj naknadno prihvatio posao, povrijedio odnose povjerenja između agenta i nalogodavatelja; kad je kriv za svjesnu povredu dužnosti; kad nalogodavatelj nema koristi od sklopljena posla zbog nemara ili druge agentove povrede dužnosti. Takva stajališta engleskog prava o pomorskom agentu prihvatljiva su i za nas.

Pravo na naknadu troškova je drugo osnovno pravo agentovo koje izlazi iz tog članka. Ima mišljenja o tome da agent nema prava na naknadu troškova jer su oni već uključeni u njegovu nagradu. Takva mišljenja u našoj pravnoj znanosti zastupa većina autora koji se bave pitanjem trgovačke agencije.

Troškove pomorskog agenta dijelimo na vlastite (režijske) koji su prijeko potrebni za obavljanje agentove djelatnosti i na troškove principala. Troškove za nalogodavatelja plaća lučki agent, i oni redovito terete brodara tijekom boravka njegova broda u luci. To su naknade za korištenje plovnih putova, naknade za pilotažu, tegljenje, privez i odvez broda, naknade za uporabu obale, carinska i druga lučka davanja, troškovi za opskrbu broda hranom i drugim zalihama, posebice gorivom i vodom, troškovi popravka broda, gotovina koju agent isplaćuje zapovjedniku broda i drugi troškovi, primjerice za liječnike, lijekove i repatrijaciju. Sve troškove prema računima koje preuzima u ime i za račun nalogodavatelja, pomorski agent uključuje u svoj zbirni račun, tzv. račun otpreme (*disbursement account, conto approdo* ili *conto esborsi*).

Osim troškova za principala, pomorski agent u račun otpreme unosi redovito režijske troškove. To su poštansko-telefonski i telegrafski troškovi

¹² Takvu presudu pod brojem SI – 249/66 donio je 20. srpnja, 1966. bivši Viši privredni sud u Ljubljani.

koji nisu mali, i drugi sitni troškovi za manje usluge brodaru, primjerice uporaba agentovih brodica (ako je brod na sidrištu) ili automobila. Ti se troškovi priznaju ili posebice kao samostalni troškovi, ili se smatra da su obuhvaćeni u agentovoj nagradi. S obzirom na to da mogu biti veliki, mislimo da ih ipak valja priznati zasebno.

Članak 675.

Pomorski agencijski poslovi jesu posebice oni koji se odnose na plovidbu, brodove i njihovo iskorištavanje, a osobito na: prihvaćanje i otpremanje brodova, posredovanje pri sklapanju ugovora o iskorištavanju brodova, kupoprodaji, gradnji, preinaci i popravku brodova, osiguranju brodova, tereta i interesa, opskrbi zalihama, te na brigu o posadi i putnicima.

Article 675.

Maritime Agency services are particularly services relating to the navigation, ships and their employment especially for: assisting and clearance of ships, mediation in concluding contracts of employment of ships, sale and purchase, building, modification and ship repairing, insurance of ships, insurance of cargoes and interests, supplying and taking care of the crew and passengers.

U ovom članku zakonodavatelj egzemplifikativno detaljnije opisuje pomorske agencijske poslove ne spominjući posebice trodiobu - zastupanje, posredovanje i pomaganje. Jedino se posredovanje spominje uz niz posredničkih poslova. Prema ovom članku pomorsko agencijski poslovi su posebice oni koji se odnose na plovidbu, brodove i njihovo iskorištavanje. Dakako da se ni izdaleka ne mogu nabrojiti svi niti većina poslova pa će u ovom tumačenju opis iz članka proširiti na ostale uobičajene poslove pomorskog agenta.

Odmah se vidi da središnje mjesto zauzima iskorištavanje brodova tj. prijevoz stvari i osoba, tegljenje i potiskivanje, ali i ostali poslovi koji se obavljaju plovidbom. Na prvom mjestu su prihvaćanje i otpremanje brodova, što je u prvom redu zastupanje nalogodavatelja i pomaganje.

Uza svaki dolazak i odlazak broda pomorski agent obavlja poslove za koje se u nas udomaćio izraz "poslovi u vezi s prihvaćanjem i otpremanjem broda u luci". U engleskoj terminologiji to je *clearance of the vessel*, u doslovnom prijevodu "dozvola brodu da isplovi", ali tu su i formalnosti vezane uz brod koji uplovljuje. U nas često rabimo izraz "poslovi

clearance”. Francuski je naziv *conduite du navire*, njemački *Klarierung*, talijanski *appoggio della nave*.

Poslovi prihvaćanja i otpremanja obuhvaćaju sve potrebne formalnosti tijekom dolaska i odlaska broda. U tome pomorski agent uglavnom pomaže brodaru, zastupajući ga jedino kad preuzima obvezu u njegovo ime i za njegov račun.

Tijekom dolaska broda u luku agent među prvima dolazi na brod i, ako to nije ranije saznao, dobiva od zapovjedništva podatke o teretu koji će brod iskrcati ili ukrcati. Upoznaje se sa stanjem posade, broda i njegovim potrebama u luci. Zapovjednici brodova zahtijevaju da se brod opskrbi hranom, popuni zalihama i posadom zbog eventualna iskrcavanja, traže gotovinu za isplatu posade i zdravstvenu zaštitu za oboljele članove posade. Prvi je kontakt agenta i zapovjednika broda na sidrištu, kad brod još nije privezan uz obalu, da bi se mogli pospješiti uobičajeni poslovi ukrcaja i iskrcaja.

Ako se radi o inozemnom brodu, pomorski agent prevodi razne isprave. Za brodaru je važno to da od agenta dobije gotovinu (*cash*) koja zapovjedniku u luci služi za isplatu posade i potrebe broda. Agent obračunava vrijeme stajnice i prekostojnica, sastavlja činjenično stanje o utrošenom vremenu (*statement of facts*) i vremensku tablicu (*time sheet*), tj. obračun vremena. Nadzor nad teretom koji brod iskrca agent obavlja nekad preko svojih specijaliziranih nadzornika za iskrcaj i ukrcaj, konstatira eventualne havarije na teretu, štete na brodu, ponegdje mjeri ili važe teret.

Tijekom odlaska broda poslovi otpremanja djelomice su nalik poslovima prihvaćanja s tim da se tada odnose na ukrcaj i potrebe vezane uza skorašnje isplavljenje. Ipak ima poslova karakterističnih za odlazak broda: ispostavljanje teretnica, manifesta broda, carinskih isprava, obračuna vozarine. U biti nemoguće je nabrojati sve agentove poslove tijekom dolaska ili odlaska broda.

Tijekom dolaska i odlaska broda agent obavlja u ime i za račun brodaru poslove pred državnim i drugim nositeljima javnopravnih ovlasti. To su u prvom redu odnosi s lučkim vlastima: s lučkom kapetanijom, lučkom upravom, lučkom policijom, zdravstvenim vlastima i carinom.

Na prvom mjestu su odnosi s lučkom kapetanijom jer ona uređuje u svim svjetskim lukama, kontrolira brodske knjige i isprave, vodi brigu o sigurnosti plovidbe na svom području i obavlja druge funkcije.

Agent surađuje s lučkom kapetanijom i prije dolaska broda, u času kada ga najavljuje. Nakon dolaska broda, pomorski agent traži od lučke kapetanije “slobodan promet” za brod ako to nije učinio zapovjednik, a to znači da brodsko osoblje može slobodno kontaktirati s osobama na kopnu i obrnuto. U nekim državama lučke kapetanije daju i usluge tegljenja i peljarenja, a pomorski agent takve poslove naručuje u svojoj zastupničkoj funkciji u ime i za račun broдача.

Agent obavlja i druge poslove za broдача u odnosima s kapetanijom, primjerice predaje izjave o pomorskoj nezgodi, zajedničkoj havariji itd. Pri tome pomorski agent zastupa broдача pred lučkom kapetanijom, i njegovi se postupci trebaju smatrati broдаровим postupcima.

Važno mjesto imaju odnosi s lučkim upravama radi koordiniranja rada u luci. Među poslovima zastupanja pred javnim vlastima ne smijemo zaboraviti agentove prijave policijskim i konzularnim predstavnicima, ako se radi o inozemnome brodu.

Naglasit ćemo posebice odnose koje agent ima s carinskim vlastima u zastupanju broдача. Bez obzira na to radi li se o domaćem ili inozemnom brodu, carina kontrolira svu robu koja se uvozi ili provози, i uspoređuje stvarno stanje s deklariranim stanjem u prijevoznim ispravama o teretu. U nas pomorski agenti podnose carinicima carinske izjave o teretu kojima prilažu manifeste tereta, a agenti tereta prilažu i izvozne deklaracije. To agenti rade zbog prinudnih odredaba o tome u carinskom zakonu. Podnošenje takvih isprava i carinskih deklaracija te carinjenje robe redovito su poslovi predstavnika tereta. Kad je to u interesu broдача, pomorski agenti naručuju za broдаре i poseban carinski nadzor, primjerice ako se brod, osobito putnički, veže izvan carinskog gata.

Slično je i zastupanje broдача pred lokalnim, gradskim vlastima u zaštiti broдаровih prava i interesa. Na kraju valja spomenuti agentovo zastupanje broдача pred konzularnim predstavnicima države zastave broда, ako to zahtijevaju propisi te ili obalne države, odnosno kad agent, broдар ili zapovjednik misle da je to potrebno.

Brodar u obavljanju svoje redovite trgovačke djelatnosti stupa u pravne odnose s drugim osobama koje nemaju javnopravnu narav. To su odnosi vezani uz teret, ukrcaj, iskrcaj, prekrcaj i predaju primatelju, odnosi vezani uz potrebe broda, posade i putnika, dakle svi odnosi do kojih dolazi zbog interesa brodarka i ostalih sudionika u plovidbenom pothvatu.

U prvom su redu odnosi s vlasnicima ili predstavnicima tereta, krcateljima ili primateljima tereta. U tom su poslu redovito otpremnička poduzeća. Zastupnička uloga agenta u odnosu prema predstavnicima tereta vidi se već tijekom obavljanja propagande za određenog brodarka, brodsku liniju, ili broda. Propagandu tvore dostavljanje liste kretanja brodova, slanje okružnica s obavijestima o novim linijama ili o novim brodovima, reklamni oglasi u novinama i časopisima. To su obavijesti koje pomorski agent daje posebno o dolasku i odlasku broda, o redu plovidbe linijskih i putničkih brodova, informacije o karakteristikama broda, uvjetima prijevoza, tarifama.

Katkada je prijeporno pripada li takvo izvješćivanje zastupničkoj funkciji pomorskog agenta. Naša judikatura smatra da pomorski agent daje informacije u ime i za račun brodarka onako kako ih dobiva od njega. Prenosi li ih vjerno, pomorski agent ne može odgovarati ako, primjerice, brod nije stigao u luku ukrcaja u najavljeno vrijeme.¹³

Najvažniji poslovi koje pomorski agent obavlja u odnosima sa predstavnicima tereta su izdavanje teretnica krcatelju u odlasku broda i izdavanje tereta ili isprave “**bez zapreke**” kojom se dopušta preuzimanje tereta u lučkim skladištima nakon odlaska broda. U oba slučaja pomorski agent ubire vozarinu od predstavnika tereta, ili prima drugačije jamstvo da će vozarina biti plaćena.

Od agentovih poslova navest ću još izdavanje “naloga za izručenje”, teretnica “primljeno na ukrcaj”, ustanovljenje šteta na teretu, predaju i primitak protesta u svezi šteta na brodu zbog oštećenja ili gubitka tereta, odnosno kašnjenja pri isporuci.

Pomorski agent u ime i za račun brodarka uspostavlja odnose i s poduzećima za ukrcaj, iskrcaj, prekrcaj, uskladištenje, preradu, doradu, oplemenjivanje tereta. Kada teret treba uskladištiti, pomorski agent daje u ime i za račun brodarka nalog za uskladištenje, ali na račun, opasnost i rizik osoba zainteresiranih za robu.

¹³ Presuda koju je o tome donio Viši privredni sud u Zagrebu 4. studenog 1971. godine pod poslovnim brojem P-2295/70, nije objavljena.

Još je niz zastupničkih odnosa pomorskog agenta s trećim osobama koje treba spomenuti, u prvom redu to su odnosi s opskrbljivačem brodova hranom i drugim zalihama, naročito pogonskim gorivom i vodom. Tu su i remontna brodogradilišta koja se nalaze gotovo u svakoj luci i koja obavljaju nužne popravke na brodu. Ne smijemo zaboraviti ni klasifikacijske zavode s kojima agent kontaktira obavljajući svoje zastupničke funkcije.

U zastupanju brodarka pred drugim osobama pomorski agent je u vezi s raznim servisima za potrebe broda i posade (čišćenje, pranje, glačanje, itd.), s bolnicama (oboljeli članovi posade), poduzećima za dezinfekciju, dezinfekciju i deratizaciju. U svim tim odnosima pomorski agent nastupa kao mandatar i ne odgovara trećim osobama, jer te obveze preuzima izravno za nalogodavatelja. Svi ti poslovi spadaju u "*clearance*".

Drugi pomorsko agencijski posao spomenuti u ovom članku je posredovanje pri raznim poslovima. Posredovanje je spajanje dviju stranaka iz ugovora (za pomorskog agenta najčešće je to ugovor o iskorištavanju morskih brodova), ali obuhvaća sve radnje koje pomorski agent mora obavljati, želi li uspješan rezultat posredovanja. To je praćenje tržišta, prikupljanje i davanje informacija strankama ugovornicama, primanje i davanje ponuda, eventualno objašnjavanje pojedinih klauzula ugovora i otklanjanje nesporazuma. To spada u poslove "*charteringa*".

Postoji posredovanje pri sklapanju ugovora o prijevozu robe u linijskoj plovidbi, u slobodnoj plovidbi, u kabotaži i u drugim poslovima iskorištavanja morskih brodova, kao pri prijevozu putnika, tegljenju, potiskivanju broda. Posredovanje u linijskoj plovidbi karakteristično je u agentiranju linijskih brodova za koje brodar najčešće daje agentu generalno ovlaštenje za zastupanje. To ne znači da se agent koji nije "generalni" ne može uz posebno ovlaštenje baviti takvim posredovanjem.

Linijski brodovi uplovljuju u određene luke prema ustaljenu plovidbenom redu. Brodar mora imati osobu svojeg povjerenja u pojedinim lukama, koja će brinuti za rentabilnije i ekonomičnije iskorištavanje broskog prostora. U lukama koje njegovi brodovi redovito tiču, brodar imenuje svojega generalnog agenta.

Iako se posredovanjem bavi pretežno agent posrednik u užem smislu i rjeđe lučki agent, za linijske brodove je nekad obrnuto: tu brodar povjerava svoju generalnu agenturu agentu koji se brine o prihvaćanju i otpremanju

brodova, i ujedno ga ovlašćuje za predbilježbu broskog prostora (*booking*). Linijski se prijevoz danas uvelike obavlja spremnicima (kontejnerima) i to manjim brodovima zvanim “*feeder*” koji ih voze do velikih sabirnih luka, iz koje velikom brodovima idu do odredišta.

Djelatnost agenta posrednika u linijskoj plovidbi u najširem smislu obuhvaća spajanje stranaka iz ugovora o prijevozu. To zahtjeva poznavanje tržišta, robe, uvoza, izvoza i tranzita, dobro poznavanje brodova, linija koje održavaju i tarifa koje se primjenjuju na tim linijama i znanja o linijskim konferencijama.

Predstavnici tereta obraćaju se takvim agentima kad moraju prevesti pojedine stvari do određene luke ili iz nje, radi rezervacije broskog prostora; od agenta s kojim obično svakodnevno kontaktiraju dobili su podatke o kretanju broda, znaju približan datum ukrcanja, i sad se zanimaju za vozarinsku stavku. Ta se stavka za linijske brodove određuje konferencijskim sporazumima, stoga je najčešće fiksna. To su sporazumi koje sklapaju svi brodari (ili većina), koji voze na određenoj liniji. U njima se obvezuju primijeniti dogovorenu vozarinsku stavku radi eliminiranja nelojalne utakmice.

Brodari izuzev tzv. “*outsidera*” se pridržavaju konferencijskih stavaka. Predstavnik robe i pomorski agent najčešće kontaktiraju telefonom i tako sklapaju ugovor, nakon što se slože o bitnim sastojcima. Prema terminologiji Pomorskog Zakonika, to je pomorski vozaški ugovor.

Pisana potvrda o sklopljenom ugovoru zaključnica je za prijevoz (*cargo booking note*). Zaključnicu potpisuju pomorski agenti u ime i za račun brodarka i predstavnik tereta u svoje ime kao naručitelj prijevoza (makar se radilo o otpremniku). U praksi ima slučajeva da otpremnik ili uvozno-izvozno poduzeće potpišu zaključnicu za prijevoz u tuđe ime i za tuđi račun, ali tada djeluju kao agenti tereta. U toj djelatnosti pomorskog agenta radi se zapravo o posredovanju radi sklapanja ugovora. Potpisivanje ugovora dio je poslova zastupanja.

U posredovanju u slobodnoj plovidbi posrednička je djelatnost mnogo složenija negoli u linijskoj plovidbi. To nije stalno agentiranje brodarka kojeg agent dobro poznaje, i predstavnici tereta nisu upućeni na određene brodarkare ni na njihove agente. Tu je pomorski agent doista posrednik. O njemu ovisi hoće li se sklopiti ugovor o prijevozu. Složenost se

vidi i u raznim vrstama ugovora. To su brodarski ugovori na vrijeme ili na putovanje, bez obzira na to je li ugovoren cijeli brodski prostor ili određen dio broskog prostora. Ima standardnih brodarskih ugovora za putovanje, primjerice za prijevoz žitarica, drva, hidrokarbura, minerala, a ima i općih ugovora za prijevoz svih tereta (*Gencon*).

Za razliku od sređenih odnosa u linijskom prijevozu u kome se uvjeti prijevoza i tarife reguliraju konferencijskim sporazumima, u slobodnoj plovidbi konkurencija je velika i nepoštedna. Zbog nastojanja predstavnika tereta odnosno naručitelja prijevoza da jeftino prevozi i želje brodarka da svoj brod ekonomično iskoristi i da obavi prijevoz, obaraju se vozarine. Tu je rad agenta nezamjenljiv, jer samo dobar poznavatelj tržišnih prilika i potencijalnih stranaka može postići sklapanje ugovora na obostrano zadovoljstvo.

I brodarski se ugovori sklapaju u pravilu usmeno, telefonom, teleprinterom ili telefaksom, a kasnije se potvrđuju pisanim putem na spomenutim obrascima uz brisanje i dodavanje. Poslove sklapanja ugovora o slobodnoj plovidbi u velikim agencijama obavljaju specijalizirane službe. Ti se poslovi zovu prema engleskoj terminologiji poslovi *charteringa*, prema nazivu *charter party* koji u engleskom znači brodarski ugovor o prijevozu. Naručitelj prijevoza u brodarskom ugovoru u engleskoj se terminologiji naziva *charterer*.

Posredovanje se može pojaviti i u drugim ugovorima o iskorištavanju pomorskih brodova, tj. u sklapanju ugovora o prijevozu putnika, o tegljenju ili potiskivanju i o drugim neimenovanim poslovima koji se obavljaju plovidbom. Ne treba zaboraviti posredovanje pri sklapanju ugovora o zakupu.

Putnički prijevoz najčešće se obavlja u linijskoj plovidbi. U putničkom prometu pomorski agent ne bavi se samo posredovanjem. On informira putnike o dolasku, odlasku, itinereru broda, o prevoznini, brine o rezervaciji mjesta na brodu i prodaje putne karte. Tu je agent brodarkov pomoćnik, zastupnik i posrednik. Posrednička je funkcija najmanje izražena u linijskom putničkom prijevozu, jer takav se pomorski agent uglavnom ne bavi akvizicijom putnika. Posredovanje pomorskog agenta mnogo je izraženije u prijevozu putnika u slobodnoj plovidbi, posebno na tzv. kružnim putovanjima. Izletnički turizam raširen je u svim zemljama, bez obzira na prijevozno sredstvo, stoga je na kružnim putovanjima posrednička uloga

pomorskog agenta golema. Nakon prve faze propagiranja, posrednička se funkcija sastoji u akviziciji putnika. Putnika treba zainteresirati, steći njegovo povjerenje, ponuditi mu povoljne uvjete putovanja. Inače nema pravne razlike između posredovanja u linijskom prijevozu putnika i prijevozu u slobodnoj plovidbi.

U posredovanju radi sklapanja ugovora o tegljenju ili potiskivanju, pomorski agent najčešće radi za brodara čiji se brod nalazi u luci njegova sjedišta, a brodu su potrebne usluge tegljenja (potiskivanja) u dolasku u luku ili odlasku iz nje. U sklapanju ugovora o zakupu funkcija pomorskog agenta je također u prvom redu posrednička, u nastojanju da se sklopi ugovor. Od posebne je važnosti posredovanje pri kupoprodaji, gradnji i remontu brodova, posebice kupoprodaje novih ili polovnih brodova. Mnogi autori, napose engleski, ubrajaju tu djelatnost među važnije agentove poslove.¹⁴ U tim poslovima agent posreduje između brodara koji brod kupuje i stranke koja brod prodaje, ili brodogradilišta. Predmet kupoprodaje mogu biti novoizgrađeni brodovi, polovni brodovi i stari brodovi koji se kupuju za rezalište.

Prvi je zadatak agenta u posredovanju tijekom kupoprodaje praćenje tržišta brodova koji se prodaju i poznavanje potreba za obnovom ili proširenjem flote pojedinih brodara koje agentira. Kad agent nađe na tržištu povoljan brod za takva brodara, on mu ga nudi. Da bi se sklopio kupoprodajni ugovor, pomorski agent mora imati izričito ovlaštenje kupca, jer to nije sadržano u redovitim agentovim ovlaštenjima. Naime posredovanje tijekom kupoprodaje nije uvijek redoviti posao pomorskog agenta. Ako potpisuje ugovor o kupoprodaji, pomorski agent to radi u ime i za račun brodara, kao njegov zastupnik. Zbog važnosti ugovor ipak najčešće potpisuju brodari, pa se agentovo djelovanje završava nakon uspješna posredovanja u kome je sklopljen kupoprodajni ugovor. Pomorski agent obično samo sastavlja nacrt kupoprodajnog ugovora koji predlaže zainteresiranim strankama.

Tijekom gradnje brodova, pomorski agent posreduje između brodogradilišta i brodara koji žele nabaviti novi brod. Agent nalazi brodogradilište koje će u najpovoljnijim uvjetima i rokovima izgraditi brod za određena brodara. To zahtjeva praćenje tržišta brodogradnje, slobodnih brodograđevnih kapaciteta i sl. U brodogradnji se u obama slučajevima

¹⁴ Edward - Shipbrokers and the Law, Glasgow 1957., str. 22, i glede prava na proviziju Andrew Jamieson - Shipbrokers and the Law, London Hong Kong 1997., str. 99.

sklapaju posebni ugovori o gradnji broda. I tu, zbog važnosti i vrijednosti predmeta, ugovor redovito potpisuju stranke ugovornice, tj. brodar i brodograditelj. Za posredovanje u sklapanju ugovora o gradnji broda pomorski agent prima proviziju od brodograditelja, kao što pri prodaji takvu proviziju plaća prodavatelj.

Posebna je djelatnost pomorskog agenta posredovanje tijekom remonta, popravka i preinake broda. Pomorski agenti s remontnim brodogradilištima redovito sklapaju posebne ugovore o posredovanju. Tim se ugovorima obično obvezuju slati u remonto brodogradilište sve brodove brodara koje agentiraju, kada je potreban popravak ili remont broda. U tom posredovanju pomorski agent ima pravo na proviziju koju plaća remonto brodogradilište.

Posredovanje u osiguranju plovidbenog pothvata odnosno pomorsko osiguranje može se podijeliti na osiguranje stvari, osiguranje osoba i osiguranje pravnog odnosa i ostalih interesa. S obzirom na vrijednost osigurana predmeta, najčešće je i najvažnije u pomorskom osiguranju osiguranje broda i osiguranje tereta.

Osiguranju pravnog odnosa i ostalih interesa pripada i osiguranje vozarine, putnika, odgovornosti, troškova.

U osiguranju broda pravi posrednički rad agenta sastoji se u nalaženju osiguranika za određene osiguratelje: osiguranika čiji brodovi daju garancije za njihovu konstrukciju, opremu i ostalo. Glavne su vrste osiguranja broda osiguranje broskog trupa i osiguranje stroja. Posebice u zemljama angloameričkog pravnog sustava, raširena i pojava tzv. *insurance brokera*. Danas u Engleskoj gotovo ni nema ugovora o osiguranju broda koji se sklapa bez posredovanja *insurance brokera*.

Kad govorimo o osiguranju broda i o agentovu posredovanju, mislimo i na reosiguranje. U reosiguranju agent je važniji jer često bolje poznaje inozemne reosiguratelje i uglavnom se njegovim posredstvom sklapaju ugovori o reosiguranju. Gotovo svi osiguravajući zavodi reosigurani su u Engleskoj.

Agent pri sklapanju ugovora o reosiguranju nastupa uvijek kao posrednik, a ugovor potpisuju neposredno zainteresirani osiguravajući zavodi. Pomorskom agentu odnosno agentu osiguratelja za posredovanje

pripada provizija koju formalno plaća osiguratelj, ali ona redovito tereti osiguranika. Tijekom reosiguranja proviziju plaća osiguratelj čiji se rizik reosigurava.

U osiguranju tereta (*cargo* osiguranje) ima nekoliko osiguranja:

1. osiguranje određenog tereta, primjerice pošiljke obuhvaćene jednom teretnicom,
2. osiguranje više prijevoza određenih tereta jednog osiguranika do isteka unaprijed određene osigurane svote, tzv. flotantno osiguranje,
3. osiguranje svih budućih prijevoza jednog osiguranika u određenom roku, tzv. generalno osiguranje.

Intenzitet agentova posredovanja razlikuje se za svaku vrstu osiguranja. Posredovanje je gospodarski važnije za osiguratelja tijekom flotantnog i generalnog osiguranja, jer su premije za veće prijevoze više, a zanimljive su i za agenta koji prema tome prima proviziju.

Sve što je rečeno za posredovanje i zastupanje u osiguranju broda može se *mutatis mutandis* primijeniti na osiguranje tereta. U posredovanju u osiguranju tereta radi se o posredovanju koje obavlja agent osiguratelja ili agent tereta, ovisno o nalogodavatelju za kojeg radi pomorski agent.

Među posebnim interesima koji mogu biti predmet osiguranja, najvažnija je vozarina. U osiguranju vozarina, posrednička uloga agenta jednaka je kao u osiguranju broda ili tereta. slično je u osiguranju doprinosa u zajedničkoj havariji. U to se ubrajaju i ostali interesi koji mogu biti predmetom osiguranja u plovidbenom pothvatu.

Pomorski agent posreduje i u osiguranju putnika.

Istaknut ćemo posredničku ulogu pomorskog agenta u osiguranju pojedinih brodara od odgovornosti u P & I klubovima. Vidjeli smo da pomorski agent često zastupa P & I klubove. Pomorski agenti bave se i posredovanjem u osiguranju raznih troškova.

Posao je svakog agenta u svijetu i pribavljanje posade za pojedine brodare tzv. *crewing*. U lukama katkad treba zamijeniti članove posade zbog bolesti, godišnjeg odmora ili drugog razloga za iskrcaj izvan matične luke. U

stranoj luci zapovjedniku broda nemoguće je popuniti radna mjesta novom posadom, a udaljenu brodaru to je još teže. Zato je tu pomorski agent nezamjenljiv. Postavlja se pitanje o tome radi li agent tada kao brodarov zastupnik, kao zastupnik člana posade, ili je to čisto posredovanje. Ti su poslovi nalik poslovima koje obavljaju uredi za posredovanje tijekom traženja zaposlenja, ali s obzirom na fizičku udaljenost brodara, pomorski agenti redovito potpisuju ugovore o radu s pomorcima u ime i za račun brodara i tada nastupaju kao njegovi zastupnici. Neki se agenti bave isključivo s tim poslovima.

Iduće se pitanje odnosi na to može li pomorski agent zastupati pomorca u sklapanju ugovora o radu, ili može li zastupati ured za posredovanje rada. Teoretski to je moguće, ali u praksi odgovor je u oba slučaja negativan, jer pomorac i brodar redovito izravno potpisuje ugovor o radu. Ured za posredovanje rada prenosi dio svojih poslova (za određenu kategoriju radnika) na pomorskog agenta, a sam ured za posredovanje rada nije stranka u ugovoru o radu, već samo posrednik. No takvi uredi ne vole posredovanje pomorskih agenata u tim poslovima.

Iako u tom članku se to posebice ne spominje pomorski agent uvijek je i principalov pomoćnik, a u ugovoru o pomorskoj agenciji naći ćemo agentove dužnosti koje su isključivo pomaganje principalu. Pravna je razlika između pomoćnika i zastupnika u tome što pomoćnik radi poslove koje bi trebao raditi principal, ali ne sklapa pravne poslove u ime i za račun nalogodavatelja. Nasuprot tome zastupnik očitovanjem svoje volje sklapa pravne poslove za nalogodavatelja i stječe prava i obveze u njegovo ime i za njegov račun. Očito je da je zastupnik istodobno i pomoćnik, ali pomoćnik nije zastupnik. Pomorski je agent i jedno i drugo.

Za razliku od zastupanja i posredovanja, pomaganje se ponekad u ugovoru ne ističe zasebno, već se podrazumijeva, jer je pomaganje *ed ipso* obuhvaćeno ugovorom o pomorskoj agenciji.

Pomaganje zapovjedniku broda je naročito izraženo u svakodnevnim poslovima agenta. Zapovjedniku je sve teže zastupati brodara pred trećim osobama i zato jer ne zna što je sve potrebno za uspješno obavljanje takva zastupanja, posebice jer ne poznaje lokalne prilike.

Opseg zapovjednikovih poslova se povećao, pa je potrebno da mu netko pomaže. To je upravo pomorski agent koji je stručnjak za poslove

zastupanja na kopnu; poznaje tržište i prilike u lukama gdje mu je sjedište. Stoga je on u početku bio zapovjednikov pomoćnik, a danas je brodarov zastupnik kojeg imenuje brodar i koji često prenosi zapovjedniku brodarove naredbe.

Pitanje je može li se i u kome slučaju pomorski agent smatrati zapovjednikovim zastupnikom. Zapravo pomorski agent zastupa brodara preko zapovjednika broda, a nikad zapovjednike ukoliko on nije ujedno vlasnik broda ili prijevoznik (brodar). Postavlja se pitanje i o eventualnu neslaganju zapovjednika broda i pomorskog agenta. Zapovjednik broda ovlašten je sklapati ugovore o pomorskoplovidbenim poslovima u mjestu izvan sjedišta brodara, gdje nema ovlaštena predstavnika (agenta, rjeđe brodarova službenika). Inače, zapovjednik je uvijek ovlašten sklapati ugovore o spašavanju i pravne radnje potrebne za obavljanje putovanja.

Za druge ugovore zapovjednik bi trebao imati posebnu brodarovu punomoć. Pomorski agent svakako mora imati brodarovu punomoć, stoga u odnosu između zapovjednika i pomorskog agenta prednost treba dati zapovjedniku. Prema tome i u neslaganju između zapovjednika i pomorskog agenta, odlučuje zapovjednik.

Želimo li na kraju odgovoriti na pitanje o tome može li pomorski agent zastupati zapovjednika u njegovim ovlaštenjima, odgovor je negativan – pomorski je agent jedino zapovjednikov pomoćnik.

Nakon što smo zaključili da pomorski agent ne zastupa zapovjednika broda, bit će nam lakše konstatirati da agent ne zastupa ni brodsku posadu. Moglo bi se zaključiti suprotno, budući da pomorski agent često obavlja pojedine poslove u interesu članova posade, primjerice poslove ukrcanja i iskrcanja posade, repatrijacije pojedinih članova koji se iskrcavaju, upućivanja pomoraca na liječenje. Sve te poslove pomorski agent obavlja zastupajući brodara a ne članove posade, i to po brodarovu nalogu i u njegovu interesu. Pomorski agent zapravo pomaže posadi.

Slična je situacija s putnicima koji nisu brodarovi službenici poput posade, već stranke u ugovoru o prijevozu sklopljenim s brodarom. Pomorski agent u svojoj djelatnosti ne zastupa putnike, on im pomaže. Prilikom sklapanja ugovora o prijevozu brodom, prije ukrcanja odnosno nakon iskrcanja, putnici kontaktiraju isključivo s pomorskim agentom. Rijetko se kad putnici neposredno obraćaju brodaru, jedino u kabotaži kada brodari imaju vlastite

putničke agencije. Pomorski agent informira putnika o kretanju, dolasku i odlasku broda, rezervira mu mjesto na brodu, prodaje putničku kartu, smješta ga na kopnu ako brod kasni. Prilikom tih poslova, pomorski agent ili zastupa brodarku ili posreduje između brodarku i putnika, a može i zastupati putničku agenciju.

Zakon spominje posebice posredovanje pri opskrbi brodova zalihama, i ono važnije, posredovanje pri nabavi goriva.

Ima međutim drugih, sporednih poslova kojima se bavi agent. Zbog važnosti možemo izdvojiti upravljanje brodovima za račun brodarku, te kvalitativno i kvantitativno utvrđivanje stanja tereta. Navodimo i mjenjačku službu, usluge prijevoza vlastitim motornim čamcem i poštanske usluge. Razlika je između glavnih i sporednih poslova u tome što pomorski agent glavne poslove obavlja u tuđe ime i za tuđi račun, a sporedne uglavnom u svoje ime. Sporedni poslovi redovito nisu u ugovoru o pomorskoj agenciji.

Upravljanje brodovima za račun brodarku (*management*) ubraja se u netipične poslove pomorskog agenta. Iz opisa poslova vidimo da se takvo djelovanje razlikuje od redovitog agentova djelovanja koje se gotovo uvijek obavlja u tuđe ime i za tuđi račun. Za taj posao pomorski agent ne ističe da ga obavlja u tuđe ime, jer ga češće radi u svoje ime. Pomorski agent u toj je djelatnosti brodarku *alter ego*, a ne *longa manu* kao što obično biva. Takav odnos nastaje kad brodarku prepusti pomorskom agentu brigu o brodu, o popunjavanju broda posadom, o opskrbi hranom, vodom, gorivom i zalihama, a posebice se to odnosi na brigu o trgovačkom iskorištavanju broda. U ugovorima o prijevozu morem koje takav agent sklapa, ispred naziva brodarku često nalazimo engleski izraz *managing owner*, i *disponent owner* ili *managing agent*.

Pitamo se je li u skladu s našim pravom da se pomorski agent bavi brodarkim poslovanjem. Mislim da je odgovor pozitivan. Praksa potvrđuje takvo stajalište, pa se naši pomorski agenti mogu registrirati i za obavljanje takvih poslova.

Brodarku može agentu dati na upravljanje brod s posadom ili bez nje, za određeno vrijeme ili putovanje. Treba paziti da se takvi sporazumi ne miješaju s drugim ugovorima o iskorištavanju morskih brodova. Nagrada za takav rad između pomorskog agenta i brodarku (kažemo brodarku jer agent postaje brodarku), obično se ugovara tako da se dijele dobit i troškovi

u plovidbenom pothvatu prema određenom razmjeru. Nalik *managing agentu* je *raccomandatario institore* talijanskog prava, a to je posebna vrsta pomorskog agenta.

Pomorski agent može se baviti i kontrolom tereta. Taj posao inače obavljaju za to specijalizirane ustanove i trgovačka društva. Obavlja li pomorski agent kontrolu, radi to kao zastupnik svojeg nalogodavatelja. Agent može kontrolu obavljati osobno preko svojih službenika ili izabranih stručnjaka, ovisno o prilici. Kontrolu može povjeriti i kontrolnoj organizaciji, a da se prema nalogodavatelju legitimira samo kao kontrolor, sa svim posljedicama koje proizlaze iz toga.

U kontrolu količine ubrajamo brojanje i vaganje tereta; to agent obavlja ili preko svoje brojačke službe ako ju ima ili preko brojača zaposlenih u specijaliziranim organizacijama.

U kontrolu kvalitete ulaze sve analize potrebne za utvrđivanje stanja tereta, posebice radi utvrđenja promjena kvalitete za vrijeme prijevoza morem.

Poslovi kontrole pripadaju djelatnosti pomorskog agenta ali se može postaviti pitanje o tome jesu li agenti ovlašteni za izdavanje certifikata o obavljenoj kontroli, kao što to rade kontrolne organizacije. Iako o tome nema propisa, u praksi je uobičajeno, jer kontrole bez izdavanja certifikata, napose za udaljena principala, ne bi imale nikakva smisla. Pravna valjanost takvog certifikata jednaka je sličnim ispravama koje izdaju specijalizirane kontrolne organizacije u svoje ime.

Ostali sporedni poslovi pomorskog agenta su primjerice mjenjačke službe, jer sve veće pomorske agencije uz putničku službu to obavljaju kao sporednu djelatnost. Za to je obično potrebno odobrenje banke. To nije zastupanje banke, jer pomorski agent obavlja mjenjačku službu u svoje ime i za svoj račun.

Nabrojat ćemo i usluge koje agenti obavljaju za principale svojim motornim čamcima, kada kontaktiraju s brodovima na sidrištu ispred luke. To je prijevozna djelatnost koju agent obavlja u svoje ime. Tu pripadaju i "poštanske usluge" koje agenti obavljaju za svoje principale. Pritom oni omogućuju principalu da raspolaže sredstvima za komuniciranje agenta.

Pomoćni, ali nesamostalni poslovi agentovo su posredovanje u dobivanju putnih isprava, viza, dozvola za kretanje u graničnome području gdje ima elemenata posredovanja i zastupanja. Slično je i s agentovim posredovanjem u rješavanju sporova između stranaka iz ugovora o iskorištavanju morskih brodova u čijem je sklapanju agent posredovao, ili je zastupao te stranke. To je izvansudsko mirno rješenje spora koje pomorski agent nastoji ostvariti.

Agenti katkad obavljaju poslove priveza i odveza brodova, poslove nadzora nad ukrcajem ili iskrcajem tereta, poslove stražarenja na brodu, što može biti vrlo unosno.

Članak 676.

(1) Ugovorom o pomorskoj agenciji na temelju opće punomoći pomorski se agent obvezuje u ime i za račun nalogodavca obavljati sve poslove ili sve poslove određene vrste iz njegove djelatnosti.

(2) Ugovor o pomorskoj agenciji na temelju opće punomoći mora biti sklopljen u pisanom obliku.

(3) Ugovor koji nije sklopljen u pisanom obliku ne proizvodi pravne učinke.

(4) U slučaju sumnje o granicama opće punomoći smatrat će se da se ona odnosi na poslove prihvaćanja i otpremanja brodova.

(5) Ako se pomorski agent isključivo bavi posredovanjem odnosno zastupanjem pri sklapanju ugovora o iskorištavanju brodova, smatrat će se, u slučaju sumnje o granicama opće punomoći, da se ona odnosi na posredovanje pri sklapanju tih ugovora, osim ugovora o zakupu i ugovora o prijevozu na vrijeme za cijeli brod.

Article 676.

(1) Under a Maritime Agency Agreement based on a general authorization the Maritime Agent undertakes, for and on behalf of the Principal, to perform all services or all services of a determined type in the field of his activity.

(2) A Maritime Agency Agreement based on a general authorization must be drawn in writing.

(3) An agreement, which is not drawn up in writing, shall have no legal effects.

(4) In case of doubt as to the limits of the general authorization it will be assumed that it shall refer to the clearance activities.

(5) If a Maritime Agent deals exclusively with mediation or with the stipulation of contracts of employment of ships, in case of doubt as to the limits of the general authorization, it will be assumed that it shall refer to the mediation for stipulating such agreements, excepting bare boat charters, charters by demise and time charters for a whole ship.

Pomorski agent koji djeluje na osnovi opće ili generalne punomoći, zove se opći ili generalni agent. Nastao je razvojem linijske plovidbe u kojoj brodovi jednog brodaru stalno tiču određene luke udaljene od brodarova sjedišta, a u njima brodar nužno treba zastupnika u gotovo svim poslovima. Na osnovi opće punomoći, generalni agent u luci obavlja za brodaru sve lučke, carinske, upravne, zdravstvene i druge formalnosti koje se odnose na pristajanje broda, privez, ukrcaj i iskrcaj, predaju tereta, izdavanje teretnica, obračunavanje vozarine i naknade za prekostojnice. Također pomaže u

zajedničkim havarijama i spašavanju, u štetama na brodu i teretu, u reklamacijama, te brine o ozlijeđenim članovima posade.

Važna je funkcija generalnog agenta pri sklapanju ugovora o prijevozu. Za linijske brodove generalni agent sklapa pomorsko vozarske ugovore za prijevoz određenog tereta. Važnost je generalnog agenta pri sklapanju zaključnica za prijevoz (zaključnice su potvrde o sklopljenu pomorsko/vozarskom poslu), u tome da se ni jedan naručitelj prijevoza ne može obratiti za sklapanje zaključnica drugom agentu. Jedino je generalni agent ovlašten za sklapanje ugovora. Generalni agent može redovito obavljati sve poslove ili sve poslove određene vrste u sklopu uobičajene djelatnosti. Međutim najvažnija ovlast pomorskog generalnog agenta, pogotovu brodarova agenta, isključivo je agentiranje svih brodova jednog principala na određenome području.

Generalni agent redovito dobiva ovlasti u ugovoru o općoj agenciji ali može ih crpiti iz punomoći. U ugovoru nalog principala u pravilu nije vremenski ograničen, tj. trajne je naravi. Generalni agent za razliku od specijalnog agenta, ovlašten je imenovati podagenta, protivno načelu *delegatus delegare non potest*, napose ako se radi o agentu koji kontrolira šire područje od države u kojoj je njegovo sjedište.

Generalni agent nije ovlašten upravljati brodarovim brodovima (*management*) jer to nije njegova redovita djelatnost, s obzirom na okolnost da pritom pomorski agent obavlja brodarovu a ne agentovu djelatnost. Kao što generalni punomoćnik građanskog prava ne može samostalno raspolagati imovinom zastupanog, tako ne može ni pomorski generalni agent.

Na pitanje može li generalni pomorski agent na osnovi opće punomoći ovlašteno posredovati u kupoprodaji brodova za svojeg principala, odgovor je također negativan, djelomice jer se ne radi o klasičnom poslu pomorskog agenta i zbog izuzetne vrijednosti posla.

Generalni brodarov agent može biti i lučki agent i agent posrednik. U luci obavlja poslove i jednog i drugog agenta, a ako se nalazi u unutrašnjosti jedino sklapa ugovore o prijevozu ili općenito o iskorištavanju morskih brodova. Nema razlike između generalnog agenta domaćih i inozemnih brodarka.

Agenti tereta i agenti osiguranja mogu biti generalni agenti svojeg mandanta. Takvi generalni agenti u osiguranju vrlo su česti.

Pojedini autori dijele pomorske agente na stalne i povremene, poistovjećujući ih sa specijalnim i generalnim agentom. Takvo izjednačavanje nije prihvatljivo jer ne odgovara stvarnosti. Naime moguće je da specijalni agent trajno obavlja pomorsko-agencijske poslove, a da nema ovlasti generalnog agenta (stoga obavlja samo određene vrste poslova), ili da generalni agent povremeno ili privremeno obavlja sve poslove ili sve poslove određene vrste.

To zapravo ovisi o trajanju mandata koji može biti ograničen vremenski ili opsegom.

Kad se govori o agentovim ovlastima, postavlja se pitanje o tome je li punomoć koju mu nalogodavatelj daje neograničena (*mandatum ilimitatum*) ili ograničena (*mandatum limitatum*). Ta podjela poznata je još od rimskog prava. Dok uz neograničenu punomoć mandant ne daje mandataru nikakve upute i prepušta mu da radi prema svojem znanju i savjesti, uz ograničenu punomoć mandatar mora postupati prema uputama opunomoćitelja.

Ovlasti pomorskog agenta mogu biti ograničene ili neograničene. U odnosu prema pomorskom agentu principalov nalog može biti općenit u agentiranju njegova broda odnosno obavljanju agencijskih poslova u njegovo ime i za njegov račun, ili detaljiziran tako da će nalog sadržavati točne upute o poslovima koje može obavljati pomorski agent.

U praksi češća je neograničena punomoć, ali ograničenja ipak ima; granice su u djelatnosti pomorskog agenta. Takva se ograničenja podrazumijevaju, a mogu biti specificirana u ugovoru o pomorskoj agenciji.

Teritorijalna podjela agenata je moguća prema području na kome djeluje pomorski agent. Naime agent može djelovati samo u jednom mjestu najčešće u luci ili širem području.

Pomorski agent koji djeluje na širem području razlikuje se prema širini područja na kome radi. Primjerice mandant može ovlastiti agenta da radi na određenoj obali ili obalama, u unutrašnjosti određene zemlje, u određenoj regiji kakve države ili kontinenta, za određeno more (Jadransko,

Sredozemno), pa i za cijeli kontinent ili hemisferu. Teritorijalna širina agentovih ovlasti ovisi o njegovoj organizaciji i mogućnostima davanja usluga izvan svojeg sjedišta, tj. o mreži poslovnih jedinica ili podagenata. Generalni agenti imaju najveću teritorijalnu ovlast.

Članak 676. čvrsto stoji na slijedećim načelima:

1. Generalni agent se obvezuje obavljati sve poslove ili sve poslove određene vrste iz njegove djelatnosti. Tako primjerice sve poslove za koje je agent upisan u upisnik Trgovačkog suda, ili samo poslove *bookinga*, *crewinga* i slično.

Ugovor o općoj agenciji mora biti sklopljen u pisanom obliku. U tom pogledu postoje formularni ugovori unaprijed tiskani dakako u pisanom obliku. Tu se otvaraju dva pitanja. Prvo je nedvojbeno utvrđenje volje stranaka iz ugovora o pomorskoj agenciji a to je zacijelo kada ugovor one osobno ili preko zakonskog zastupnika kada se radi o pravnoj osobi potpišu.

Drugo je zaključenje, a posebice potpisivanje ugovora elektroničkim sredstvima, telexom ili telegramom. Što se prvog slučaja tiče kompjuterski ispis može imati *scannirani* potpis stranke. Ne bih preporučio sklapanje telexom ili telegramom jer izmjena telefaksa s potpisom može u cijelosti udovoljiti uvjete neophodna potpisa.

Treći stavak **članka 676.** je jedina kognentna (stroga) norma ovog poglavlja. Ona znači da je ugovor koji nema propisani oblik (pisani oblik s potpisom) nepostojeći, znači apsolutno ništavan, pa i ne može proizvoditi pravne učinke. Niti se agent, niti nalogodavatelj može pozivati na ugovor o općoj agenciji koji nije sklopljen uz poštivanje forme.

U stavku četiri otvorena je dvojba u slučaju nejasnoća granica opće punomoći. Predmnijeva tada vojuje u pravcu da se ona odnosi samo na poslove prihvatanja i otpremanja brodova jer su to najkarakterističniji poslovi pomorskog agenta. Zato valja istaknuti da se odnosi na “sve” poslove ili izričito navesti na koje se odnosi.

Konačno u petom stavku riječ je o agentima koji se bave isključivo poslovima posredovanja pri sklapanju ugovora o iskorištavanju brodova (brokeri). Ovdje u slučaju sumnje o granicama punomoći predmnijeva vojuje u pravcu da se ona odnosi na sve ugovore o iskorištavanju brodova osim

ugovora o zakupu (*bareboat-charter by demise*) i brodarskog ugovora na vrijeme za cijeli brod (*time charter*).

Zakonodavac je išao metodom izlučivanja, i to samo dva tipa ugovora. Inače ugovori o iskorištavanju pomorskih brodova obuhvaćaju sve ugovore o pomorskom plovidbenom poslu i one o zakupu. Zakup je isključen pa ostaju svi ugovori o prijevozu stvari u linijskoj i slobodnoj plovidbi osim brodarskog ugovora na vrijeme za cijeli brod, ugovori o prijevozu putnika, ugovori o tegljenju i potiskivanju i ostali ugovori koji se ostvaruju plovidbom (ribarenje, istraživanje mora i podmorja, polaganje cjevovoda ili kablova, lomljenje leda itd.). Sve to ako nisu u zakupu ili *timecharteru*.

Članak 677.

Ako nalogodavatelj ograniči ovlaštenja pomorskom agentu koja se odnose na uobičajene poslove pomorskoga agencijskog posla, to ograničenje nema pravni učinak prema osobama koje nisu za nj znale niti su prema okolnostima za nj morale znati.

Article 677.

If the Principal limits the authorization of the Maritime Agent regarding the usual services of a Maritime Agent, such limitation shall have no legal effect in respect of third persons that had no knowledge of the said limitation nor ought to have had knowledge of the same under the existing circumstances.

Ovaj članak govori o odgovornosti pomorskog agenta prema trećim osobama. Ova odgovornost može biti ugovorna i izvanugovorna. Ugovorna je odgovornost rjeđa, jer pretpostavlja da je pomorski agent s drugom osobom stupio u pravni odnos u vlastito ime. To se događa kada pomorski agent zaista namjerava sklopiti ugovor u svoje ime, jer se, primjerice, uz agencijski posao bavi i vozaarskim poslovima. Drugi je slučaj kada pomorski agent navodi da radi u tuđe ime i za tuđi račun bez ovlaštenja, ili prekoračuje dana ovlaštenja. U oba slučaja nastaje osobna ugovorna obveza pomorskog agenta. Ako se dokaže postojanje ugovorne obveze pomorskog agenta, u zahtjevu za naknadu štete zbog njena neispunjenja pretpostavljat će se krivnja pomorskog agenta.

I u talijanskoj pravnoj znanosti smatra se da agent koji radi u vlastito ime ugovorno odgovara za štetu svojim suugovornicima.

U engleskoj pravnoj znanosti smatra se da pomorski agent radi u svoje ime kad zastupa inozemnog nalogodavatelja, ako iz isprava ili iz okolnosti ne proizlazi suprotno. Tako nastaje odgovornost pomorskog agenta prema suugovornicima. Ako pomorski agent potpiše s nekim ugovor a pritom ne istakne da je radio kao agent, osobno odgovara suugovorniku. Ako navede da radi kao agent, može odgovarati jedino ako iz sklopljenog ugovora nepobitno proizlazi da je radio u svoje ime.

U engleskom pravu pomorski agent osobno odgovara i ako sklopi ugovor u ime fiktivnog ili nepostojećeg nalogodavatelja. Prema engleskoj judikaturi, osoba koja je sklopila ugovor u vlastito ime može i usmeno dokazivati da je djelovala za "neotkrivena principala" (*undisclosed principal*).

Naša je sudska praksa i prije donošenja Pomorskog Zakonika tvrdila da je pomorski agent koji potpiše ugovor o prijevozu bez jasne napomene da radi kao agent, osobno odgovoran za sklopljen ugovor.¹⁵ Istaknuto je da sporazum između agenta i prijevoznika, kojim ovaj preuzima osobinu ugovorne stranke iz prijevoznog ugovora ne utječe na agentovu odgovornost. Takvo je stajalište naše judikature i kad se radi o ostalim suugovornicima pomorskog agenta. Ako pomorski agent s poduzećem za opskrbu brodova sklopi ugovor o nabavi određenih stvari koje su očito namijenjene brodu, uz pisanu obvezu opskrbljivaču da će fakturu podmiriti iz principalovih sredstava koja su u treće osobe i tako ne postupi, osobno će odgovarati brodoopskrbljivaču.

I prema engleskoj judikaturi pomorski agent osobno je odgovoran osobi koja je opskrbila brod, "ako tako proizlazi iz ugovora".

Naša judikatura ocjenjuje da osobna odgovornost pomorskog agenta postoji i prema poduzeću za lučke poslove koje je davalo usluge na osnovi agentova naloga u kome nije izričito navedeno da radi kao agent, ako nalogoprimatelj nije bio dužan znati iz drugih okolnosti da pomorski agent radi kao agent.

Zanimljiva je presuda Višeg privrednog suda Hrvatske od 26. rujna 1968., prema kojoj pomorski agent osobno odgovara za lučke naknade nastale zbog njegova zahtjeva za izdavanje privremene naredbe zabrane

¹⁵ Drugostepena presuda Višeg privrednog suda Hrvatske od 24. ožujka 1962, objavljena u UPP-u i PK-u br. 162, str. 23.

isplovljenja broda iz luke. Pomorski agent zatražio je takvu privremenu mjeru zato što mu njegov principal, brodovlasnik zaustavljena broda nije platio račun otpreme. U sudskom sporu pomorski se agent branio da je plaćanje lučkih naknada brodarova dužnost a ne njegova. Sud nije prihvatio takvo stajalište jer su troškovi nastali upravo na osnovi agentova djelovanja koje se nije zasnivalo na brodarovoj punomoći, već je bilo usmjereno protiv nalogodavatelja.

Može se dogoditi da pomorski agent osobno odgovara ako obavlja kakav drugi posao, a ne pomorsko-agencijski. Primjerice prema presudi francuske Kasacije, ako agent obavlja i poslove slagača, odgovara za te poslove prema propisima o slagačkom poslu. Prema tome pomorski agent se ne bi mogao pozivati na to da je radio kao agent.

Za primjer izvanugovorne odgovornosti pomorskog agenta prema osobama s kojima kontaktira u zastupanju principala, G. Righetti navodi pogreške u predaji tereta, u izdavanju isprava "bez zapreke" i u kašnjenju pri iskrcanju, koje se mogu pripisati pomorskom agentu. To su primjerice nepravodobno obavještanje primatelja i predaja tereta neovlaštenoj osobi bez povlačenja teretnice.¹⁶

Ovaj članak valja čitati tako da ukoliko nema izričita ograničenja nalogodavatelja, pomorski agent je ovlašten obavljati uobičajene poslove, što kako smo vidjeli ovisi o vrsti agenta.

Ograničenje mora biti izričito i ne može se pretpostavljati. Ako su agentove ovlasti ograničene on se mora toga držati posebice prema trećim osobama koje nisu znale niti su trebale prema okolnostima slučaja znati za ograničenje. To su osobe u dobroj vjeri. Primjerice u linijskom prijevozu naručitelj vjeruje da je agent ovlašten izdati zaključnicu za prijevoz i ne mora znati da postoji (ako je to slučaj) ograničenje.

Sve ono što je uvodno rečeno o odgovornosti pomorskog agenta prema trećima primjenjuje se kad postoji ograničenje a agent to ne pripoći trećoj osobi. Tako se za poslove koje agent sklopi unatoč ograničenju valja zaključiti da ih je zaključio u svoje ime.

¹⁶ Righetti, "Il raccomandataro marittimo", Padova 1965., str. 234.

Članak 678.

Pomorski je agent obvezan i ovlašten uporabom dužne pažnje, u granicama danog ovlaštenja, obavljati poslove koji su potrebni ili uobičajeni za izvršenje dobivenog naloga.

Article 678.

The Maritime Agent is obliged and authorized within the limits of the given authorization to perform services that are necessary or customary in order to fulfil any received orders with the due diligence of a good businessman.

Članak 678. kaže da je obveza i pravo pomorskog agenta obavljati potrebite ili uobičajene poslove za izvršenje dobivena naloga. O tim sam poslovima govorio u komentaru prethodnih članaka posebice **čl. 675.** i djelomice **čl. 677.**

U **članku 688.** međutim zakonodavac podcrtava dužnost pomorskog agenta rabiti pomnju dobra gospodarstvenika pri obavljanju posla. Ova je dužnost klasična u građanskom i trgovačkom pravu ali nije jedina dužnost pomorskog agenta.

Te su dužnosti nabrojene u ministarskom Pravilniku o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta. No one nisu posebnost našeg sustava.

Za englesku Edward navodi da je svaki pomorski agent na osnovi svojih ovlaštenja i naloga principala dužan poduzimati potrebite radnje i koristiti svoja ovlaštenja u dobroj vjeri i diskretno, kako najbolje zna i može prema svojim sposobnostima, u korist **principalovih** interesa.¹⁷

U dužnosti agenta ubrajaju se dužnosti postupanja prema nalogu principala, dužnosti postupanja pomnjom dobra i uredna gospodarstvenika, obavještavanje nalogodavatelja o provođenju naloga, čuvanje poslovne tajne koju doznaje u obavljanju svoje funkcije i polaganje računa nalogodavatelju. U domaćoj literaturi o trgovačkom agentu ili posredniku nalazimo mišljenja o tome da agent mora raditi isključivo za jednog nalogodavatelja, ako nema njegov pristanak za agentiranje drugih. Mora voditi poslovne knjige,

¹⁷ Edward, op. cit., str.31.

sastavljati zaključnice, obavljati svoju dužnost na određenom području i štiti interese nalogodavatelja.

Namjera mi je navesti dužnosti karakteristične za pomorskog agenta, jer smatram da za pomorskog agenta ne dolaze u obzir sve dužnosti trgovačkog posrednika (mešetara), primjerice vođenje mešetarskog dnevnika što predviđa građansko pravo, ili čuvanje uzoraka.

Dužnosti pomorskog agenta dijelimo na:

1. dužnosti postupanja po **principalovu** nalogu,
2. dužnost postupanja s pomnjom dobra i uredna gospodarstvenika,
3. dužnost obavješćavanja nalogodavatelja o provođenju naloga i o stanju na tržištu,
4. dužnost podnošenja obračuna nalogodavatelju,
5. dužnost osobnog obavljanja poslova,
6. dužnost isticanja osobine agenata.

Od navedenih dužnosti agenta neću posebno isticati brigu o interesima nalogodavatelja i o čuvanju poslovne tajne, jer te su dužnosti obuhvaćene dužnostima postupanja s pomnjom dobra i uredna pomorskog agenta, iako su u našem Zakonu o obveznim odnosima te dužnosti izričito navedene među dužnostima zastupnika. Istaknuti valja zato dužnost osobna obavljanja poslova pomorskog agenta. To osobno obavljanje dužnosti povezano je s pravom pomorskog agenta da imenuje podagente.

Na kraju dužnost je pomorskog agenta “otkriti” svojeg principala. To on radi kad se pojavljuje u svojstvu agenta koji djeluje u ime i za račun određena principala. Može se postaviti pitanje o tome je li to dužnost pomorskog agenta prema nalogodavatelju koja proizlazi iz ugovora o pomorskoj agenciji, ili je to dužnost agenta prema trećim osobama kada želi otkloniti eventualne nalogodavčeve odgovornosti prema njima. Mislim da se radi i o jednom i o drugom.

1. Dužnost postupanja prema **principalovu** nalogu

Pomorski agent mora postupati prema principalovu nalogu. Principalov nalog može biti izričit, ili, kao što najčešće biva, samo općenito izražen, tako da je zadaća pomorskog agenta općenito obavljanje agencijskih poslova ili zastupanje određenog nalogodavatelja. Pomorski agent dužan je

za svojeg principala uraditi sve što obuhvaća njegova redovita djelatnost i što je u određenoj situaciji najkorisnije za nalogodavatelja.

Ako su principalove upute i nalozi izričiti, pitanje je može li pomorski agent od njih odstupiti, i kada. On bi to mogao uraditi ako bi to zahtijevali principalovi interesi i ako bi pritom radio u dobroj vjeri. Ako bi se pomorski agent slijepo držao principalovih naloga koji ne bi bili u interesu nalogodavatelja ili bi za principala bili štetni ili bez očekivanih rezultata, pomorski agent zbog toga ne bi mogao biti pozvan na odgovornost.

U engleskom pravu, pomorski agent koji nema određena naloga i upute, ima diskrecijsko pravo odlučivanja kako postupiti u skladu s pravilima struke u nalogodavateljevu interesu. Ako nalozi i upute pomorskom agentu dopuštaju izbor dviju ili više mogućnosti nalogodavatelj neće moći pozvati na odgovornost pomorskog agenta zato što je radeći *lege artis*, u dobroj vjeri, želeći zaštititi principalove interese, izabrao mogućnost koja se pokazala objektivno nepovoljnijom za nalogodavatelja.

2. Dužnost postupanja s pobjmom dobra i uredna gospodarstvenika

Dužnost postupanja s pobjmom dobra i uredna trgovca općenito je pravilo u trgovačkom poslovanju. U provođenju principalova naloga pomorski agent mora postupati savjesno i pošteno. Propise o toj dužnosti u našem pravu osim ovog članka ima i u Zakonu o obveznim odnosima (članak 18). Od pomorskog agenta traži se profesionalna odgovornost zato što se radi o stručnoj osobi koja radi uz naplatu, i prirodno je od njega zahtijevati posebnu pobjmu.

Za određivanje pobjme dobra trgovca mjerodavni su posebni poslovni običaji, pravila struke i savjesnost.

I naša je sudska praksa, bar za trgovačke agencije, usvojila stajalište o tome da su takve agencije u obavljanju svoje djelatnosti dužne postupati s posebnom pobjmom koju im nalažu pravila struke. Ako nema takvih pisanih pravila, postoje običaji koje pomorski agenti poštuju. Naši agenti imaju Pravila ponašanja koja to sadrže.

Kako kažu engleski teoretičari, i trgovački i pomorski agenti dužni su u provođenju principalova naloga postupati "brižljivo, iskusno i pozorno".

U engleskom pravnom sustavu pomorski agent dužan je upotrijebiti sve svoje znanje, marljivost i energiju u obavljanju zadatka, da bi u cijelosti zaštitio interese osobe koju zastupa. Pritom ne može se očekivati najviši stupanj iskustva i pumnje, nego razuman stupanj pumnje razborita čovjeka, profesionalca.

Ako pomorski agent radi nešto što nije njegova redovita dužnost, primjerice arbitriranje u pomorskome sporu, ne može se od njega očekivati jednak stupanj brižljivosti i pumnje kao kad obavlja svoju agencijsku djelatnost.

G. Righetti navodi da je pomorski agent kao mandatar koji radi za plaću, u obavljanju primljenih naloga dužan postupati brižljivošću i s pumnjom dobrog *patera familias* i prema običajima profesije. Prema mišljenju tog talijanskog pisca, traži se redovita pumnja obična čovjeka, tj. uobičajena pumnja osobe koja se bavi takvim poslovima.¹⁸ Stoga treba poznavati običaje pomorsko-agencijske struke i imati dovoljno pumnje za obavljanje agencijskih poslova.

Dužnost postupanja s pumnjom dobra i uredna trgovca dopunjuje dužnost postupanja prema nalogu.

3. Dužnost obavještavanja nalogodavatelja o provođenju naloga i o stanju na tržištu

Treća dužnost pomorskog agenta dužnost je obavještavanje principala o provođenju naloga i o stanju na tržištu. Ima mišljenja o tome da takva dužnost ne proizlazi iz ugovora o agenciji, već za to treba postojati posebni nalogodavateljev zahtjev.

Među pravnim sustavima koji zastupaju stajalište o tome da je već u ugovoru o agenciji sadržana takva agentova obveza, spomenut ćemo u prvom redu talijansko pravo; ono izričito određuje da je agent dužan dati nalogodavatelju sva obavještenja o stanju tržišta na području svojeg djelovanja i sva izvješća korisna za ocjenu svrsishodnosti pojedinih poslova.

U našem pravu, u Zakonu o obveznim odnosima, u poglavlju o nalogu propisana je dužnost podnošenja izvješća, a to je jednako (**članak**

¹⁸ Righetti, op. cit. str. 213. i 214.

755.). Prema našoj judikaturi, trgovački agent dužan je obavijestiti nalagodavatelja o prigovorima koje je primio od treće osobe s kojom je sklopio ugovor i o njegovu provođenju, jer prigovor agentu smatra se upućen nalagodavatelju.

Dužnost pomorskog agenta koja se odnosi na obavještanje nalagodavatelja sadržana je u ugovoru o pomorskoj agenciji čim se sklopi ugovor. Pomorski agent mora slati obavijesti i bez posebna zahtjeva. Zapravo radi se o uobičajenoj profesionalnoj obvezi koja je toliko uvriježena da su nepotrebni posebni propisi.

4. Dužnost podnošenja obračuna nalagodavatelju

To je obveza za trgovačkog agenta, zastupnika ili punomoćnika određena u mnogim pravnim sustavima. Posebice u engleskome pravnom sustavu agentova dužnost polaganja računa nalagodavatelju u potpunosti je precizirana. Bowstead navodi da je dužnost svakog agenta:

- držati nalagodavateljev novac i imovinu odvojeno od svoje imovine i imovine drugih osoba,
- čuvati i biti spreman u svakom času predočiti ispravne račune o svim radnjama i transakcijama obavljenim u vrijeme trajanja agencijskog odnosa,
- pokazati nalagodavatelju ili njegovoj ovlaštenoj osobi sve knjige i isprave koje su u agentovu posjedu, a odnose se na principalove poslove,
- platiti nalagodavatelju na njegov zahtjev novčane iznose koje je za njega primio za vrijeme trajanja ugovora o agenciji.¹⁹

Ni jedan agent ne može imati osobne koristi od agentiranja određenog principala bez njegova znanja i odobrenja. O svakoj takvoj koristi agent mora položiti račun nalagodavatelju i predati mu sve iznose koje je stekao bez njegova znanja i odobrenja. Takva su stajališta u Engleskoj prihvaćena za sve vrste agenata, pa i za pomorskog agenta.

U nas je takva dužnost propisana u članku **754.** Zakona o obveznim odnosima. Želim istaknuti da je ta dužnost pretpostavka svakog urednog poslovanja. Ako se ne bi posebno isticala, dužnost podnošenja obračuna

¹⁹ Bowstead, "On agency", London 1959., str. 81.

principalu slijedi iz dužnosti postupanja s pomnjom dobra i uredna gospodarstvenika.

5. *Dužnost osobnog obavljanja poslova*

Starorimska izreka *delegatus delegare non potest* (punomoćnik ne može imenovati punomoćnika) znači ustvari to da su punomoćnik, zastupnik i agent dužni osobno obavljati poslove. Današnja zakonodavstva nisu stroga kao starorimska izreka, i premda većina određuje dužnost osobnog obavljanja poslova, dopuštaju se odstupanja od tog pravila.

Prema engleskom pravnom sustavu agent nema ovlaštenja prenijeti punomoć na drugog koji će raditi u ime i za račun principala, ako nema izričitu ili prešutnu osobnu suglasnost principala. Prešutno principalovo odobrenje odnosi se na ove slučajeve:

- kada je nazočnost podagenta opravdana običajem što postoji u poslovima koje agent obavlja, ako je takav običaj razuman i ne protivi se agentovim ovlaštenjima i uputima,
- kada principal zna u času imenovanja agenta da ovaj namjerava delegirati svoja ovlaštenja,
- kada se iz ponašanja principala i agenta može zaključiti da je njihova namjera bila da agent dobije ovlaštenja kojim može prenositi svoju punomoć,
- kada tijekom obavljanja agencijskih poslova nastupe nepredvidive okolnosti koje čine nužnim prijenos agentovih ovlaštenja na drugoga,
- kada je agentovo ovlaštenje tražiti provođenje naloga od druge osobe potpuno ili djelomice.

Prema mišljenju engleskih pisaca, svaka dobro sastavljena punomoć kojom se daju ovlaštenja pomorskom agentu sadrži zaporku koja agenta ovlašćuje za imenovanje podagenta (međuagenta).

Podagent je osoba koja je zadužena za sklapanje ugovora na određenom području koje je dio većeg područja djelovanja pomorskog agenta. Podagent je agent, koji s principalom nikad nije povezan izravno. Generalni agent može imenovati podagenta i kada nema izričito dopuštenje principala da tako postupi, jer mu to omogućuju običaji.²⁰

²⁰ Righetti, op. cit. str. 158.

Podagent ima redovito ugovorni odnos samo s pomorskim agentom koji mu u ime nagrade daje dio svoje nagrade. Kad inozemni nalogodavatelj ovlašćuje pomorskog agenta za imenovanje podagenta a sebi zadržava pravo da s podagentom održava posebne izravne poslovne i financijske odnose prepustivši generalnom agentu jedino nadzor nad radom podagenta, podagent se u cijelosti može smatrati principalovim agentom. Tada nalogodavatelj takvom agentu daje upute i izravno mu plaća nagradu.

Naše pravo o tome ima propis u Zakonu o obveznim odnosima, u članku 86. Prema tom propisu zastupnik ne može prenijeti svoja ovlaštenja na drugog, izuzev kad mu je to dopušteno zakonom ili ugovorom. Nedvojbeno je da je prema našem pravu pomorski agent ovlašten imenovati podagenta ako to ovlaštenje izričito proizlazi iz ugovora o pomorskoj agenciji. Ako takvog ovlaštenja nema, ne treba se prikloniti iznimkama koje englesko pravo dopušta za pomorskog agenta.

Ipak generalnom agentu treba dopustiti da imenuje podagenta, jer su inače ovlaštenja takvog agenta veća no što je samo ovlaštenje za imenovanje podagenta. Uostalom često je nužno da generalni agent imenuje podagenta jer generalni agent djeluje na širem području na kome nema svojih namještenika ili filijala.

Imenovanje podagenta u biti je pravo, a ne dužnost agenta. Radi se o agentovu pravu koje je iznimka u odnosu prema agentovoj dužnosti osobna obavljanja poslova.

6. Dužnost isticanja osobine agenta

Pomorski agent u pravilu radi u ime i za račun principala, i ističe tu svoju osobinu. Problem koji mi postavljamo je ovaj: radi li se o agentovu pravu ili o dužnosti u isticanju osobine agenta?

Radi se zasigurno o pravu, jer pomorski agent ima interesa da ne odgovara za obveze koje preuzima u principalovo ime i za njegov račun. Vidjeli smo da tu svoju osobinu pomorski agent ističe riječima “**u ime i za račun**” (*for and on behalf*), “**isključivo kao agent**” (*as agent only*), ili kombinacijom tih izraza. U tom slučaju treća osoba koja sklapa ugovor s pomorskim agentom zna da radi s agentom, uza sve posljedice koje iz tog

proizlaze, a posebice da pomorski agent izravno obvezuje nalogodavatelja.

U engleskom pravu susrećemo institut o “otkrivenu” i “neotkrivenu” nalogodavatelju. “Otkriven” je principal onaj koji je tijekom sklapanja ugovora, bez obzira na to je li imenovan ili ne, zaista poznat osobi koja ugovara s agentom, a “neotkriven” je principal onaj koji tijekom sklapanja ugovora nije poznat osobi koja ugovara s agentom.²¹ Prema stajalištu engleske judikature, osoba koja je sklopila ugovor u vlastito ime može i usmeno dokazati da je djelovala za “neotkrivena nalogodavatelja”. Iz toga bi se moglo zaključiti da u Engleskoj pomorski agent nije dužan isticati osobinu agenta. U drugim pravnim sustavima nismo mogli pronaći takve odredbe.

Naša je judikatura uvijek smatrala da pomorski agent mora isticati osobinu agenta. Prema mišljenju naše sudske prakse, ako ne istakne tu svoju osobinu, pomorski agent odgovara za preuzete obveze kao za svoje makar ih je namjeravao poduzeti u ime i za račun principala prema osobi koja je u dobroj vjeri. Slažem se da je isticanje osobine pomorskog agenta njegova dužnost, zato što treća osoba u dobroj vjeri ne mora znati da radi s pomorskim agentom, ako on tu svoju osobinu jasno ne istakne. Ako pomorski agent tako postupi kako sam naveo obvezuje sebe i odgovara trećoj osobi.

Članak 679.

Pomorski agent može, na temelju izričitog ovlaštenja ugovornih strana, potpisati u ime i za račun objiju ugovornih strana ugovor o iskorištavanju brodova.

Article 679.

The Maritime Agent may sign a contract of employment of a ship for and on behalf of both contracting parties on the basis of an express authorization of the contracting parties.

Ovaj članak govori o potpisivanju ugovora o iskorištavanju broda za obje strane ugovornice (*for and on behalf of both parties*). Pri tome zakonodavac stavlja dva određena ograničenja. Prvo je izričito ovlaštenje ugovornih stranaka. Ovo valja restriktivno tumačiti na način da izričito

²¹ “otkriveni principal” i “neotkriveni principal” u engleskoj terminologiji nazivaju se *disclosed principal* i *undisclosed principal*. Bowstead, op. cit. str. 1.

ovlaštenje mora biti u pisanom obliku. Dokazivanje izričita ovlaštenja koje bi bilo dano usmeno ili konkludentnom radnjom vrlo je dvojbeno i teško. Zato će uredni agent od obiju stranaka tražiti pisano i potpisano ovlaštenje za potpisivanje ugovora.

Drugo je ovlaštenje potpisivati jedino ugovore o iskorištavanju brodova. Znači ugovore o plovidbenom poslu i ugovore o zakupu. Kako je znano ugovori o plovidbenom poslu su prijevoz stvari, prijevoz putnika i njihove prtljage, tegljenje i/ili potiskivanje i drugi neimenovani poslovi koji se obavljaju plovidbom (ribarenje, istraživanje, podmorski radovi itd.) Kada pomorski agent potpisuje obje stranke čini to u svojoj osobini zastupnika.

Članak 680.

Ako pomorski agent izričito ne navede da nastupa u svojstvu agenta, smatra se u odnosu na osobu koja je u dobroj vjeri da radi u svoje ime.

Article 680.

If the Maritime Agent does not expressly declare that he is acting in the capacity of a Maritime Agent, it shall be deemed, in respect of the person in good faith that the Maritime Agent is acting in his own name.

Tumačenje ovog članka nalazi se uz **članak 674.** a u kontekstu ograničenja agentovih ovlasti uz **članak 677.** U dobroj vjeri je osoba koja nije znala ili prema okolnostima slučaja nije morala znati da pomorski agent nastupa u osobini agenta. Ostaje prvo i glavno pravilo da pri svakoj radnji, nalogu, narudžbi ili drugom poslu valja istaknuti da pomorski agent to čini u ime i za račun nalogodavatelja ili isključivo u osobini agenta (*“for and on behalf”* odnosno *“as agent only”*).

Osoba koja je u stalnom ili čestom poslovnom odnosu s pomorskim agentom ne može se uspješno pozivati na neznanje da se radi o agentu koji radi u tuđe ime i za tuđi račun.

Članak 681.

(1) Pomorski agent ima pravo na predujam za naknadu svojih troškova i onih učinjenih za nalogodavca i nagradu.

(2) Ako naknada troškova i nagrada agentu nisu plaćene, agent ima pravo pridržaja na imovini nalogodavatelja.

Article 681.

(1) The Maritime Agent shall be entitled to an advance for his expenses and those made for the Principal and to remuneration.

(2) If the expenses and the remuneration are not paid to the Agent, the Agent has the right of retention of the Principal's property.

O pravu pomorskog agenta na naknadu troškova i nagradu riječ je u komentaru **članka 674.** Zakonika gdje se definira ugovor o pomorskoj agenciji.

Članak 681. govori o novom agentovom pravu a to je predujam nalogodavatelja, tj. unaprijed plaćen polog, za pokriće troškova (svojih i onih učinjenih za nalogodavatelja)²² i nagradu. Ako pak troškovi i nagrada nisu plaćeni, prema stavku 2 agent ima pravo pridržaja na imovini nalogodavatelja.

Pravo predujma često se priznaje agentu trgovačka prava. I prije donošenja propisa o tome u nas strukovna praksa je zahtijevala davanje pologa posebice od inozemna nalogodavatelja. Uostalom neudovoljavanje takvu agentovu zahtjevu može rezultirati nepružanjem usluge. Pomorski agent neće tražiti predujam kad ima u posjedu novčana sredstva nalogodavatelja, primjerice brodarovu vozarinu, ili drugo jamstvo koje pokriva i osigurava naplatu njegove tražbine.

²² Izmjena prihvaćena na prijedlog prof. dr. sc. Vojslava Borčića.

Ovdje valja imati na umu da je stari Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta (NN br. 17/96) u članku 12. stavak 1. propisivao da je pomorski agent **dužan osigurati**²³ polog novčanih sredstava od inozemna nalogodavatelja za pokriće troškova usluga koje ovaj traži u našim uslugama. Mislim da je stari Pravilnik pri tome išao *ultra legem*. Od inozemnih prava primjerice talijansko propisuje zakonsku dužnost zahtijevati predujam.

Na zahtjev UPAH-a novim je Pravilnikom prihvaćena izmjena te je Pomorski agent dužan **pravovremeno zatražiti** polog novčanih sredstava od inozemnog nalogodavatelja za pokriće troškova usluga koje ovaj traži u hrvatskim lukama, a u slučaju da inozemni nalogodavatelj nije doznačio zatražena sredstva prije dolaska broda agent je **dužan pisanim putem obavijestiti pružatelje usluga kako bi mogli sami odlučiti o pružanju usluga**.

Drugi stavak ovog članka predviđa četvrto pravo pomorskog agenta a to je pravo pridržaja (retencije) na imovini nalogodavatelja. **Nema pravo zaloga niti privilegija**. Pravo pridržaja znači mogućnost naplate ako se radi o novcu ili zadržavanja druge imovine do naplate.

Prijeporno je pravo zadržavanja broda nalogodavatelja koje je inače moguće samo na osnovi sudske odluke. **Tražbina pomorskog agenta nije privilegirana** pa se ne može primijeniti Međunarodna konvencija za ujednačenje nekih pravila o pomorskim privilegijama²⁴ i hipotekama.

Comment [DD1]: Članak 953 Zakonika točka 11. kaže da se privremeno zaustavljanje broda može odrediti za tražbine koje proizlaze iz "posredničkih provizija ili **agencijskih nagrada** koje se duguju u svezi s brodom".

²³ UPAH tj. Udruga pomorskih agenata Hrvatske uputila je u veljači 2005. prijedlog nadležnom Ministarstvu za slijedeću izmjenu starog Pravilnika koja je u cijelosti uvrštena u novi Pravilnik iz 2007:

Članak 12.

Pomorski agent dužan je pravovremeno zatražiti polog novčanih sredstava od inozemnog nalogodavatelja za pokriće troškova usluga koje ovaj traži u hrvatskim lukama.

U slučaju da inozemni nalogodavatelj nije doznačio zatražena sredstva prije dolaska broda agent je dužan pisanim putem obavijestiti pružatelje usluga kako bi mogli sami odlučiti o pružanju usluga.

Pomorski agent je dužan na zahtjev osobe koja pruža usluge ili prodaje robu njegovu nalogodavatelju dati jamstva za cijenu robe ili usluge do iznosa za to osiguranih sredstava.

Primljeni polozi novčanih sredstava na posebnim računima za devizne prijenose ne smatraju se sredstvima pomorskog agenta i ne mogu biti predmetom ovrhe.

²⁴ Imamo zapravo 3 konvencije u toj materiji, a to su konvencije iz 1926., 1967. i 1993. Naš je Pomorski Zakonik recipirao, kao i većina zemalja, onu iz 1926. godine.

No prema mišljenju naših sudova agentove tražbine nisu ni tzv. pomorske tražbine (*maritime claim*) koje su propisane u Međunarodnoj konvenciji za izjednačenje nekih pravila o privremenom zaustavljanju pomorskih brodova iz 1952. godine, koje su preuzete u **članku 852.** Pomorskog **Zakonika i koje daju pravo zaustaviti brod.**

Mislim da se to može ipak činiti na osnovi općih ovršnih propisa odnosno onih o osiguranju pri ovrsi. Međunarodna konvencija iz 1952. izmijenjena je u ožujku 1999. godine pa su u pomorske tražbine ušle i agentove. No proći će mnogo vremena do stupanja na snagu nove konvencije.

Članak 682.

Pomorski agent ima pravo na naknadu troškova i na nagradu za posredovanje i sklapanje ugovora na temelju činjenice da je posredovao pri njegovom sklapanju.

Article 682.

The Maritime Agent is entitled to the reimbursement of the expenses and to remuneration for the mediation and stipulation of contracts by the mere fact that he mediated in the conclusion of the contract.

Ovaj članak govori o času stjecanja prava pomorskog agenta na nagradu i naknadu troškova. Pri tome misli na posredovanje pri zaključenju ugovora i na samo sklapanje ugovora.

U teoriji su tri mogućnosti. Pomorski agent stječe pravo na nagradu i naknadu troškova:

1. već time što je posredovao,
2. ako je uslijed njegova posredovanja došlo do sklapanja ugovora,
3. ako je sklopljeni ugovor ispunjen.

Pomorski je Zakonik prihvatio prvu varijantu²⁵ (Zakonik iz 1994. prihvaćao je drugu varijantu, a to je da je ugovor na sklapanju kojeg je agent posredovao, zaista sklopljen a ako nije nema nagrade ni naknade troškova

²⁵ Izmjena je izvršena na temelju prijedloga prof. dr. Borčića.

koji mogu biti veliki ali idu na rizik i teret agenta. Takvo zakonsko rješenje upućivalo je na oprez i gotovo nalagalo agentu da prije posredovanja zaključi o proviziji i naknadi troškova odgovarajući ugovor s nalogodavateljem).

Treća mogućnost je najgora tj. kada se pravo stječe nakon ispunjenja ugovora. Upozoravam na tzv. “*brokerage clause*” koje se nalaze u ugovorima sklopljenim među strankama makar uz posredovanje pomorskog agenta. One ne daju nikakva utjeriva prava agentu. To se stječe ili posebnim ugovorom ili zakonom ako nije ništa ugovoreno.

Članak 683.

Uvjete za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, te prava i obveze pomorskog agenta, osim onih propisanih ovim Zakonikom, propisuje ministar.

Article 683.

The Ministry herewith brings the rules on the conditions required to perform the activity of the Maritime Agents, their rights and obligations, unless prescribed by this Code.

Na osnovi ovog članka Ministar pomorstva, prometa i veza je, u roku ostavljenom u prijelaznim i zaključnim odredbama Pomorskog Zakonika, donio Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, te njegovim pravima i obvezama.²⁶

Pravilnik ima 24 članaka ali je opširan i vrlo detaljan. Mislim da je svrsishodno objaviti cjeloviti tekst Pravilnika u prilogima ovog komentara. Ipak valja reći da je obavljanje djelatnosti strogo normirano i da to čini profesiju teže dostupnom i vrlo ozbiljnom. Takvo, ali zakonsko normiranje, imaju Talijani. U našem su Pravilniku predviđeni uvjeti za rad, za upis u posebne upisnike pomorskih agenata i zaposlenika pomorskih agenata koji se vode pri lučkim kapetanijama, poseban ispit s uvjetima i programom za polaganje, te dužnosti i prava pomorskog agenta.

²⁶ Pravilnik je objavljen u “Narodnim novinama” br. 82/07 od 8. kolovoza, 2007.

6. Procesni položaj pomorskog agenta

Kako sam naveo jedno od bitnih pitanja za pomorskog agenta je njegova aktivna i pasivna legitimacija: To je sposobnost pomorskog agenta tužiti i biti tužen za prava i obveze koje je stekao za principala, tj. agentova *legitimationem ad processum*.

Problemi vezani uz procesnu legitimaciju pomorskog agenta jesu:

1. je li pomorski agent procesno legitimiran ili ne,
2. ako je moguće da bude procesno legitimiran, je li to jedino na osnovi principalova ovlaštenja, ili na osnovi propisa odnosno običaja,
3. ako je legitimiran na temelju propisa, pripada li takva legitimacija odredbama procesnog ili materijalnog prava,
4. ako je priznata, vrijedi li procesna legitimacija pomorskog agenta za sve principale ili jedino za inozemne nalogodavatelje.

U pojedinim pravnim sustavima različita su rješenja. Spomenut ćemo najbitnija.

Engleski pravni sustav ne priznaje pomorskom agentu procesnu legitimaciju. Ako je tužen, agent može prigovoriti zbog pomanjkanja legitimacije, i kad u zastupanju "neotkrivena principala" prilikom sklapanja ugovora s trećim osobama nije istaknuo svoju osobinu agenta.

Poljski Pomorski zakon određuje da pomorski agent ima pravo i dužnost tražiti u ime brodaru plaćanje potraživanja koja izlaze iz ugovora o prijevozu ili iz pomorskih nezgoda. U zakonu nije jasno rečeno može li to pomorski agent zahtijevati i sudskim putem.

Bugarski zakon iz godine 1970. određuje da pomorski agent može na osnovi naloga brodovlasnika ili zapovjednika broda podnositi sudovima tužbene zahtjeve u njihovo ime.

Francuska pravna znanost određuje da pomorski agent bez posebne punomoći za vođenje sporova (*ad litem*) svojeg principala ne može biti procesno legitimiran u sporu koji se vodi protiv principala. Takvo stajalište prihvaćaju i novije francuske presude. U sporu u kome je tužitelj pokušao konstruirati sudsku nadležnost prema mjestu brodarova agenta, Apelacijski

sud u Montpellieru nije prihvatio takvo mišljenje. Sud je ocijenio da pomorski agent, za razliku od zapovjednika broda, ne može biti tužen namjesto broдача, prema tome ne može se stvoriti ni sudska nadležnost prema mjestu sjedišta pomorskog agenta. Pomorski agent se u tome ne može izjednačavati s broдарovom filijalom.

Francuska sudska praksa ne pazi po službenoj dužnosti na aktivnu i pasivnu legitimaciju agenta. U sporu između otpremnika i pomorskog agenta, iako je bilo jasno da otpremnik radi u svoje ime a za račun komitenta, a pomorski agent u ime i za račun broдача, Apelacijski sud u Parizu nije se upustio u ispitivanje procesne legitimacije stranaka, jer same nisu ništa prigovorile. To znači da sud ne ispituje procesnu legitimaciju *ex offio*. Drugo zanimljivo stajalište u toj presudi je to da se agent koji se već upustio u parnicu, može pozvati na granice odgovornosti propisane za broдарe.

Drugačija je situacija u talijanskom pravu. Prije donošenja Plovidbenog zakona, sudska praksa priznavala je pomorskom agentu procesnu legitimaciju. Pravna znanost pokušala je opravdati takvo stajalište smatrajući da je procesna legitimacija pomorskog agenta u naravi ugovora o pomorskoj agenciji i u agentovim funkcijama. Plovidbeni zakon izričito je dao pomorskom agentu procesnu legitimaciju, jer određuje da pomorski agent može tužiti i biti tužen u ime broдача ili vozara u granicama ovlaštenja u zastupanju tih principala. Procesna legitimacija pomorskog agenta ne mora biti spomenuta u punomoći među agentovim ovlaštenjima jer ona postoji *ex lege* na osnovi članka 288. Codice della navigazione.

Preduvjet postojanja procesne legitimacije u talijanskom pravu agencijski je odnos između principala i agenta. Da bi tužitelj koji tuži pomorskog agenta dokazao njegovu pasivnu legitimaciju, mora dokazati postojanje agencijskih odnosa između tog agenta i principala. Odnos ne mora proizlaziti iz izričita ugovora, već može nastati i konkludentnim radnjama. Iako je pomorski agent pasivno legitimiran, tužen je samo kao principalov zastupnik. Tako presuda neće biti izrečena prema njemu, nego zastupanome. Ako su istodobno tuženi pomorski agent i njegov principal zbog jednaka razloga, opravdano je povlačenje pomorskog agenta iz parnice.

Pomorski agent pasivno je legitimiran u pravnim stvarima koje su u vezi s ugovorima o prijevozu ili drugim ugovorima koje sklapa agent, i s njihovim ostvarenjem. Treba zato isključiti procesnu legitimaciju pomorskog agenta u slučajevima izvanugovorne odgovornosti broдача ili vozara,

primjerice za sudar brodova ili za nedopušteno djelo člana posade, koje nije u vezi s ostvarenjem ugovora.

Koliko traje agentova procesna legitimacija i prestaje li vrijediti prestankom ugovora o pomorskoj agenciji? Tršćanski sud donio je svojedobno presudu prema kojoj se procesna legitimacija pomorskog agenta gasi prestankom ugovora o pomorskoj agenciji. Righetti smatra da je takvo stajalište neodrživo; ispravno je da pomorski agent bude tužen za odnose nastale prije prestanka ugovora, kad je djelovao kao pomorski agent principala za kojeg je tužen.²⁷

Kad je tužen pomorski agent, često u tužbi nije naveden njegov nalogodavatelj. On je zbog nekih razloga tužitelju nepoznat, tako da tužitelj namjesto agentova principala u tužbi navodi ime broda koji je koristio usluge pomorskog agenta. Tužen pomorski agent dužan je priopćiti ime zastupana nalogodavatelja; ako to odbije ili ponovo izjavi, da mu to nije poznato, tužitelj ima pravo zahtijevati da presuda bude izrečena prema pomorskom agentu. Presuda izrečena u postupku u povodu tužbe protiv pomorskog agenta ne može se provesti prema njemu već samo prema zastupanom.

Na osnovi propisa našeg prava, trgovački agent ili punomoćnik ne mogu voditi sporove za svojeg nalogodavatelja iako prema Zakonu o obveznim odnosima, mogao bi se izvesti i suprotan zaključak. Svakako je zanimljivije priznati procesnu legitimaciju pomorskom agentu inozemnog broдача koji nema forum nadležnosti u zemlji tužitelja ili agenta, nego to pravo priznati agentu nacionalnog broдача koji može biti tužen sudu nadležnom u mjestu boravka ili u sjedištu tuženika.

Naša je judikatura višeput obrađivala pitanje procesne legitimacije pomorskog agenta. Češće je razmatran problem pasivne legitimacije pomorskog agenta. To je razumljivo jer, izuzev tužbe podignute protiv agenta zbog neznanja, druge su podignute zbog zahtjeva prema inozemnom broдару koji nije imao imovine ili drugi forum nadležnosti u zemlji, ili da bi se stvorila atrakcijska nadležnost domaćeg suda za inozemnog broдача koji je obuhvaćen u tužbi kao drugotuženik, uz prvotuženika pomorskog agenta.

To je vidljivo osobito iz starijih presuda. U presudi Privrednog suda Hrvatske od 24. ožujka 1962., sudska praksa ocijenila je da agent koji potpiše ugovor o prijevozu bez jasne napomene da radi kao agent, osobno odgovara

²⁷ Righetti, op. cit., str. 200.

za sklopljen posao i pasivno je legitimiran u takvu sporu. Nije prihvaćena činjenica da je pomorski agent prvotno sklopljen ugovor s naručiteljem prijevoza promijenio kasnijim dodatkom ugovora u kome stoji da vozarinu za prijevoz morem treba platiti brodaru, a ne pomorskom agentu. Time brodar nije postao stranka iz ugovora o prijevozu, i agent ostaje pasivno legitimiran. U presudi je zanimljivo stajalište suda o tome da nije dovoljna činjenica što se iz naziva firme vidi da se radi o agentu, ako on jasno ne istakne tu svoju osobinu.

Zanimljiva je presuda Višeg privrednog suda u Zagrebu od 8. ožujka 1963., u kojoj je izraženo mišljenje o tome da agent koji nije prigovorio pasivnoj legitimaciji odgovara za višak vozarine koju je brodar naplatio, bez obzira na to što je višu vozarinu naručitelj platio neposredno brodaru, a ne tuženu pomorskom agentu. Iz presude *implicite* vidi se da bi sud prihvatio prigovor pomanjkanja pasivne legitimacije da ga je pomorski agent istaknuo.

U presudi Višeg privrednog suda u Zagrebu od 24. listopada 1963. (drugostepena presuda), sud je odlučio da agent koji tuži imaoca teretnice za plaćanje manje obračunate vozarine, nastupa kao brodarov punomoćnik. Takvo stajalište upućuje na zaključak o tome da pomorski agent nije aktivno legitimiran *jure suo*. I u opširno obrazloženoj drugostepenoj presudi tog suda od 24. lipnja 1964. smatra se da pomorski agent nije pasivno legitimiran.

Viši privredni sud u Zagrebu u prvostepenoj presudi od 17. srpnja 1965. razmatrao je aktivnu legitimaciju pomorskog agenta. Pomorski agent pojavio se kao tužitelj u sporu za potraživanje koje je očito brodarovo. Tijekom spora agent je ispravio tužbu tako da je na mjestu tužitelja potpuno pravilno označio brodara. Istodobno predočio je valjane punomoći za zastupanje takva brodara. I u tome je slučaju pomorski agent nastupao jedino kao punomoćnik. Također u drugostepenim presudama od 1. prosinca 1965. i 26. rujna 1968. stajalište je Višeg privrednog suda u Zagrebu bilo da je pomorski agent osobno odgovoran ako izričito ne istakne obilježje agenta.

I u kasnijim presudama ponavlja se stajalište o tome da agent radi u ime i za račun brodara, i da nije pasivno legitimiran. U drugostepenoj presudi od 18. prosinca 1969., Viši privredni sud u Zagrebu smatrao je da agent koji je primio od krcatelja barirani ček kao polog za spornu naknadu za prekostojnice i unovčio ga u korist brodara protivno nalogu krcatelja, radi u ime i za račun brodara. On nije pasivno legitimiran u odnosu prema krcatelju za vraćanje iznosa naplaćenog čekom. Drugostepena presuda istog suda od

12. listopada 1970. decidirano potvrđuje stajalište naše judikature o tome da pomorski agent nije pasivno legitimiran za usluge koje je naručio u ime i za račun broдача. Međutim ako je agent neosnovano držao sredstva namijenjena plaćanju naručenih usluga, dužan je platiti zatezne kamate. I danas pomorski agenti uspješno prigovaraju i nedostatak procesne legitimacije.

Završiti ću izlaganje o procesnu položaja pomorskog agenta konstatacijom da u nas pomorski agent nije procesno legitimiran za ostvarenje principalovih prava i obveza sudskim putem, a nije procesno legitimiran ni propisima ni običajem. Time smo odgovorili na pitanja postavljena u početku ovog poglavlja. Ako je pomorski agent od principala ovlašten za zastupanje pred sudom, ne radi se o njegovoj procesnoj legitimaciji, već o običnom ugovoru o punomoći na osnovi kojeg pomorski agent nastupa na sudu kao principalov punomoćnik. Dosljedno tome postavlja se ovo pitanje: može li u nas pomorski agent biti punomoćnik pred sudovima? Mislím da treba dopustiti da nalogodavatelj ovlasti pomorskog agenta za takvo zastupanje, jer to propisuje i Zakon o obveznim odnosima. Pomorski agent ima pravo izabrati fizičku osobu koja će zastupati nalogodavatelja pred sudom. Pritom pomorski agent mora poštovati odredbe o punomoćnicima iz Zakona o parničnu postupku.

To što je navedeno za parnični postupak u kome se najčešće i pojavljuju slučajevi agentova zastupanja, vrijedi *mutatis mutandis* za ostale sudske i upravne postupke.

Mislím da ne treba razlikovati ovlaštenja pomorskog agenta za zastupanje svojeg principala pred sudovima po tome radi li se o nacionalnom ili inozemnom nalogodavatelju. Bilo bi međutim neprihvatljivo da inozemni agent zastupa inozemnog ili nacionalnog broдача pred našim sudovima, jer je to neusklađeno s našim postupovnim propisima o punomoćnicima.

Ne bi bilo opravdano smatrati da bi pomorskom agentu trebalo na osnovi propisa priznati pasivnu legitimaciju za inozemne brođare radi teškoća koje imaju nacionalni suugovornici inozemnog agentova principala zbog nadležnosti inozemnog suda i smanjenih mogućnosti za ostvarenje svojih prava sudskim putem. Mislím da valja ostaviti *status quo*, i ne priznati pomorskom agentu procesnu legitimaciju jer bi se u protivnom pravni položaj pomorskog agenta uvelike promijenio, i stvorili bismo pravni subjekt koji ne bi odgovarao uobičajenoj predodžbi o pomorskom agentu koji je u biti bio i ostaje nalogodavateljev punomoćnik.

7. Odgovornost pomorskog agenta

Kada govorimo o odgovornosti pomorskog agenta, mislimo na njegovu odgovornost prema nalogodavatelju i na odgovornost prema drugim osobama s kojima kontaktira. Odgovornost pomorskog agenta prema principalu može biti ugovorna i izvanugovorna. Njegova je odgovornost prema drugim osobama u pravilu izvanugovorna, vrlo rijetko ugovorna, i to ako pomorski agent s takvom osobom sklopi ugovor u svoje ime. Bez obzira na to radi li se o ugovornoj ili izvanugovornoj odgovornosti pomorskog agenta, postavlja se problem osobe s pravom na naknadu štete, osobe dužne za naknadu štete, problem utvrđivanja štete, problem osnove, opsega i visine odgovornosti.

Na naknadu štete u izvanugovornim odnosima ima pravo osoba koja je štetu pretrpjela činjenjem ili propustom štetnika, a u ugovornim odnosima osoba koja na to ima pravo na osnovi ugovora, prema tome u ugovoru o pomorskoj agenciji na to ima pravo pomorski agent ili principal. Štetu mora dokazati osoba koja zahtjeva naknadu štete.

Štetna je radnja svako djelovanje ili svaki propust čija je posljedica šteta nanijeta drugoj osobi. Prema tome pretpostavka za odgovornost djelo je ili propust pomorskog agenta zbog kojeg je oštećen principal ili treća osoba. Jasno je da se u našem slučaju štetne radnje odnose na rad pomorskog agenta, i da će štetu češće uzrokovati propusti negoli pozitivne radnje. Među pozitivnim radnjama pomorskog agenta koje mogu uzrokovati štetu, u prvom je redu prekoračenje ovlaštenja. Da bi se govorilo o propustu, traži se da prethodno bude propisano ili ugovoreno neko djelovanje.

Daljnja pretpostavka za odgovornost za štetu nastanak je štete oštećenog. Šteta nastaje kad je povrijeđeno nečije pravo ili interes. Šteta može biti izravna (*damnum circa rem*) ili posredna (*damnum extra rem*), pozitivna (*damnum emergens*) i negativna (*lucrum cessans*). Štetna radnja i šteta moraju biti u uzročnoj vezi odnosno između njih mora biti uzročnost (*causalitas*).

Šteta i štetna radnja moraju biti protupravne. Protupravnost je objektivna, ona je prekršaj pravnih propisa ili povreda ugovora, pa i pravila morala. Protupravnost je i subjektivna. Subjektivnost protupravnosti znači da

štetna radnja mora biti rezultat voljna postupka, namjerna, ili posljedak propusta, a skupni naziv za to je krivnja. Krivnju možemo podijeliti na namjeru ili nemarnost, a nemarnost može biti različita stupnja. Osim podjele na namjeru (*dolus*) i nemarnost (*culpa*), kao najteži oblik krivnje ističe se zluradost (*dolus malus*), ali taj oblik krivnje vrlo rijetko dolazi u obzir u naknadi štete, jer to nije uobičajeno ponašanje. Namjera je oblik krivnje kada štetnik postupa znajući i hotimice. Namjera znači da je šteta počinjena sa znanjem i voljom. Nemarnost se dijeli na grubu (*culpa lata*) i običnu (*culpa levis*). O gruboj nemarnosti govori se kada štetnik nije primijenio ni pomniju kakvu bismo mogli očekivati od prosječna čovjeka (*Lata culpa est nimia neglegentia, id est non intellegere quod omnes intellegunt. D. Ulpijan, 50, 16, 213, 2*).²⁸

O običnoj nemarnosti (*culpa levis*) govorimo kada štetnik nije bio ni toliko pozoran koliko bi bio svaki savjestan čovjek prosječnih sposobnosti i pomnje. Očekuje se da profesionalan pomorski agent mora biti natprosječno pozoran. To je u skladu s onim što smo naveli o profesionalnoj odgovornosti. Složenije je pitanje osnove odgovornosti za štetu. Osnove odgovornosti mogu biti krivnja, uzročnost i rizik. Prema prvom kriteriju traži se krivnja štetnika, prema drugom je dovoljna uzročna veza između odgovorne osobe i štete (znači da je takva osoba uzrokovala štetu) bez obzira na krivnju, a prema trećem dovoljno je da je šteta nastala.

Za odgovornost pomorskog agenta pravila moramo potražiti u općem građanskom pravu jer drugih propisa nema. Ranije je u ugovornim odnosima vrijedilo načelo pretpostavljene krivnje, a u izvanugovornim odnosima načelo dokazane krivnje. Suvremena stajališta prihvaćaju kao osnovnu odgovornost pretpostavljenu krivnju i u ugovornim i u izvanugovornim odnosima. Na tom je stajalištu i Zakon o obveznim odnosima.

Idući je problem opseg štete koju valja naknaditi. S obzirom na to da je odnos pomorskog agenta i njegova principala ili drugih osoba odnos pomorskog prava prema tome u širem smislu i trgovačkog prava, naknađuje se uvijek stvarna šteta (*damnum emergens*) i izmakla dobit (*lucrum cessans*), a afekcijska vrijednost (*praetium affectionis*) a to je posebna vrijednost koju oštećena stvar ili povrijeđeno pravo imaju za oštećenog, nikada ne dolazi u

²⁸ “Teška krivnja je gruba nemarnost; ona znači ne shvatiti ono što svi shvaćaju.”

obzir. Izmakla dobit naknađuje se zato jer je ugovor o pomorskoj agenciji naplativ, i svrha mu je dobit.

Visina odgovornosti može biti ograničena i neograničena. Dok za ograničenje odgovornosti pomorskog agenta prema brodaru i principalu uopće nema razloga, takvo se ograničenje može priznati pomorskom agentu prema trećim osobama.

Bez obzira na to radi li se o agentu brodara, agentu osobe zainteresirane za teret, ili agentu osobe zainteresirane u pomorskom osiguranju, nema razlike u odgovornosti prema principalu. Ako međutim tražimo specifičnosti u odgovornosti pomorskog agenta, naći ćemo ih u povredama inače posebnih agentovih obveza koje smo nabrojali. Uvijek se moraju ispuniti pretpostavke za naknadu štete: postojanje štetne radnje, njene objektivne i subjektivne protupravnosti i uzročne sveze štetne radnje i štete.

Prema engleskom pravu, agent je odgovoran svojem principalu za svaku štetu koja se pripisuje njegovoj nemarnosti. Oslobađa se takve odgovornosti ako je imao jasne naloge za obavljanje određena posla ili za određenu transakciju, makar je principal pretrpio štetu zbog takva postupka ili transakcije. Agent ne odgovara ni za štetu koja se dogodi principalu ako pomno slijedi nalogodavateljeve upute, ili u nedostatku izričitih uputa djeluje u skladu s običajima u takvu poslovanju, ili slijedi najbolji savjet koji je mogao dobiti, ili ako u stvarima u kojima ima pravo diskrecije upotrijebi sve svoje znanje.

S obzirom na prekoračenja agentovih ovlasti, zanimljiva je presuda trgovačkog odjela engleskog Prvostepenog suda (Queen's Bench Division, Commercial Court) od 19. studenog 1965. Taj je sud ocijenio da pomorski agent odgovara za štetu trećoj osobi, poštnu imatelju teretnice, ako je prekoračio ovlasti o količini tereta koju je smio upisati u teretnicu. Kako vidimo, tu pomorski agent za prekoračenje ovlasti i nepridržavanja naloga ne odgovara svojem principalu, nego trećoj osobi. U engleskom pravu određena je dužnost pomorskog agenta da se pridržava principalovih uputa i naloga. Pomorski agent koji postupuje prema principalovim uputama neće odgovarati, iako rezultat rada ne ispunjava principalova očekivanja.

Na talijanskog pomorskog agenta koji ne bi postupio po principalovu nalogu, primijenit će se propisi o odgovornosti mandatarata

građanskog prava. Propisi građanskog prava dopuštaju mandataru da se ne pridržava uvijek uputa i naloga mandanta.

Odgovornost pomorskog agenta zbog propusta u pozornosti zasniva se u nas na građanskom i trgovačkom pravu. Slična stajališta nalazimo i u ostalim pravnim sustavima. U engleskom pravu, primjerice, smatra da je agent postupio nemarno, ako nije upotrijebio potreban stupanj "brižljivosti, iskustva i pumnje".

Posebice je važna potrebna pumnja pomorskog agenta u imenovanju podagenta, ako je za to ovlašten. Prema Edwardovu mišljenju, pomorski agent ne odgovara nalogodavatelju jedino zato što je propustio dužnu pumnju. Principal mora dokazati da je upravo takav propust (*directa causa*) njemu uzrokovao štetu.²⁹

U talijanskom pravu, ako pomorski agent radi na sklapanju ugovora, a ugovor se ne sklopi jer nije dovoljno brinuo o tome ili je štoviše postupao nemarno, gubi pravo na nagradu i na naknadu mogućih troškova uz eventualnu odgovornost za štetu. Pomorski agent neće imati pravo na nagradu ni na naknadu troškova ako radi nemarno, pa zbog toga principal nije ostvario korist. Tako će pomorski agent odgovarati principalu zbog neispunjavanja obveza osoba s kojima je sklopio ugovor zastupajući mandanta, ako mu je insolventnost tih osoba bila poznata ili je trebala biti poznata u vrijeme sklapanja ugovora. Takva odgovornost zasniva se na propisu članka 1715. talijanskog Građanskog Zakonika.

Pomorski agent može odgovarati zbog toga što nije dostavio ili nije pravodobno poslao račun otpreme. Ako pomorski agent raspolaže nalogodavateljevim novčanim sredstvima, može spekulativno odugovlačiti plaćanje računa davateljima usluga da bi koristio principalov novac za svoje potrebe. Pomorski agent odgovarat će brodaru za štetu a uz to bit će dužan isplatiti brodaru i kamate za sredstva koja je koristio bez ovlaštenja i protivno ugovoru o agenciji.

Kada je pomorski agent ovlašten imenovati ili koristiti drugog pomorskog agenta, odgovarat će principalu za krivnju u izboru podagenta. Može odgovarati zato što izabrani podagent nije radio s dovoljnom pumnjom i brigom. Bowstead navodi da je "svaki agent odgovoran principalu za

²⁹ Edward, op. cit., str. 50.

nepomnju i druge povrede ugovora podagenta”, prema tome odgovornost je šira od same *culpe in eligendo* tj. krivnje u izboru. Pretpostavlja se da je agent bio ovlašten imenovati podagenta; ako je međutim bez takva ovlaštenja, odgovornost pomorskog agenta je veća.

Mislim da pomorski agent ovlašten za imenovanje podagenta odgovara jedino za *culpu in eligendo*. Ako je podagenta imenovao bez ovlaštenja ili unatoč zabrani, pomorski agent odgovara za radnje podagenta kao za svoje. Treba voditi računa o tome da je imenovanje podagenta pravo pomorskog agenta a ne njegova dužnost, i da je to iznimka od dužnosti osobna obavljanja naloga.

Nemoguće je predvidjeti koje su obveze pomorskog agenta proizišle iz ugovora o pomorskoj agenciji, jer to ovisi o volji stranaka. Sve obveze, ako su određene ugovorom, moraju se poštovati prema načelu *pacta sunt servanda*. Ako ih ne poštuje, pomorski agent odgovara za povredu ugovorne obveze.

Na kraju ostalo je otvoreno pitanje ograničenja odgovornosti pomorskog agenta prema trećim osobama, ako je pomorski agent osobno odgovoran za obvezu zbog koje brodar inače može ograničiti svoju odgovornost. Mislim da bi pomorskom agentu trebalo priznati pravo na ograničenje odgovornosti pod jednakim uvjetima u kojima se to pravo priznaje brodaru.

8. Trajanje i prestanak ugovora o pomorskoj agenciji

Trajanje ugovora o pomorskoj agenciji može se odrediti ugovorom o pomorskoj agenciji, propisom odnosno običajem, ili pravilima struke. Ugovorom o pomorskoj agenciji može se odrediti da se sporazum sklapa za određeni posao ili za određene poslove, na određeno ili neodređeno vrijeme. Najčešće se sklapa ugovor o specijalnoj ili posebnoj agenciji, koji vrijedi jedino za određeni posao ili poslove. Takav ugovor sklapa se kad principal, primjerice brodar daje pomorskom agentu nalog za obavljanje agencijske usluge za boravka brodarova broda u luci u kojoj djeluje pomorski agent. To vrijedi i za nekoliko boravaka broda u luci, koji su određeni brojem, a ne vremenom obavljanja.

Ako je trajanje ugovora vremenski određeno, radi se o ugovoru o agenciji koji je sklopljen na određeno vrijeme. Međutim ako vrijeme trajanja nije određeno, radi se o ugovoru sklopljenu na neodređeno vrijeme. Na određeno i neodređeno vrijeme sklapaju se obično ugovori o generalnoj agenciji.

Vrlo je važno odrediti o kakvu se ugovoru radi s obzirom na njegovo trajanje, jer od toga ovisi način prestanka ugovora. Zato ćemo razmatrati prestanak ugovora o pomorskoj agenciji prema njegovu trajanju i vidjeti načine prestanka obveznih ugovora odnosno obveznih odnosa građanskog ili trgovačkog prava koji dolaze u obzir za ugovore o pomorskoj agenciji.

U građanskom pravu ugovori u pravilu prestaju ispunjenjem ili se pak raskidaju sporazumno ili jednostrano. Ispunjenje (*ademptio ili solutio obligationis*) znači da su stranke udovoljile obvezama u ugovoru.

Ugovor sporazumno prestaje kad se stranke dogovore da se ugovor raskine. Radi se zapravo o novom ugovoru u kome stranke složno odustaju od prijašnjeg ugovora. Pretpostavke za takav raskid ugovora (*contarrius consensus, mutuus dissensus*), jesu sklapanje novog ugovora o raskidu i sastojci za valjanost takvog raskida. Nije nužno da se raskid ugovora obavi u obliku u kome je sklopljen ugovor koji se raskida. Takav dvostran raskid ugovora zove se storniranje ugovora, a moguć je dok obveza nije ispunjena u potpunosti. Djelomice ispunjen ugovor može se raskinuti u neispunjenu dijelu. Tada raskid ugovora djeluje samo pro futuro (*ex nunc*). Ako je ugovor

ispunjen, stranke ga ne mogu sporazumno raskinuti. Pravo raskida ugovora dvostranim sporazumom stranaka isticao se još u rimskom pravu, u načelima *omnia quae iure contrahuntur, contrario iure pereunt* ili *nihil tam naturale est quam eo genere quidque dissolvere quo colligatum est*.³⁰

Jednostran prestanak ugovora nastaje kad jedna stranka ugovornica zatraži raskid. Jednostrano raskidanje ugovora može biti opravdano i samovoljno. Za opravdano jednostrano raskidanje ugovora razlozi mogu biti ugovorni ili zakonski. O samovoljnom jednostranom raskidu ugovora govorimo kad stranka koja ugovor raskida ne navodi razlog ili navodi neopravdane razloge. Najčešće se već u ugovoru određuju uobičajeni načini jednostrana raskida ugovora: odustanak od ugovora i otkaz ugovora. Pravo dopušta jednostran raskid ugovora (odustanak), ako se ne realiziraju ugovorne obveze.

Idući način prestanka ugovora za određeni posao nestanak je subjekta, tj. smrt fizičke osobe ili nestanak pravne osobe, primjerice zbog stečaja i brisanja iz registra, ili konfuzijom odnosno sjedinjenjem suugovornika. Smrt može nastupiti u jedne ili druge stranke ugovornice, rjeđe istodobno u obiju stranaka. To vrijedi i za prestanak djelovanja pravne osobe. Za prestanak ugovora zbog smrti subjekta treba vidjeti jesu li stranke imale pravne slijednike.

Ugovor može prestati i propašću objekta koji je predmet ugovora.

Razlog prestanka ugovora je i njegova ništavnost. Nevaljani pravni poslovi dijele se na nepostojeće (*negotia nulla*), na apsolutno ništavne i relativno ništavne poslove (pobojne). Nepostojećim ugovorima nedostaju bitni sastojci za postanak i valjanost ugovora. Nepostojeći su i ugovori koji se odnose na nemoguće ili nedopustive radnje. Nepostojeći pravni posao nema nikakvih pravnih učinaka, i njega ne treba poništiti sudskom odlukom.

Ništavan je ugovor koji, iako ima sve bitne sastojke, nema pravna učinka jer mu je sadržaj protivan općim javnim interesima i moralnim shvaćanjima. Ništavni su pravni poslovi protuzakoniti. Za razliku od nepostojećeg, takav pravni posao postoji i ima sve bitne sastojke. Međutim to je samo faktično postojanje jer mu pravni poredak ne priznaje zaštitu. Relativno ništavni pravni poslovi, poslovi su koji postoje i imaju pravne

³⁰ U slobodnu prijevodu: "Ono što je pravno sklopljeno, može se pravno razvrgnuti", ili "Ničeg prirodnijeg nema negoli razvrgnuti to što je sklopljeno."

učinke, ali ih stranke mogu oboriti (zato se i zovu rušivi pravni poslovi). To su obično poslovi sklopljeni u zabludi, uz prijetnju, prijevarom, prisilom ili su ih sklopile stranke s ograničenom poslovnom sposobnošću. Razlikuju se od apsolutno ništavnih pravnih poslova jer se na apsolutnu ništavnost pazi *ex offo*, a na relativnu ništavnost mora prigovoriti zainteresirana stranka.

Ugovor sklopljen na određeno vrijeme prestaje i istekom vremena. Ako ugovor traje određeno vrijeme, on prestaje čim ugovoreno vrijeme istekne. Za to nije potrebna nikakva izjava, radnja niti odluka.

- ***Prestanak ugovora o pomorskoj agenciji sklopljenog za određeni posao ili za određene poslove***

Općeprihvaćeno je da ugovor o pomorskoj agenciji sklopljen za određeni posao ili za određene poslove, prestaje u prvom redu ispunjenjem (primjerice pomorski agent prihvatio je i/ili otpremio određeni brod).

Moguće je da je pomorski agent ovlašten sklopiti u ime i za račun broдача ugovor o prijevozu, ili ugovor o kupoprodaji broда, i to točno određeni ugovor. Ugovor o pomorskoj agenciji prestaje kad je određeni ugovor sklopljen. Edward misli da agentova ovlaštenja ne prestaju u odnosu prema neriješenim sprovedenim pitanjima u svezi s osnovnim ugovorom.³¹ Za mjesto, vrijeme i način ispunjenja vrijedi sve što dolazi u obzir tijekom ispunjenja bilo kojeg obveznog ugovora.

Ugovor o pomorskoj agenciji sklopljen za određeni posao ili za određene poslove može prestati sporazumnim obostranim raskidom. Ugovor o pomorskoj agenciji sklopljen za određeni posao može se raskinuti i jednostrano, tako da raskid zatraži ili jedna ili druga ugovorna stranka.

Moguće je da pomorski agent i principal ugovore da se ugovor o pomorskoj agenciji ne može raskinuti jednostrano, pa tada opisani način raskida ne dolazi u obzir.

Ugovor o pomorskoj agenciji sklopljen za određeni posao ili poslove može prestati smrću jedne stranke, nestankom pravne osobe ili konfuzijom. Do konfuzije subjekta ugovora dolazi kad, primjerice, pomorski agent

³¹ V. Edward, op. cit., str. 127.

postane brodar upravo onog broda za koji je sklopio ugovor o agenciji s prijašnjim brodovlasnikom. Ako ugovor o pomorskoj agenciji prestane smrću pomorskog agenta ili vlastodavatelja, obveza se prenosi na pravne slijednike. Naime u ugovoru o pomorskoj agenciji ne radi se jedino o osobnim obvezama koje ne bi mogli obaviti drugi. I u engleskome pravu ugovor o pomorskoj agenciji prestaje zbog smrti, umobolnosti ili stečaja individualna pomorskog agenta ili principala, ili – ako se radi o tvrtki – njenim prestankom djelovanja. Postoje li pravni slijednici umrle stranke ili stranke koja je izgubila poslovnu sposobnost, dužnosti prelaze na njih ako same stranke nisu ugovorom odredile da ugovor prestaje, primjerice smrću jednog suugovaratelja. Tu vrijedi staro rimsko pravilo *Hereditas nihil aliud est, quam successio in universum ius, quod defunctus habuerit*.³²

Ugovor o pomorskoj agenciji sklopljen za određeni posao može prestati zbog propasti objekta ugovora. Ako se radi o agentiranju određenog broda, dogodit će se to ako taj brod prestane postojati. Takav prestanak ugovora određuje i Edward. Autor navodi primjer propasti broda dok pomorski agent sklapa ugovor o prijevozu tim brodom ili ugovara njegovu kupoprodaju. Ugovor o pomorskoj agenciji tada prestaje, ali pomorski agent može imati pravo na proviziju za obavljen agencijski posao.³³

Prestankom postojanja određenog broda, pomorski agent oslobađa se davanja usluga drugome brodu istog broдача, a brodar se ne oslobađa plaćanja agentove nagrade. Brodar se oslobađa svoje obveze ako je brod propao slučajno ili zbog više sile, a ne njegovom krivnjom, primjerice ako ga je dao u rezalište. Ništavnost ugovora razlog je prestanku i takva ugovora o pomorskoj agenciji.

I ugovor o pomorskoj agenciji može biti apsolutno i relativno ništavan, a ta ništavnost razlog je prestanka ugovora. S obzirom na prestanak ugovora posljedice apsolutno ništavnog ugovora djeluju *ex tunc*, a relativno ništavnog *ex nunc*. U engleskom pravnom sustavu razlog prestanka ugovora o pomorskoj agenciji može biti činjenica koja ga čini nezakonitim. Edward navodi kao primjer prestanka ugovora o pomorskoj agenciji činjenicu da je principal za vrijeme trajanja, a prije realiziranja ugovora o pomorskoj agenciji postao neprijatelj države pomorskog agenta.³⁴

³² "Nasljeđivanje je stupanje u ukupnost prava koja je pokojnik imao."

³³ Edward, op. cit., str. 126, 127. i 128.

³⁴ Edward, op.cit., str. 128.

- ***Prestanak ugovora o pomorskoj agenciji sklopljenog na određeno vrijeme***

Za razliku od ugovora o pomorskoj agenciji koji je sklopljen za određeni posao ili za određene poslove, ugovor o pomorskoj agenciji sklopljen na određeno vrijeme u pravilu prestaju istekom ugovorena vremena. Takvi su ugovori česti, pogotovu kada se sklapaju broderski ugovori o prijevozu stvari ili osoba morem na vrijeme, pa se pomorsko-agencijski poslovi za to razdoblje povjeravaju određenom pomorskom agentu.

U engleskom pravu ugovori o pomorskoj agenciji i o agenciji uopće sklopljeni na određeno vrijeme, prestaju istekom vremena. Ipak Edward smatra da je ugovor o pomorskoj agenciji produžen ako pomorski agent nakon isteka tako ugovorena vremena i dalje obavlja poslove za nalogodavatelja koji se tome ne protivi. Vrijeme za koje je ugovor produžen procijenit će se prema propisima i okolnostima koje izlaze iz ponašanja stranke. Ne mogu se složiti s takvim stajalištem, jer svaki ugovor sklopljen na određeno vrijeme prestaje istekom vremena, pa tako i ugovor o pomorskoj agenciji. Nastavi li pomorski agent obavljati pomorsko-agencijske poslove za principala i nakon isteka ugovorena vremena, dolazi do sklapanja novog ugovora ili novih ugovora o pomorskoj agenciji za obavljanje posla ili poslova, ili ugovora na neodređeno vrijeme, a ne ugovora o pomorskoj agenciji na određeno vrijeme.

Ugovor sklopljen na određeno vrijeme može prestati na sve navedene načine. Ne prestaje ispunjenjem, jer samo ispunjenje ugovora nije vezano uz određenu radnju, nego uz istek vremena. Dok ne prođe ugovoreno razdoblje, ne zna se može li doći do kakvih radnji stranaka vezanih uz ugovorne obveze. Dok se ugovori o pomorskoj agenciji za obavljanje određena posla ili određenih poslova sklapaju kao ugovori o posebnoj (specijalnoj) pomorskoj agenciji, na određeno vrijeme sklapaju se i ugovori o općoj (generalnoj) agenciji.

- ***Prestanak ugovora o pomorskoj agenciji sklopljenog na neodređeno vrijeme***

Kako smo vidjeli, do sklapanja ugovora o pomorskoj agenciji na neodređeno vrijeme dolazi tijekom sklapanja ugovora o generalnoj agenturi. Obilježje ugovora o generalnoj agenturi njegovo je prostorno ograničenje, a vremenski ugovor gotovo je uvijek neograničen, iako može biti sklopljen na određeno vrijeme. Ugovor sklopljen na neodređeno vrijeme prestaje istekom ugovorena otkazna roka. Ugovor mogu otkazati u roku obje stranke, onako kako je to njime određeno. Problem nastaje ako stranke nisu u ugovoru o pomorskoj agenciji odredile otkazni rok koji, uostalom, nije bitan sastojak ugovora.

U ugovorima o pomorskoj agenciji sklopljenim na neodređeno vrijeme otkazni rokovi obično su dulji. Primjerice ugovor o generalnoj agenciji može biti otkazan otkaznim rokom od godine dana. Ima mišljenja o tome da se ne bi trebalo precizno pridržavati dugih ugovorenih otkaznih rokova ako jedna stranka krši ugovor i nanosi štetu drugoj stranci, jer prestaje smisao postojanja ugovora koji se inače zasniva na povjerenju stranaka. Ali zbog kršenja ugovora mogu prestati i ugovori sklopljeni na određeno vrijeme i za određeni posao. Ako nema propisa koji bi određivali otkazne rokove za ugovore sklopljene na neodređeno vrijeme, treba od slučaja do slučaja prosuditi koji se rok treba smatrati primjerenim za prestanak ugovora otkazom, a da zbog toga ne trpe stranke ugovornice. Otkazni rokovi takvih ugovora obično nisu regulirani ni u pravnim sustavima. Za taj ugovor ne može biti govora o prestanku istekom vremena ili o prestanku ispunjenjem, jer nije poznato dokad se ugovor može ispunjavati. Ugovor o pomorskoj agenciji sklopljen na neodređeno vrijeme može prestati na sve opisane načine.

Na načine opisane u ovim trima poglavljima prestaju svi ugovori o pomorskoj agenciji, bez obzira na vrstu agenta: agenta broдача, agenta tereta ili agenta osiguratelja. Budući da za ugovor o pomorskoj agenciji u pravilu nije propisana posebna forma ako je same stranke ne uvjetuju ugovorom, forma se ne traži ni za raskid ugovora. Pisano sklopljen ugovor o pomorskoj agenciji može biti raskinut usmeno ili, štoviše, konkludentnim radnjama. To dakako ne vrijedi za ugovor o općoj agenciji koji mora biti sklopljen u pisanom obliku, pa se tako i razvrgava.

- ***Zastara obveza iz ugovora o pomorskoj agenciji***

Vidjeli smo da je ugovor o pomorskoj agenciji dvostrano obvezan, prema tome može se dogoditi da zastari pravo na ispunjenje radnje jedne ili druge stranke. S obzirom na složenost odnosa, otvoreno je pitanje koji rok zastare primijeniti. U nas primijenit će se Zakon o obveznim odnosima, glava IV. koja govori o prestanku obveza, i to odjeljak 4. o zastari.

Nije isključeno da se na ugovor o pomorskoj agenciji primjeni rok zastare od 5 godina, ako drugi rok zastare nije određen zakonom. Pomorski Zakonik nema odredaba o tome kao ni Zakon o obvezama glede sličnih ugovora. No s obzirom na to da međusobna potraživanja pravnih osoba iz ugovora o prometu robe i usluga zastarijevaju za 3 godine, ako su stranke ugovora o agenciji opisani subjekti primijenit će se rok zastare od 3 godine.

Treba razlikovati ugovornu obvezu od izvanugovorne obveze. Ako se radi o ugovornoj obvezi, potraživanje zastarijeva nakon što prođe rok za zastaru te obveze. Ako se radi o izvanugovornoj obvezi, rok zastare su 3 godine od dana kad je oštećenik doznao za štetu i počinitelja. Postoji prekluzivni rok od 5 godina nakon nastanka štete. Ako je potraživanje na koje se stranke pozivaju utvrđena sudskom presudom ili sudskom nagodbom, rok zastare je 10 godina. Dakako na zastaru prava i obveza iz ugovora o pomorskoj agenciji primjenjuju se odredbe o zastaju i prekidu zastarijevanja iz Zakona o obveznim odnosima.

9. Zaključak

Mislim da će ovo tumačenje biti pomoć praktičarima koji svakodnevno rade na poslovima pomorskih agenata. U prilogu nalaze se pertinentni propisi te ugovori i klauzule koje se najčešće u poslu rabe. Nadam se da će ovaj rad uroditi plodom a to je bolji rad pomorskih agenata.

Revidirano izdanje sadrži i **Opće uvjete poslovanja pomorskih agenata Hrvatske** koje je UPAH donio na svojoj skupštini održanoj 1. ožujka 2004. a revidirao 1. ožujka 2009.

PRILOZI

Za praktičare koji će rabiti ovaj komentar posebice su važni prilozi. To su propisi koji dopunjuju komentar i na koje je čitatelj upućen uz tumačenje pojedinog članka i koji su neophodni za njegovo razumijevanje. To su [Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, te pravima i obvezama pomorskog agenta](#); [Opći uvjeti poslovanja UPAH-a te odgovarajuće odredbe Zakona o obveznim odnosima](#), koje se primjenjuju na poslove pomorskog agenta.

Slijede tipizirani ugovori, obrasci i klauzule koji se najviše rabe na engleskom jeziku, koji agenti svakodnevnice koriste.

- I [Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, te pravima i obvezama pomorskog agenta](#)
- II [UPAH: Opći uvjeti poslovanja pomorskih agenata Hrvatske](#)
- III Izvadak iz [Zakona o obveznim odnosima](#)
- IV FONASBA: Ugovor o generalnoj agenciji
- V FONASBA: Dodatak Ugovoru o generalnoj agenciji
- VI FONASBA: Standardni ugovor o agenciji u linijskim poslovima
- VII FONASBA: Ugovor o podagenciji
- VIII FONASBA: Međunarodni ugovor o brokerskoj proviziji
- IX FONASBA: Zaporke “sub details”

I – Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, te pravima i obvezama pomorskog agenta

Na temelju članka 683. i članka 1021. stavak 1. alineja osamnaesta Pomorskog zakonika (»Narodne novine« br. 181/04), ministar mora, turizma, prometa i razvitka donosi

PRAVLNIK O UVJETIMA ZA OBAVLJANJE DJELATNOSTI POMORSKOG AGENTA, TE PRAVIMA I OBVEZAMA POMORSKOG AGENTA

(Narodne novine br. 82/07 od 8. kolovoza, 2007.)

I. TEMELJNE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Pravilnikom propisuju uvjeti za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, prava i obveze pomorskog agenta, te ispitni program i način polaganja ispita za stjecanje zvanja pomorskog agenta.

Članak 2.

Pomorski agent je pravna ili fizička osoba koja je registrirana za obavljanje pomorsko agencijskih djelatnosti, te koja je upisana u Upisnik pomorskih agenata u skladu s odredbama Pomorskog zakonika kao i ovoga Pravilnika.

Agent zaposlenik je fizička osoba koja posjeduje iskaznicu pomorskog agenta koja u ime i za račun pomorskog agenta neposredno obavlja pomorsko agencijske djelatnosti a naročito poslove otpreme brodova.

Članak 3.

Pravo obavljanja pomorsko agencijskih djelatnosti pomorski agent stječe upisom u Upisnik pomorskih agenata i Upisnik zaposlenika pomorskih agenata nadležne lučke kapetanije o čemu ista donosi rješenje na zahtjev pomorskog agenta.

Nadležnost lučke kapetanije iz stavka 1. ovoga članka određuje se prema sjedištu pomorskog agenta i to:

1. za područje Županije istarske – Lučka kapetanija Pula;
2. za područje Županije primorsko-goranske – Lučka kapetanija Rijeka;
3. za područje Županije ličko-senjske – Lučka kapetanija Senj;
4. za područje Županije zadarske – Lučka kapetanija Zadar;
5. za područje Županije šibensko-kninske – Lučka kapetanija Šibenik;
6. za područje Županije splitsko-dalmatinske – Lučka kapetanija Split;
7. za područje gradova Ploče i Metković te općina Opuzen, Slivno – Ravno, Zažablje, Kula Norinska i Pojezerje – Lučka kapetanija Ploče;
8. za područje Županije dubrovačko-neretvanske, osim mjesta navedenih u točki 7. Lučka kapetanija Dubrovnik.
9. za pomorske agente sa sjedištem u drugim županijama Republike Hrvatske nadležna je lučka kapetanija koja zaprimi zahtjev za izdavanje

rješenja o upisu u Upisnik pomorskih agenata i Upisnik zaposlenika pomorskih agenata.

Članak 4.

Uvjeti za upis pomorskog agenta u Upisnik pomorskih agenata su:

1. dokaz o upisanoj djelatnosti tvrtke;
2. uvjerenje o položenom stručnom ispitu za zvanje pomorskog agenta najmanje jednog zaposlenika;
3. ugovor o radu na neodređeno vrijeme zaposlenika iz točke 2. ovoga članka;
4. osigurana financijska sredstva za obavljanje pomorsko agencijske djelatnosti;
5. [osigurana mogućnost elektroničke prijave dolaska i odlaska broda u i iz luke.](#)

Članak 5.

Pomorski agent mora za ispunjenje uvjeta iz točke 4. članka 4. ovoga Pravilnika raspolagati vlastitim financijskim sredstvima od najmanje 120.000 kuna ili drugim odgovarajućim jamstvom u bankama, financijskim institucijama ili drugim društvima.

Jamstva iz prethodnog stavka mogu biti zamijenjena odgovarajućim nacionalnim ili međunarodnim osiguranjem.

Jamstva ili osiguranja iz ovoga članka moraju postojati za cijelo vrijeme obavljanja djelatnosti pomorskog agenta.

Članak 6.

U Upisnik pomorskih agenata upisuju se sljedeći podaci:

- naziv, sjedište i matični broj pomorskog agenta, ime i prezime, adresa i broj osobne iskaznice vlasnika obrta, te ime i prezime osobe odgovorne za zastupanje pomorskog agenta;
- ime i prezime, adresa, matični broj, zaposlenika iz članka 4. ovoga Pravilnika;
- broj iskaznice pomorskog agenta zaposlenika iz članka 4. ovoga Pravilnika;
- dokaz o raspolaganju financijskim sredstvima za obavljanje pomorsko agencijskih djelatnosti iz članka 5. ovoga Pravilnika;
- podaci o brisanju pomorskog agenta iz Upisnika;
- podaci o statusnim promjenama pomorskog agenta (stečaj, ovrha i sl.), kao i o mjerama propisanim u inspekcijskom i upravnom nadzoru;
- podaci o statusnim promjenama (promjena prezimena, prebivališta i sl.) zaposlenika iz članka 4. Pravilnika;
- podaci o brisanju zaposlenika iz članka 4. Pravilnika iz Upisnika.

Članak 7.

Pomorski agent se briše iz Upisnika pomorskih agenata u sljedećim slučajevima:

- na [zahtjev pomorskog agenta](#);
- ukoliko je isti brisan iz sudskog registra trgovačkih društava, odnosno obrtnog registra;
- temeljem pravomoćne odluke suda ili upravnog tijela.

Članak 8.

U Upisnik zaposlenika pomorskih agenata upisuju se sljedeći podaci:

- ime, prezime, adresa, matični broj zaposlenika;
- broj i datum izdavanja iskaznice pomorskog agenta;
- naziv tijela koje je izdalo iskaznicu;
- napomene o promjeni mjesta zaposlenja zaposlenika;
- podaci o statusnim promjenama zaposlenika (promjena prezimena, prebivališta, i sl.).

Članak 9.

Upisnici iz članka 3. ovoga Pravilnika vode se u pisanom i elektroničkom obliku.

II. PRAVA I OBAVEZE POMORSKOG AGENTA

Članak 10.

Pomorski agent ima pravo na nagradu i naknadu svojih troškova kao i troškova učinjenih u ime i za račun nalogodavca.

Nagrada iz stavka 1. ovoga članka određuje se ugovorom o pomorskoj agenciji ili agencijskom tarifom koju donosi udruga pomorskih agenata.

Članak 11.

Pomorski agent je dužan:

- postupati pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika;
- postupati u granicama ovlaštenja;
- obavljati poslove za izvršenje naloga;
- izvješćivati nalogodavca o izvršenju naloga;
- predati obračun nalogodavcu;
- isticati osobinu pomorskog agenta i
- čuvati poslovnu tajnu.

Članak 12.

Pomorski agent je dužan pravovremeno zatražiti polog novčanih sredstava od inozemnog nalogodavca za pokriće troškova usluga koje ovaj traži u hrvatskim lukama.

U slučaju da inozemni nalogodavac nije doznačio zatražena sredstva prije dolaska broda pomorski agent je dužan pisanim putem obavijestiti pružatelje usluga kako bi mogli sami odlučiti o pružanju usluga.

Pomorski agent je dužan na zahtjev osobe koja pruža usluge ili prodaje robu njegovu nalogodavcu dati jamstva za cijenu robe ili usluge do iznosa za to osiguranih sredstava.

Primljeni polog novčanih sredstava na posebnim računima za devizne prijenose ne **smatraju** se sredstvima pomorskog agenta i ne mogu biti predmetom ovrhe.

Članak 13.

Pomorski agent je dužan na zahtjev lučke kapetanije obznanimi ime, naziv tvrtke i adresu sjedišta brodarka ili drugih nalogodavaca čiji brodovi tiču hrvatske luke.

Pomorski agent dužan je u roku od 15 dana od dana promjene podataka koji se upisuju u upisnicima iz članka 3. stavka 1. ovoga Pravilnika, zatražiti upis nastalih promjena kod nadležne lučke kapetanije.

III. UVJETI, NAČIN POLAGANJA I ISPITNI PROGRAM ZA STJECANJE ZVANJA POMORSKOG AGENTA TE NAČIN ISHOĐENJA ISKAZNICE POMORSKOG AGENTA

Članak 14.

Uvjeti za pristupanje ispitu za stjecanje zvanja pomorskog agenta jesu:

1. srednja stručna sprema;
2. jedna godina rada na pomorsko agencijskim poslovima ili dvije godine rada na poslovima pomorskih djelatnosti, [odnosno dvije godine plovidbene službe najmanje u svojstvu časnika palube odnosno stroja ako se radi o pomorcu.](#)

Članak 15.

Stručni ispit za stjecanje zvanja pomorskog agenta polaže se pred ispitnom povjerenstvom lučke kapetanije. Ispitno povjerenstvo sastoji se od predsjednika, dva člana i njihovih zamjenika.

Ispitno povjerenstvo imenuje nadležni ministar [mora, turizma, prometa i razvitka](#) na rok od tri godine.

Članak 16.

Stručni ispit sastoji se od provjere znanja iz predmeta:

1. pomorsko-agencijsko poslovanje;
2. ugovori o iskorištavanju brodova;
3. osnove trgovačkog i financijskog poslovanja;
4. engleski jezik.

Članak 17.

Usmeni dio stručnog ispita obuhvaća:

1. Pomorsko-agencijsko poslovanje:
 - pojam pomorskog agenta i ugovora o pomorskoj agenciji,
 - nacionalni i međunarodni propisi o pomorskom agentu,
 - nacionalne i međunarodne pomorsko-agencijske organizacije,
 - vrste pomorskih agenata,
 - prava i dužnosti pomorskih agenata,
 - odgovornosti pomorskih agenata,
 - poslovi pomorskih agenata: zastupanje, posredovanje, pomaganje,
 - prihvaćanje i otpremanje brodova (clearance), posredovanje pri sklapanju brodarskih ugovora (chartering) i pomorsko vozarskih ugovora (booking),
 - ostali oblici posredovanja i zastupanja (kupoprodaja broda, sklapanje ugovora o zakupu, sklapanje ugovora o prijevozu putnika, zastupanje osiguratelja), te
 - uvjeti za obavljanje pomorsko-agencijskog poslovanja.
2. Ugovori o iskorištavanju brodova:

- međunarodne unifikacijske konvencije o prijevozu stvari i osoba morem,
 - nacionalni propisi o prijevozu stvari i osoba morem,
 - ugovori o pomorsko-plovidbenom poslu (sadržaj i oblik ugovora),
 - prijevoz stvari morem,
 - prijevozne isprave (teretnica – vrste, prenosivost, značenje, ostale isprave),
 - ukrcavanje i iskrcavanje tereta (prijava ukrcaja, vrijeme stajanja, prekostojnica i izvanrednih prekostojnica, pismo spremnosti, vremenska tablica),
 - putovanje i predaja tereta primatelju,
 - odgovornost brodarka za štete nastale u prijevozu,
 - vozarina,
 - prijevoz putnika i prtljage,
 - tegljenje i potiskivanje,
 - izravni i mješoviti prijevoz,
 - ostali plovidbeni poslovi i
 - ugovori o zakupu broda.
3. Osnovi trgovačkog i financijskog poslovanja:
- trgovačka društva (pojam, vrste, osnutak, tvrtka, statusna i vlasnička pitanja),
 - ugovori trgovačkog prava,
 - snovi bankarskog sustava,
 - distancijska kupoprodaja,
 - dokumentarni akreditiv,
 - Incoterms i
 - osnove deviznog poslovanja.

Pored usmenog dijela ispita iz ovoga članka kandidati polažu i pisani ispit iz engleskog jezika.

Pisani dio ispita obuhvaća sastavljanje poslovnog trgovačkog pisma na engleskom jeziku i prijevod jedne isprave (ili njenog dijela) koja se upotrebljava u pomorskom poslovanju sa engleskog na hrvatski jezik.

Usmeni dio ispita obuhvaća konverzaciju i provjeru znanja osnova gramatike engleskog jezika.

Članak 18.

O tijeku polaganja ispita vodi se zapisnik za svakog kandidata posebno.

Kandidat se nakon ispita ocjenjuje sa ocjenom »položio« odnosno »nije položio«.

Kandidat koji ne položi stručni ispit za stjecanje zvanja pomorskog agenta može ponovno pristupiti polaganju ispita u vremenskom razdoblju koje nije kraće od tri mjeseca.

Kandidat koji i nakon drugog puta nije položio predmetni ispit ne može podnijeti novi zahtjev za polaganje predmetnog ispita u roku kraćem od šest mjeseci od dana kada je posljednji put polagao predmetni ispit.

Kandidatu koji je položio ispit lučka kapetanija izdaje uvjerenje o položenom stručnom ispitu za zvanje pomorskog agenta.

Članak 19.

Uz zahtjev lučkoj kapetaniji za ishođenje iskaznice pomorskog agenta stranka je dužna priložiti sljedeću dokumentaciju:

- uvjerenje o položenom stručnom ispitu za zvanje pomorskog agenta;
- dokaz o zaposlenju sklopljen s pomorskim agentom

Zahtjev iz stavka 1. ovoga članka podnosi se lučkoj kapetaniji na čijem području je pomorski agent upisan u Upisnik pomorskih agenata.

Iskaznica pomorskog agenta tiska se na hrvatskom i engleskom jeziku i sadrži sljedeće podatke:

- naziv tijela koje izdaje iskaznicu;
- broj iskaznice;
- naziv osposobljenosti;
- ime i prezime imaoaca iskaznice;
- mjesto i datum rođenja imaoaca iskaznice;
- mjesto i datum izdavanja;
- opis ovlaštenja.

IV. NADZOR

Članak 20.

Nadzor nad odredbama ovoga Pravilnika, sukladno posebnim propisima, provode inspektori sigurnosti plovidbe Ministarstva i lučkih kapetanija i drugi stručni djelatnici Ministarstva i lučkih kapetanija u okviru posebnog ovlaštenja.

Postupci i način obavljanja inspekcijskog nadzora iz stavka 1. ovoga članka propisan je posebnim propisom.

Članak 21.

Osoba ovlaštena za obavljanje inspekcijskog nadzora rješenjem će pomorskom agentu privremeno zabraniti obavljanje pomorsko-agencijskih poslova ukoliko inspekcijskim očevidom utvrdi da:

- pomorski agent ne raspolaže financijskim sredstvima odnosno odgovarajućim jamstvom ili osiguranjem iz članka 5. ovoga Pravilnika;
- zaposlenik pomorskog agenta koji obavlja pomorsko-agencijske poslove ne posjeduje iskaznicu pomorskog agenta;
- zaposlenik pomorskog agenta nije upisan u Upisnik zaposlenika pomorskih agenata;
- pomorski agent ne obavlja svoje dužnosti sukladno ovom Pravilniku;
- pomorsko-agencijsku djelatnost obavlja pomorski agent koji nije upisan u Upisnik pomorskih agenata;
- zaposlenik koji je u Upisniku pomorskih agenata upisan temeljem članka 6. ovoga Pravilnika obavlja poslove pomorskog agenta iako nije zaposlen kod pomorskog agenta na neodređeno vrijeme.

Privremena zabrana obavljanja djelatnosti iz stavka 1. ovoga članka može se odrediti do otklanjanja nedostataka, a najduže godinu dana.

V. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 22.

Do osnivanja upisnika iz članka 3. ovoga Pravilnika upis pomorskih agenata i zaposlenika pomorskih agenata obavljat će se sukladno odredbama Pravilnika o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta (»Narodne novine« br. 17/96)

Članak 23.

Danom stupanja na snagu ovoga Pravilnika prestaje vrijediti Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta (»Narodne novine« br. 17/96) **osim odredbe iz članka 22. ovog Pravilnika koja ostaje na snazi do osnivanja upisnika iz članka 3. ovog Pravilnika.**

Članak 24.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objave u »Narodnim novinama«.

Klasa: 011-01/07-02/7
Urbroj: 530 -04 -07-4
Zagreb, 24. srpnja 2007.

Ministar
Božidar Kalmeta, v. r.

Prilog 1. *Prednja strana*

<p>REPUBLIKA HRVATSKA <i>REPUBLIC OF CROATIA</i></p> <p>MINISTARSTVO POMORSTVA, PROMETA I VEZA <i>MINISTRY OF MARITIME AFFAIRS, TRANSPORT AND COMMUNICATIONS</i></p> <p>LUČKA KAPETANIJA: <i>HARBOUR MASTER'S OFFICE:</i></p>	
<p>KLASA: _____ UR. BROJ: _____ MBG: _____</p>	<p>ISKAZNICA O UPISU U UPISNIK POMORSKIH AGENATA</p> <p><i>LICENCE</i> <i>OF REGISTRATION IN THE REGISTER OF</i> <i>MARITIME AGENTS</i></p>
<div style="border: 1px solid black; width: 80px; height: 80px; margin: 0 auto;"></div>	<p>_____</p> <p>(ime i prezime - name and surname)</p> <p>_____</p> <p>(mjesto i datum rođenja - place and date of birth)</p>

II – Opći uvjeti poslovanja pomorskih agenata Hrvatske

OPĆI UVJETI POSLOVANJA POMORSKIH AGENATA HRVATSKE (članica Udruge pomorskih agenata Hrvatske)

I - UVOD

Članak 1.

Ovi opći uvjeti reguliraju ugovorne odnose koji nastaju kada domaći ili strani nalogodavatelj naruči od hrvatskog pomorskog agenta obavljanje pomorskih agencijskih usluga. Smatra se da nalogodavatelj prihvaća ove uvjete kao sastavni dio ugovora o pomorskim agencijskim uslugama, ako ih stranke izričito ne isključe.

II - DEFINICIJA POMORSKOG AGENTA

Članak 2.

Pomorski agent je domaća pravna osoba registrirana za obavljanje pomorskih agencijskih poslova, koja u ime i za račun nalogodavatelja ili u svoje ime obavlja pomorske agencijske poslove.

III - OVLAŠTENJA POMORSKOG AGENTA

Članak 3.

Pomorski agent prilikom izvršenja primljenog naloga pomaže nalogodavatelju, zastupa ga na osnovi opće ili posebne punomoći i posreduje između nalogodavatelja i njegovih suugovornika.

Za poslove iz prethodnog stavka ugovor o posebnoj agenciji radi izvršenja pojedinačnog naloga, od slučaja do slučaja, može biti izričit pisan, usmeni ili prešutan, a ugovor o općoj agenciji radi obavljanja stalnih pomorskih agencijskih usluga u određenom području mora biti pisan.

Na zahtjev agenata, zaključeni ugovori moraju biti potvrđeni pisanim putem.

Članak 4.

Na osnovi ugovora o posebnoj agenciji, pomorski agent je ovlašten obaviti za nalogodavatelja određeni posao, a na osnovi ugovora o općoj agenciji pomorski agent je ovlašten na određeno ili neodređeno vrijeme obavljati sve poslove za nalogodavatelja, ili određene vrste poslova u određenom području.

U slučaju sumnje, da li je zaključen ugovor o općoj ili posebnoj agenciji, smatra se da je zaključen ugovor o posebnoj agenciji.

Članak 5.

Ako stranke nisu drukčije ugovorile smatra se da je pomorski agent ovlašten obavljati naročito slijedeće poslove:

1. pomagati nalogodavatelju,
2. pomagati zastupnicima prijevoznika, korisnicima prijevoza, posadi pri prijehu i otpremi prijevoznog sredstva i stvari,
3. pomagati putnicima pri iskrcaju i ukrcaju,
4. posredovati pri zaključenju i zaključiti ugovore o:
 - a) iskorištavanju prijevoznih sredstava,
 - b) prijevozu putnika,
 - c) kupoprodaji, popravku i remontu prijevoznih sredstava,
 - d) ekonomskom iskorištavanju kontejnera,
 - e) osiguranju,
 - f) iskrcaju, ukrcaju, prekrcaju i uskladištenju tereta,
 - g) opskrbi prijevoznih sredstava gorivom i zalihama,
 - h) kontroli prijevoznih sredstava i tereta,
 - i) ostale ugovore u svezi s pomorskim agencijskim poslom,
5. ispitivati tržište i akvizirati teret (marketing i canvassing),
6. prodavati putničke karte,
7. voditi brigu o popuni prijevoznog sredstva posadom,
8. pomagati u poslovima u svezi sa generalnom havarijom,
9. ispostavljati prijevozne i ostale isprave pri prijehu i otpremi prijevoznih sredstava,
10. pomagati prilikom rješavanja sporova u svezi s poslovima koji obvezuju nalogodavatelja
11. obavljati poslove nadzora ukrcaja i iskrcaja,
12. obavljati kvalitativno i kvantitativno utvrđivanje stanja tereta,
13. obavljanje otpremničkih poslova naročito pri prekrcaju, prijevozu u kojem sudjeluje više prijevoznika, prijevozu kontejnerima i multimodalnom prijevozu uopće,
14. upravljati prijevoznim sredstvima prijevoznika,
15. obavljati sporedne poslove kao što su: turističko-agencijski poslovi, mjenjački poslovi, poslovi prijevoza motornim čamcima, poslovi prijevoza kopnenim putem vlastitim prijevozom, poslovi posredovanja prilikom ishođenja putnih isprava, viza i dozvola za kretanje u graničnom pojasu, poslovi stražarenja na brodu i slično.

Pomorski agent je dužan i ovlašten prilikom izvršenja naloga obavljati i sve poslove koji su uz njega vezani.

Članak 6.

Pomorski agent kada radi u ime i za račun nalogodavatelja dužan je svoje svojstvo agenta istaknuti riječima **“u ime i za račun”, “isključivo u svojstvu agenta”** kojima se dodaje naziv nalogodavatelja.

Ako agent ne istakne ogradu iz prethodnog stavka, smatra se da radi u svoje ime.

Članak 7.

Ako nalogodavatelj ograniči agentova ovlaštenja koja se odnose na poslove nabrojene u članku 5., to ograničenje nema pravni učinak prema trećim osobama koje nisu za nj znale niti su prema okolnostima za nj morale znati, iako je agent istaknuo ogradu iz članka 6.

Članak 8.

Ponude pomorskih agenata obvezuju nalogodavatelja ako su učinjene u granicama ovlaštenja.

Članak 9.

Pomorski agent nije ovlašten zastupati nalogodavatelja u sudskim, arbitražnim i upravnim postupcima.

IV - DUŽNOSTI POMORSKOG AGENTA

Članak 10.

Pomorski agent je dužan raditi pozornošću urednog agenta u skladu s običajima struke, domaće i međunarodne trgovine, i takvom pozornošću birati osobe kojima se u svom poslovanju služi.

Članak 11.

Agent-posrednik dužan je voditi posrednički dnevnik i izdavati posrednički list za poslove u kojima posreduje.

Članak 12.

Pomorski agent dužan je čuvati 3 godine kopije isprava koje ispostavlja i koje prima u svezi s izvršenjem naloga. Te se isprave smatraju poslovnom tajnom koje pomorski agent ne smije otuđiti bez odobrenja nalogodavatelja, ako drukčije nije propisano.

Članak 13.

Pomorski agent dužan je obavještavati nalogodavatelja o izvršavanju naloga i stanju na tržištu.

Članak 14.

Pomorski agent dužan je od nalogodavatelja **zatražiti** predujam za pokriće troškova i pomorsko agencijske nagrade.

Članak 15.

Pomorski agent dužan je obračunati nagradu i troškove za svoje usluge i položiti račun nalogodavatelju za njegova sredstva u propisanom roku.

Članak 16.

Pomorski agent dužan je voditi poslovne knjige, gdje će posebno biti iskazane stavke u svezi s potraživanjima i dugovanjima nalogodavatelja.

Članak 17.

Posebni agent dužan je obavljati agencijske usluge osobno, ili preko svojih djelatnika. Opći agent može imenovati podagenta, o čemu je dužan obavijestiti nalogodavatelja. Agent ne može prenijeti na podagenta veća ovlaštenja od onih koja su njemu dana.

V - DUŽNOSTI NALOGODAVATELJA

Članak 18.

Nalogodavatelj je dužan dati agentu jasne naloge, informacije i isprave za obavljanje posla prije početka izvršavanja agencijskih usluga.

Članak 19.

Nalogodavatelj je sukladno Pomorskom Zakoniku dužan pomorskom agentu nadoknaditi troškove i platiti agencijsku nagradu.

Nalogodavatelj je sukladno Pomorskom Zakoniku dužan dati pomorskom agentu predujam u visini predvidivih troškova i nagrade.

VI - PRAVA POMORSKOG AGENTA

Članak 20.

Agencijska nagrada plaća se u obliku pristojbe ili provizije.

Agencijske nagrada je ugovorena ili propisana tarifom.

Ako prilikom posredovanja u zaključivanju ugovora o iskorištavanju prijevoznih sredstava nije ugovorena visina provizije, agentu pripada na ime provizije najmanje 2% od ukupnog bruto iznosa koji nalogodavatelj prima iz osnovnog posla.

Provizija za posredovanje prilikom zaključivanja ugovora pripada agentu ako je posredovao pri njegovu sklapanju, bez obzira da li je ugovor izvršen. U ostalim slučajevima, agentu pripada nagrada kada je usluga izvršena.

Članak 21.

Pomorski agent sukladno Pomorskom Zakoniku ima pravo na predujam za naknadu svojih troškova i onih učinjenih za nalogodavca i nagradu.

Svi troškovi doznaka su na teret nalogodavatelja.

Članak 22.

Pomorski agent sukladno Pomorskom Zakoniku ima ugovorno pravo pridržaja na imovini nalogodavatelja koja se nalazi u njegovom posjedu za pokriće svoje nagrade, troškova i ostalih tražbina, bez obzira iz kojeg razloga i u koje vrijeme su nastale.

Članak 23.

Pomorski agent ima pravo u svako vrijeme naplatiti dospjele tražbine prema nalogodavatelju prijebijem.

Nepodmirene tražbine pomorski agent ima pravo naplatiti sa kamatama od 12%.

Pomorski agent tražbine iskazane u stranoj valuti ima pravo naplatiti u toj valuti ili prema svom izboru u drugoj valuti, prema dnevnom tečaju te valute u odnosu one u kojoj je tražbina iskazana na dan dospelosti računa ili na dan isplate, prema izboru pomorskog agenta.

VII - ODGOVORNOST POMORSKOG AGENTA

Članak 24.

Pomorski agent odgovara nalogodavatelju za štetu koja se može pripisati njegovoj ili krivnji njegovih djelatnika.

Za štete uzrokovane krivnjom osoba kojim se agent u svom poslovanju služi ili koje pružaju usluge nalogodavatelju, agent odgovara samo za grubu nemarnost u izboru tih osoba, ako su štete u uzročnoj svezi s radnjama ili propustima tih osoba.

Članak 25.

Ako se šteta može pripisati gruboj nemarnosti agenta, njegovih djelatnika, od njega imenovanog podagenta, ili osoba izabranih za pružanje usluga nalogodavatelju, pomorski agent će odgovarati naročito zbog: nepostupanja po nalogu, prekoračenja ugovornih ovlaštenja, propusta u dužnoj pozornosti, neobavješćavanja ili pogrešnog obavješćavanja nalogodavatelja, te nepolaganja računa.

Članak 26.

Pomorski agent je za štete iz prethodnog stavka ovlašten uvijek ograničiti svoju odgovornost do visine iznosa nagrade koja mu pripada za pružanje usluga.

Pomorski agent je ovlašten, također, kada nalogodavatelj može ograničiti svoju odgovornost prema trećima, koristiti se blagodatima takva ograničenja.

VIII - RJEŠAVANJE SPOROVA

Članak 27.

Za sve sporove koji proizlaze u svezi s primjenom Općih uvjeta, u odnosu na ugovor o pomorskoj agenciji, stvarno je nadležan hrvatski sud prema mjestu sjedišta pomorskog agenta.

Članak 28.

Na svu djelatnost pomorskog agenta, ma gdje se ona odvijala, primijenit će se uvijek hrvatsko pravo.

IX - ZAVRŠNE RADNJE

Članak 29.

Opći uvjeti poslovanja i njihove izmjene i dopune donose se jednoglasnom odlukom članova na Skupštini Udruge pomorskih agenata Hrvatske.

Članak 30.

Opći uvjeti stupaju na snagu kada ih odobri Udruga pomorskih agenata Hrvatske, a primjenjivat će se od [1. ožujka 2009. godine](#).

III – Izvadak iz Zakona o obveznim odnosima

Izvadak iz
ZAKONA O OBVEZNIM ODNOSIMA³⁵

Odsjek 2.

ZASTUPANJE

I. O ZASTUPANJU UOPĆE

Mogućnost zastupanja

Članak 308.

(1) Ugovor kao i drugi pravni posao može se sklopiti, odnosno poduzeti i preko zastupnika.

(2) Ovlaštenje za zastupanje temelji se na zakonu, statutu, društvenom ugovoru ili pravilima pravne osobe, aktu nadležnog državnog tijela ili na očitovanju volje zastupanog (punomoć).

Učinci zastupanja

Članak 309.

(1) Ugovor što ga sklopi zastupnik u ime zastupane osobe i u granicama svojih ovlaštenja obvezuje neposredno zastupanog i drugu ugovornu stranu.

(2) Pod istim uvjetima i ostali pravni poslovi zastupnikovih proizvode pravni učinak neposredno prema zastupanoj osobi.

(3) Zastupnik je dužan obavijestiti drugu stranu da istupa u ime zastupanog, ali i kad on to ne učini, ugovor proizvodi pravni učinak za zastupanog i drugu stranu ako je ona znala ili je iz okolnosti mogla zaključiti da on istupa kao zastupnik.

Prenošenje ovlaštenja

Članak 310.

(1) Zastupnik ne može prenijeti svoja ovlaštenja na drugog, osim kad mu je to dopušteno zakonom ili ugovorom.

(2) Iznimno, on to može ako ga okolnosti sprječavaju da posao obavi osobno, a interesi zastupanog zahtijevaju neodgodivo poduzimanje pravnog posla.

Prekoračenje granica ovlaštenja

Članak 311.

(1) Kad zastupnik prekorači granice ovlaštenja, zastupani je u obvezi samo ako odobri prekoračenje.

³⁵ Zakon je objavljen u 'Narodnim novinama' br. 35/05 od 17. ožujka 2005. godine. Do tada se primjenjivao ZOO iz SFRJ kojeg je Republika Hrvatska prihvatila 1991. (NN 53/91).

(2) Ako zastupani ne odobri ugovor u roku koji je redovito potreban da se ugovor takve vrste razmotri i ocijeni, smatrat će se da je odobrenje odbijeno.

(3) Odobrenje ima povratni učinak ako strane ne odrede drukčije.

(4) Ako druga strana nije znala niti morala znati za prekoračenje ovlaštenja, može odmah nakon saznanja za prekoračenje, ne čekajući da se zastupani o ugovoru očituje, izjaviti da se ne smatra vezana ugovorom.

(5) Ako zastupani odbije odobrenje, zastupnik i zastupani su solidarno odgovorni za štetu koju je druga strana pretrpjela, ako ona nije znala niti je morala znati za prekoračenje ovlaštenja.

Sklapanje ugovora od strane neovlaštene osobe

Članak 312.

(1) Ugovor što ga neka osoba sklopi kao opunomoćenik u ime drugoga bez njegova ovlaštenja obvezuje neovlašteno zastupanog samo ako on ugovor naknadno odobri.

(2) Strana s kojom je ugovor sklopljen može zahtijevati od neovlašteno zastupanog da se u primjerenom roku očituje odobrava li ugovor.

(3) Ako neovlašteno zastupani ni u ostavljenom roku ugovor ne odobri, smatra se da ugovor nije ni sklopljen.

(4) U tom slučaju strana s kojom je ugovor sklopljen može od osobe koja je kao opunomoćenik bez ovlaštenja sklopila ugovor tražiti naknadu štete, ako u trenutku sklapanja ugovora nije znala niti je morala znati da ta osoba nije imala ovlaštenje za sklapanje ugovora.

II. PUNOMOĆ

Davanje punomoći

Članak 313.

(1) Punomoć je ovlaštenje za zastupanje što ga opunomoćitelj pravnim poslom daje opunomoćeniku.

(2) Postojanje i opseg punomoći nezavisni su od pravnog odnosa na temelju kojega je punomoć dana.

(3) Opunomoćenik može biti i pravna osoba.

Obvezatan oblik punomoći

Članak 314.

Oblik propisan zakonom za neki ugovor ili koji drugi pravni posao odnosi se i na punomoć za sklapanje toga ugovora, odnosno za poduzimanje toga posla.

Opseg ovlaštenja

Članak 315.

(1) Opunomoćenik može poduzimati samo one pravne poslove za čije je poduzimanje ovlašten.

(2) Opunomoćenik kome je dana opća punomoć može poduzimati samo pravne poslove koji ulaze u redovito poslovanje.

(3) Posao koji ne ulazi u redovito poslovanje može opunomoćenik poduzeti samo ako je posebno ovlašten za poduzimanje toga posla, odnosno vrste poslova među koje on spada.

(4) Opunomoćenik ne može bez posebnog ovlaštenja za svaki pojedini slučaj preuzeti mjeničnu obvezu, sklopiti ugovor o jamstvu, o nagodbi, a ni odreći se nekog prava bez naknade.

Opoziv i sužavanje punomoći

Članak 316.

(1) Opunomoćitelj može po svojoj volji suziti ili opozvati punomoć, iako se ugovorom odrekao toga prava.

(2) Opoziv i sužavanje svake punomoći može se učiniti u bilo kojem obliku.

(3) Ako je opozivom ili sužavanjem punomoći povrijeđen ugovor o nalogu ili ugovor o djelu ili neki drugi ugovor, opunomoćenik ima pravo na naknadu time nastale štete.

Učinak opoziva i sužavanja punomoći prema trećim osobama

Članak 317.

(1) Opoziv punomoći te njezino sužavanje nema učinak prema trećoj osobi koja je sklopila ugovor s opunomoćenikom ili obavila drugi pravni posao, a nije znala niti je morala znati da je punomoć opozvana, odnosno sužena.

(2) U tom slučaju opunomoćitelj ima pravo zahtijevati od opunomoćenika naknadu štete koju bi zbog toga pretrpio, osim kad opunomoćenik nije znao ni morao znati za opoziv, odnosno sužavanje punomoći.

(3) Isto vrijedi i u ostalim slučajevima prestanka punomoći.

Drugi slučajevi prestanka punomoći

Članak 318.

(1) Punomoć prestaje prestankom pravne osobe kao opunomoćenika ako zakonom nije drukčije određeno.

(2) Punomoć prestaje smrću opunomoćenika.

(3) Punomoć prestaje prestankom pravne osobe, odnosno smrću osobe koja ju je dala, osim ako se započeti posao ne može prekinuti bez štete za pravne sljednike ili ako punomoć vrijedi i za slučaj smrti davatelja, bilo po njegovoj volji, bilo s obzirom na pravnu narav posla.

- omissis -

Odsjek 21.

UGOVOR O POSREDOVANJU

I. OPĆE ODREDBE

Pojam

Članak 835.

Ugovorom o posredovanju obvezuje se posrednik dovesti u vezu s nalogodavcem osobu koja bi s njim pregovarala o sklapanju ugovora, a nalogodavac se obvezuje isplatiti mu određenu proviziju, ako ugovor bude sklopljen.

Primjena odredbi ugovora o djelu

Članak 836.

Kad je ugovoreno da će posrednik imati pravo na određenu proviziju i ako njegovo nastojanje ostane bez rezultata, o takvom ugovoru suditi će se prema odredbama što vrijede za ugovor o djelu.

Primanje ispunjenja

Članak 837.

(1) Nalog za posredovanje ne ovlašćuje posrednika da za nalogodavca primi ispunjenje obveze iz ugovora sklopljenog njegovim posredovanjem.

(2) Za to je potrebna posebna pisana punomoć.

Opoziv naloga za posredovanje

Članak 838.

Nalogodavac može opozvati nalog za posredovanje kad god hoće, ako se toga nije odrekao i ako to nije protivno savjesnosti.

Nepostojanje obveze da se sklopi ugovor

Članak 839.

Nalogodavac nije dužan pristupiti pregovorima za sklapanje ugovora s osobom koju je posrednik našao, ni sklopiti s njom ugovor pod uvjetima koje je priopćio posredniku, ali će odgovarati za štetu ako je postupio protivno savjesnosti.

II. OBVEZE POSREDNIKA

Obveza tražiti priliku

Članak 840.

(1) Posrednik je dužan tražiti s pažnjom dobrog gospodarstvenika priliku za sklapanje određenog ugovora i upoznati s njome nalogodavca.

(2) Posrednik je dužan posredovati u pregovorima i nastojati da dođe do sklapanja ugovora, ako se na to posebno obvezao.

(3) On ne odgovara ako i pored potrebne brižljivosti ne uspije u svom nastojanju.

Obveza obavješćivanja

Članak 841.

Posrednik je dužan obavijestiti nalogodavca o svim okolnostima značajnim za namjeravani posao koje su mu poznate ili su mu morale biti poznate.

Odgovornost posrednika

Članak 842.

(1) Posrednik odgovara za štetu koju bi pretrpjela jedna ili druga strana između kojih je posredovao, a koja bi se dogodila zbog toga što je posredovao za poslovno nesposobnu osobu za čiju je nesposobnost znao ili mogao znati, ili za osobu za koju je znao ili morao znati da neće moći ispuniti obveze iz toga ugovora, i uopće za svaku

štetu nastalu njegovu krivnjom.

(2) Posrednik odgovara za štetu koju prouzroči nalogodavcu zbog toga što je bez dopuštenja nalogodavca obavijestio nekog trećega o sadržaju naloga, o pregovorima ili o uvjetima sklopljenog ugovora.

Posrednički dnevnik i list

Članak 843.

Posrednik je dužan u posebnu knjigu (posrednički dnevnik) ubilježiti bitne podatke o ugovoru koji je sklopljen njegovim posredovanjem i izdati izvadak iz te knjige potpisan od njegove strane (posrednički list).

III. OBVEZE NALOGODAVCA

Provizija

Članak 844.

(1) Posrednik ima pravo na proviziju i kad nije ugovorena.

(2) Ako visina provizije nije određena ni tarifom ili kojim drugim općim aktom, ni ugovorom, a ni običajem, odredit će je sud prema posrednikovu trudu i učinjenoj usluzi.

Kad posrednik stječe pravo na proviziju

Članak 845.

(1) Posrednik stječe pravo na proviziju u trenutku sklapanja ugovora za koji je posredovao, ako što drugo nije ugovoreno.

(2) Ali ako je ugovor sklopljen pod odgovornim uvjetom, posrednik stječe pravo na proviziju tek kad se uvjet ostvari.

(3) Kad je ugovor sklopljen pod raskidnim uvjetom, ostvarenje uvjeta nema utjecaja na posrednikovo pravo na proviziju.

(4) U slučaju nevaljanosti ugovora posrednik ima pravo na proviziju ako mu uzrok nevaljanosti nije bio poznat.

Naknada troškova

Članak 846.

(1) Posrednik nema pravo na naknadu troškova učinjenih u izvršenju naloga, osim kad je to ugovoreno.

(2) Ali ako mu je ugovorom priznato pravo na naknadu troškova, on ima pravo na tu naknadu i u slučaju kad ugovor nije sklopljen.

Posredovanje za obje strane

Članak 847.

(1) Ako drukčije nije ugovoreno, posrednik koji je dobio nalog za posredovanje od objiju strana može zahtijevati od svake strane samo polovicu provizije i naknadu polovice troškova ako je naknada troškova ugovorena.

(2) Posrednik je dužan da se s pažnjom dobrog gospodarstvenika skrbi o interesima objiju strana između kojih posreduje.

Gubitak prava na proviziju

Članak 848.

Posrednik koji protivno ugovoru ili protivno interesima svog nalogodavca radi za drugu stranu, gubi pravo na proviziju i na naknadu troškova.

- omissis -

Odsjek 18.

UGOVOR O NALOGU

I. OPĆE ODREDBE

Pojam

Članak 763.

(1) Ugovorom o nalogu obvezuje se i ovlašćuje nalogoprimac poduzimati za račun nalogodavca određene poslove.

(2) Nalogoprimac ima pravo na naknadu za svoj trud, osim ako je drukčije ugovoreno ili proizlazi iz naravi međusobnog odnosa.

Osobe dužne odgovoriti na ponudu naloga

Članak 764.

Tko se bavi obavljanjem tuđih poslova kao zanimanjem ili se javno nudi za obavljanje tih poslova, dužan je, ako ne želi prihvatiti ponuđeni nalog koji se odnosi na te poslove, o tome bez odgađanja obavijestiti drugu stranu, inače odgovara za štetu koju bi ova pretrpjela zbog toga.

II. OBVEZE NALOGOPRIMCA

Izvršenje naloga kako glasi

Članak 765.

(1) Nalogoprimac je dužan izvršiti nalog prema primljenim uputama, s pažnjom dobrog gospodarstvenika, odnosno dobrog domaćina, ostajući u njegovim granicama i u svemu skrbiti o interesima nalogodavca i njima se rukovoditi.

(2) Kad nalogoprimac smatra da bi izvršenje naloga po dobivenim uputama bilo od štete za nalogodavca, dužan je skrenuti na to njegovu pozornost i tražiti nove upute.

(3) Ako nalogodavac nije dao određene upute o poslu koji treba obaviti, nalogoprimac je dužan, rukovodeći se interesima nalogodavca, postupiti kao dobar gospodarstvenik, odnosno dobar domaćin, a ako je nalog bez naknade, kako bi u istim okolnostima postupio u vlastitoj stvari.

Odstupanje od naloga i uputa

Članak 766.

(1) Od dobivenog naloga i uputa nalogoprimac može odstupiti samo sa suglasnošću nalogodavca, a kad mu zbog kratkoće vremena ili iz kakva drugog uzroka nije moguće tražiti suglasnost nalogodavca, može odstupiti od naloga i uputa samo ako je po procjeni svih okolnosti mogao osnovano smatrati da to zahtijevaju interesi nalogodavca.

(2) Ako nalogoprimac prekorači granice naloga ili odstupi od dobivenih uputa izvan slučaja predviđenog u stavku 1. ovoga članka, neće se smatrati nalogoprimcem, već poslovođom bez naloga, osim ako nalogodavac naknadno odobri ono što je uradio.

Zamjena

Članak 767.

- (1) Nalogoprimac je dužan izvršiti nalog osobno.
- (2) On može povjeriti izvršenje naloga drugome samo ako mu je nalogodavac to dopustio ili ako je na to primoran okolnostima.
- (3) U tim slučajevima on odgovara samo za izbor zamjenika i za upute koje mu je dao.
- (4) U ostalim slučajevima on odgovara za rad zamjenika te za slučajnu propast ili oštećenje stvari koji bi se dogodili kod zamjenika.
- (5) Nalogodavac može u svakom slučaju zahtijevati neposredno od zamjenika ispunjenje obveze iz naloga.

Polaganje računa

Članak 768.

O obavljenom poslu nalogoprimac je dužan položiti račun i predati bez odugovlačenja nalogodavcu sve što je primio na temelju obavljanja povjerenih mu poslova, bez obzira je li ono što je primio za nalogodavca bilo dugovano ovome ili ne.

Podnošenje izvješća

Članak 769.

Nalogoprimac je dužan na zahtjev nalogodavca podnijeti izvješće o stanju poslova i položiti račun i prije određenog vremena.

Odgovornost za korištenje nalogodavčeva novca

Članak 770.

Ako se nalogoprimac služio za svoje potrebe novcem koji je primio za nalogodavca, dužan je, za sve vrijeme, platiti kamate po najvišoj dopuštenoj ugovornoj stopi, a na ostali dugovani novac koji nije predao na vrijeme, zatezne kamate, računajući od dana kad ga je bio dužan predati.

Solidarna odgovornost nalogoprimaca

Članak 771.

Ako je obavljanje nekog posla povjereno nekolicini istim nalogom da ga zajednički obavljaju, oni odgovaraju solidarno za obveze iz toga naloga, ako što drugo nije ugovoreno.

III. OBVEZE NALOGODAVCA

Predujmjivanje novca

Članak 772.

Nalogodavac je dužan na zahtjev nalogoprimca predujmiti mu stanoviti iznos novca za predviđene izdatke.

Naknada troškova i preuzimanje obveza

Članak 773.

(1) Nalogodavac je dužan naknaditi nalogoprimcu, čak i ako njegov trud bez njegove krivnje nije imao uspjeha, sve potrebne troškove što ih je učinio za izvršenje naloga, s kamatama od dana kad su učinjeni.

(2) On je dužan preuzeti obveze što ih je nalogoprimac uzeo na sebe obavljajući u svoje ime povjerene mu poslove, ili ga na drugi način osloboditi njih.

Naknada štete

Članak 774.

Nalogodavac je dužan naknaditi nalogoprimcu štetu koju je ovaj pretrpio bez svoje krivnje u obavljanju naloga.

Visina naknade

Članak 775.

Ako nije drukčije ugovoreno, nalogodavac duguje naknadu u uobičajenoj visini, a ako o tome nema običaja, onda pravičnu naknadu.

Isplata naknade

Članak 776.

(1) Ako nije drukčije ugovoreno, nalogodavac je dužan isplatiti nalogoprimcu naknadu nakon obavljenog posla.

(2) Ako je nalogoprimac bez svoje krivnje samo djelomično obavio nalog, ima pravo na razmjerni dio naknade.

Založno pravo

Članak 777.

Radi osiguranja naknade i troškova nalogoprimac ima založno pravo na pokretnim stvarima nalogodavca što ih je dobio po osnovi naloga, a i na novčanim iznosima koje je naplatio za račun nalogodavca.

Solidarna odgovornost nalogodavaca

Članak 778.

Ako je više njih povjerilo nalogoprimcu izvršenje naloga, oni mu odgovaraju solidarno.

IV. PRESTANAK NALOGA

Odustanak od ugovora

Članak 779.

(1) Nalogodavac može odustati od ugovora.

(2) U slučaju odustanka od ugovora u kojem nalogoprimcu pripada naknada za njegov trud, nalogodavac je dužan isplatiti nalogoprimcu odgovarajući dio naknade i naknaditi mu štetu koju je pretrpio odustankom od ugovora, ako za odustanak nije bilo osnovanih razloga.

Otkaz

Članak 780.

(1) Nalogoprimac može otkazati nalog kad hoće, samo ne u nevjeme.

(2) On je dužan naknaditi nalogodavcu štetu koju je ovaj pretrpio zbog otkaza naloga u nevjeme, osim kad su za otkaz postojali osnovani razlozi.

(3) Nalogodavac je dužan nastaviti nakon otkaza poslove koji ne trpe odgađanje, dok nalogodavac ne bude mogao preuzeti brigu o njima.

Smrt, prestanak pravne osobe

Članak 781.

(1) Nalog prestaje smrću nalogoprimca.

(2) Nasljednici nalogoprimca dužni su o njegovoj smrti što prije obavijestiti nalogodavca i poduzeti što je potrebno za zaštitu njegovih interesa, dok ne bude u stanju sam preuzeti brigu o njima.

(3) Nalog prestaje smrću nalogodavca samo ako je tako ugovoreno ili ako se nalogoprimac primio naloga s obzirom na svoje osobne odnose s nalogodavcem.

(4) U tom slučaju je nalogoprimac dužan nastaviti povjerene mu poslove, ako bi inače nastupila šteta za nasljednike, dok ovi ne budu mogli sami preuzeti brigu o njima.

(5) Ako je nalogodavac ili nalogoprimac pravna osoba, nalog prestaje kad ta osoba prestane postojati.

Stečaj, lišenje poslovne sposobnosti

Članak 782.

Nalog prestaje kad nad nalogodavcem ili nalogoprimcem bude otvoren stečaj ili bude potpuno ili djelomično lišen poslovne sposobnosti.

Trenutak prestanka naloga

Članak 783.

(1) Kad je nalogodavac odustao od ugovora, kad je umro ili pao pod stečaj ili potpuno ili djelomično lišen poslovne sposobnosti, nalog prestaje u trenutku kad je nalogoprimac saznao za događaj zbog kojega nalog prestaje.

(2) Kad je nalogoprimcu izdana pisana punomoć, dužan ju je vratiti nakon prestanka naloga.

Iznimke

Članak 784.

Kad je nalog dan da bi nalogoprimac mogao postići ispunjenje neke svoje tražbine od nalogodavca, nalogodavac ne može odustati od ugovora i nalog ne prestaje ni smrću, ni stečajem nalogodavca ili nalogoprimca, ni kad jedan od njih bude potpuno ili djelomično lišen poslovne sposobnosti.

- omissis -

Odsjek 20.

UGOVOR O TRGOVINSKOM ZASTUPANJU

I. OPĆE ODREDBE

Pojam

Članak 804.

(1) Ugovorom o trgovinskom zastupanju obvezuje se zastupnik da će za vrijeme trajanja ugovora pregovarati s trećim osobama o sklapanju ugovora u ime i za račun nalogodavca te da će, ako je tako ugovoreno, i sklapati ugovore s trećim osobama u ime i za račun nalogodavca, a nalogodavac se obvezuje da će zastupniku za svaki ugovor kojega je on sklopio ili koji je sklopljen njegovim djelovanjem platiti određenu proviziju.

(2) Zastupnikom iz stavka 1. ovoga članka neće se smatrati osoba koja je po ovom ili posebnom zakonu ovlaštena na zastupanje druge osobe.

(3) Nalogodavac može imati na istom području za istu vrstu poslova više zastupnika.

Zastupanje drugog nalogodavca

Članak 805.

Zastupnik ne može bez pristanka nalogodavca preuzeti obvezu da na istom području i za istu vrstu poslova radi za drugog nalogodavca.

Oblik

Članak 806.

Ugovor o trgovinskom zastupanju mora biti sklopljen u pisanom obliku.

Punomoć

Članak 807.

Zastupnik može zahtijevati od nalogodavca da mu izda punomoć.

Primanje ispunjenja

Članak 808.

Zastupnik ne može zahtijevati ni primiti ispunjenje tražbine svog nalogodavca ako

za to nije posebno ovlašten.

Izjave u ime nalogodavca

Članak 809.

Zastupnik je ovlašten radi očuvanja prava svog nalogodavca davati potrebne izjave njegovu suugovaratelju.

Mjere osiguranja

Članak 810.

Radi zaštite interesa nalogodavca zastupnik može poduzimati potrebne mjere osiguranja.

II. OBVEZE ZASTUPNIKA

Skrb o interesima nalogodavca

Članak 811.

(1) Zastupnik je dužan skrbiti o interesima nalogodavca te u svim poslovima koje poduzima postupati u skladu s načelom savjesnosti i poštenja i pažnjom dobrog gospodarstvenika.

(2) Zastupnik je poglavito dužan poduzimati sve što je potrebno kako bi posredovao i sklapao poslove za koje je ovlašten, držeći se pritom razumnih uputa nalogodavca.

(3) Odredbe ugovora o trgovinskom zastupanju suprotne odredbama stavka 1. i 2. ovoga članka ništete su.

Dužnost obavješćivanja

Članak 812.

(1) Zastupnik je dužan davati nalogodavcu sve potrebne obavijesti o stanju na tržištu, poglavito one koje su značajne za svaki pojedini posao.

(2) Zastupnik je dužan nalogodavca redovito obavješćivati o ispunjenju svojih ugovornih obveza, o trećim osobama koje su spremne pregovarati s nalogodavcem ili s njime sklopiti ugovor te o ugovorima koje je sklopio u ime i za račun nalogodavca.

(3) Odredbe ugovora o trgovinskom zastupanju suprotne odredbama stavka 1. i 2. ovoga članka ništete su.

Postupanje po uputama

Članak 813.

U vođenju pregovora i pri sklapanju ugovora zastupnik je dužan postupati po uputama nalogodavca.

Čuvanje tajni

Članak 814.

(1) Zastupnik je dužan čuvati poslovnu, profesionalnu i službenu tajnu svog nalogodavca koju je doznao u vezi s povjerenim poslom.

(2) On odgovara ako ih iskoristi ili drugome otkrije i poslije prestanka ugovora o trgovinskom zastupanju.

Vraćanje stvari danih na uporabu

Članak 815.

Nakon prestanka ugovora o trgovinskom zastupanju zastupnik je dužan vratiti nalogodavcu sve stvari koje mu je ovaj predao na uporabu za trajanja ugovora, osim ako je što drugo ugovoreno.

Poseban slučaj odgovornosti

Članak 816.

(1) Zastupnik odgovara nalogodavcu za ispunjenje obveze iz ugovora u čijem je sklapanju posredovao ili koje je po ovlaštenju on sklopio u ime nalogodavca, samo ako je za to posebno pisano jamčio.

(2) U tom slučaju on ima pravo i na posebnu proviziju (delkredere provizija).

III. OBVEZE NALOGODAVCA

Opće pravilo

Članak 817.

(1) Nalogodavac je dužan u svom odnosu sa zastupnikom postupati u skladu s načelom savjesnosti i poštenja i s pažnjom dobrog gospodarstvenika.

(2) Kad je to za obavljanje njegovih poslova potrebno, nalogodavac je dužan o svom trošku staviti zastupniku na raspolaganje uzorke, nacрте, cjenike, promidžbene materijale, opće uvjete poslovanja i ostalu dokumentaciju.

(3) Odredbe ugovora o trgovinskom zastupanju suprotne odredbama stavka 1. i 2. ovoga članka ništete su.

Dužnost obavještavanja

Članak 818.

(1) Nalogodavac je dužan dati zastupniku sve obavijesti potrebne za ispunjenje njegovih obveza iz ugovora.

(2) Nalogodavac je dužan u razumnom roku obavijestiti zastupnika o prihvatu ili odbijanju ponude te neispunjenju ugovora u čijem je sklapanju zastupnik sudjelovao.

(3) Nalogodavac je dužan bez odgađanja obavijestiti zastupnika o potrebi da se opseg njegovih poslova svede na manju mjeru nego što je zastupnik mogao osnovano očekivati, kako bi ovaj pravodobno smanjio svoju poduzetnost u odgovarajućoj mjeri, inače mu odgovara za pretrpljenu štetu.

(4) Odredbe ugovora o trgovinskom zastupanju suprotne odredbama prethodnih stavaka ovoga članka ništete su.

Provizija

Članak 819.

(1) Nalogodavac je dužan isplatiti zastupniku proviziju za ugovore koji su za vrijeme trajanja ugovora o trgovinskom zastupanju sklopljeni njegovim posredovanjem te za ugovore što ih je zastupnik sklopio u ime i za račun nalogodavca, ako je bio na to ovlašten.

(2) Zastupnik ima pravo na proviziju i za ugovore što ih je nalogodavac sklopio neposredno s klijentima koje je zastupnik našao.

(3) Zastupnik kojemu je na temelju ugovora o trgovinskom zastupanju povjereno isključivo pravo posredovanja na određenom području ili s određenom skupinom klijenata ima pravo na proviziju i za one ugovore koje je nalogodavac sklopio na tom području ili s tim klijentima bez posredovanja zastupnika.

(4) Svaka naknada čiji iznos ovisi o broju ili vrijednosti ostvarenih poslova smatrat će se provizijom.

(5) Zastupnik ima pravo na proviziju za ugovor koji je nalogodavac sklopio nakon prestanka ugovora o trgovinskom zastupanju, ako je sklopljeni ugovor pretežito posljedica zastupnikova djelovanja prije prestanka ugovora o trgovinskom zastupanju te ako je ugovor sklopljen u razumnom roku od prestanka ugovora o trgovinskom zastupanju ili ako je ponuda treće osobe za sklapanje ugovora stigla zastupniku ili nalogodavcu prije prestanka ugovora o trgovinskom zastupanju.

(6) Zastupnik nema pravo na proviziju utvrđenu stavcima 1. - 3. ovoga članka ako pravo na proviziju, u skladu sa stavkom 5. ovoga članka, pripada prijašnjem zastupniku, osim ako bi na temelju okolnosti slučaja bilo pravično da se provizija podijeli između oba zastupnika.

Iznos provizije

Članak 820.

(1) Ako iznos provizije nije određen ugovorom ili tarifom, zastupnik ima pravo na proviziju u iznosu koji je uobičajen za tu vrstu posla u mjestu u kojem je zastupnik obavljao poslove za nalogodavca.

(2) Ako je zastupnik posredovao za nalogodavca u različitim mjestima, ima pravo na proviziju u iznosu koji je uobičajen u mjestu gdje se nalazi njegovo prebivalište, odnosno sjedište.

(3) Ako nije moguće utvrditi iznos provizije koji je uobičajen, zastupnik ima pravo na proviziju u iznosu koji bi prema svim okolnostima slučaja, a poglavito broju i vrijednosti poslova koje je zastupnik obavio za nalogodavca te zahtjevnosti i opsegu zastupnikova posredovanja, bio pravičan.

Posebna provizija

Članak 821.

Zastupnik koji je po ovlaštenju nalogodavca naplatio neku njegovu tražbinu ima pravo na posebnu proviziju od naplaćenog iznosa.

Stjecanje prava na proviziju

Članak 822.

(1) Zastupnik stječe pravo na proviziju u trenutku kad je nalogodavac ispunio, odnosno trebao ispuniti svoju činidbu iz ugovora između njega i treće osobe ili, ako je treća osoba na temelju ugovora s nalogodavcem dužna prva ispuniti svoju činidbu, u trenutku kad je treća osoba ispunila, odnosno trebala ispuniti svoju činidbu, pa i kad to nije učinila iz razloga za koji je odgovoran nalogodavac.

(2) Ako je između nalogodavca i treće osobe sklopljen ugovor s uzastopnim činidbama koje se trebaju ispunjavati kroz određeno vrijeme, zastupnik stječe pravo na razmjerni dio provizije u skladu s pravilima iz prethodnog stavka ovoga članka.

(3) Odredbe ugovora o trgovinskom zastupanju suprotne stavku 1. i 2. ovoga članka ništete su, ako se njima pogoršava položaj zastupnika utvrđen tim stavcima.

Obračunavanje provizije

Članak 823.

(1) Nalogodavac je dužan svaka tri mjeseca podnijeti zastupniku obračun provizije na koju zastupnik ima pravo, izračunatu za svaki mjesec posebno.

(2) Obračun provizije mora sadržavati sve bitne elemente na temelju kojih je izrađen.

(3) Nalogodavac je dužan obračunati i platiti zastupniku tromjesečnu proviziju najkasnije do kraja mjeseca koji slijedi nakon zadnjeg mjeseca obračunskog tromjesečja.

(4) Strane mogu ugovoriti obračunsko razdoblje kraće od tri mjeseca.

(5) Nalogodavac je dužan, na zahtjev zastupnika, o svom trošku predati mu izvadak iz svojih poslovnih knjiga koji se odnosi na poslove koji zastupniku daju pravo na proviziju te ga obavijestiti o svim okolnostima koje utječu na proviziju.

(6) Ako nalogodavac odbije zastupnikov zahtjev iz prethodnog stavka ili ako zastupnik posumnja u točnost izvotka iz nalogodavčevih poslovnih knjiga ili posumnja u obavijesti koje mu je nalogodavac dao, ovlašten je zahtijevati da ovlašteni revizor pregleda nalogodavčeve poslovne knjige glede podataka o kojima ovisi provizija te da mu te podatke dostavi.

(7) Odredbe ugovora o trgovinskom zastupanju suprotne prethodnim stavcima ovoga članka ništetne su, ako se njima pogoršava položaj zastupnika utvrđen tim stavcima.

Gubitak prava na proviziju

Članak 824.

(1) Zastupnik gubi pravo na proviziju ako ugovor između nalogodavca i treće osobe ostane neispunjen iz uzroka koji nisu na strani nalogodavca.

(2) Ako je u slučaju iz stavka 1. ovoga članka zastupnik primio proviziju, dužan ju je vratiti.

(3) Odredbe ugovora o trgovinskom zastupanju suprotne prethodnim stavcima ovoga članka ništetne su ako se njima pogoršava položaj zastupnika utvrđen tim stavcima.

Troškovi

Članak 825.

(1) Zastupnik nema pravo na naknadu troškova koji proizlaze iz redovitog obavljanja poslova, osim ako je drukčije ugovoreno.

(2) Ali on ima pravo na naknadu posebnih troškova koje je učinio u korist nalogodavca ili po njegovu nalogu.

IV. PRAVO ZADRŽANJA

Članak 826.

Radi osiguranja svojih dospjelih tražbina nastalih u vezi s ugovorom, zastupnik ima pravo zadržanja na iznosima što ih je naplatio za nalogodavca po njegovu ovlaštenju te na svim nalogodavčevim stvarima koje je u vezi s ugovorom primio od nalogodavca ili

od nekog drugog, dok se nalaze kod njega ili kod nekog tko ih drži za njega, ili dok ima u rukama ispravu pomoću koje može raspolagati njima.

V. PRESTANAK UGOVORA

Trajanje ugovora

Članak 827.

(1) Ako se ne ugovori drukčije, ugovor o trgovinskom zastupanju sklapa se na neodređeno vrijeme.

(2) Ugovor sklopljen na određeno vrijeme prestaje protekom vremena na koje je sklopljen.

(3) Ako strane nastave ispunjavati ugovor sklopljen na određeno vrijeme i nakon proteka vremena na koje je ugovor sklopljen, smatrat će se da su sklopile novi ugovor istog sadržaja na neodređeno vrijeme.

Otkaz ugovora

Članak 828.

(1) Ako je ugovor o trgovinskom zastupanju sklopljen na neodređeno vrijeme, svaka ga strana može otkazati pisanom obaviješću upućenoj drugoj strani, poštujući otkazne rokove određene ovim člankom.

(2) Dužina otkaznog roka ovisna je o trajanju ugovora i iznosi po mjesec dana za svaku započetu godinu trajanja ugovora.

(3) Ako je ugovor trajao duže od pet godina, otkazni rok iznosi šest mjeseci.

(4) Strane ne mogu ugovoriti kraći otkazni rok, a ako ugovore duži, taj rok mora biti jednak za obje strane.

(5) Ako nije drukčije ugovoreno, otkazni rok započinje teći prvi dan mjeseca koji slijedi mjesec u kojem je drugoj strani upućena pisana obavijest o otkazu te završava zadnjim danom zadnjeg mjeseca roka.

(6) Odredbe ovoga članka primjenjuju se i na ugovor sklopljen na određeno vrijeme koji se zbog ispunjavanja i nakon proteka roka na koji je sklopljen smatra ugovorom na neodređeno vrijeme, s time da se vrijeme trajanja ugovora na određeno vrijeme uzima u obzir pri izračunavanju dužine otkaznog roka.

Raskid ugovora

Članak 829.

(1) Iz važnih razloga koje mora navesti, a poglavito zbog neispunjenja ugovorne obveze druge strane ili zbog promijenjenih okolnosti, svaka strana može raskinuti ugovor na neodređeno vrijeme bez otkaznog roka, odnosno raskinuti ugovor na određeno vrijeme prije isteka vremena na koje je sklopljen.

(2) Ovo pravo strane ne mogu ugovorom isključiti ili ograničiti.

(3) Ako je izjava o raskidu ugovora na neodređeno vrijeme dana bez važnih razloga, smatra se otkazom s redovitim otkaznim rokom.

(4) Ugovorna strana ima pravo na naknadu štete ako druga strana nije imala važan razlog za raskid ugovora.

(5) Neosnovani raskid daje pravo drugoj strani da raskine ugovor na neodređeno vrijeme bez otkaznog roka, odnosno da raskine ugovor na određeno vrijeme prije protoka vremena na koje je sklopljen

- omissis -

Odsjek 21.

UGOVOR O POSREDOVANJU

I. OPĆE ODREDBE

Pojam

Članak 835.

Ugovorom o posredovanju obvezuje se posrednik dovesti u vezu s nalogodavcem osobu koja bi s njim pregovarala o sklapanju ugovora, a nalogodavac se obvezuje isplatiti mu određenu proviziju, ako ugovor bude sklopljen.

Primjena odredbi ugovora o djelu

Članak 836.

Kad je ugovoreno da će posrednik imati pravo na određenu proviziju i ako njegovo nastojanje ostane bez rezultata, o takvom ugovoru sudit će se prema odredbama što vrijede za ugovor o djelu.

Primanje ispunjenja

Članak 837.

(1) Nalog za posredovanje ne ovlašćuje posrednika da za nalogodavca primi ispunjenje obveze iz ugovora sklopljenog njegovim posredovanjem.

(2) Za to je potrebna posebna pisana punomoć.

Opoziv naloga za posredovanje

Članak 838.

Nalogodavac može opozvati nalog za posredovanje kad god hoće, ako se toga nije odrekao i ako to nije protivno savjesnosti.

Nepostojanje obveze da se sklopi ugovor

Članak 839.

Nalogodavac nije dužan pristupiti pregovorima za sklapanje ugovora s osobom koju je posrednik našao, ni sklopiti s njom ugovor pod uvjetima koje je priopćio posredniku, ali će odgovarati za štetu ako je postupio protivno savjesnosti.

II. OBVEZE POSREDNIKA

Obveza tražiti priliku

Članak 840.

(1) Posrednik je dužan tražiti s pažnjom dobrog gospodarstvenika priliku za sklapanje određenog ugovora i upoznati s njome nalogodavca.

(2) Posrednik je dužan posredovati u pregovorima i nastojati da dođe do sklapanja ugovora, ako se na to posebno obvezao.

(3) On ne odgovara ako i pored potrebne brižljivosti ne uspije u svom nastojanju.

Obveza obavješćivanja

Članak 841.

Posrednik je dužan obavijestiti nalogodavca o svim okolnostima značajnim za namjeravani posao koje su mu poznate ili su mu morale biti poznate.

Odgovornost posrednika

Članak 842.

(1) Posrednik odgovara za štetu koju bi pretrpjela jedna ili druga strana između kojih je posredovao, a koja bi se dogodila zbog toga što je posredovao za poslovno nesposobnu osobu za čiju je nesposobnost znao ili mogao znati, ili za osobu za koju je znao ili morao znati da neće moći ispuniti obveze iz toga ugovora, i uopće za svaku štetu nastalu njegovu krivnjom.

(2) Posrednik odgovara za štetu koju prouzroči nalogodavcu zbog toga što je bez dopuštenja nalogodavca obavijestio nekog trećega o sadržaju naloga, o pregovorima ili o uvjetima sklopljenog ugovora.

Posrednički dnevnik i list

Članak 843.

Posrednik je dužan u posebnu knjigu (posrednički dnevnik) ubilježiti bitne podatke o ugovoru koji je sklopljen njegovim posredovanjem i izdati izvadak iz te knjige potpisan od njegove strane (posrednički list).

III. OBVEZE NALOGODAVCA

Provizija

Članak 844.

(1) Posrednik ima pravo na proviziju i kad nije ugovorena.

(2) Ako visina provizije nije određena ni tarifom ili kojim drugim općim aktom, ni ugovorom, a ni običajem, odredit će je sud prema posrednikovu trudu i učinjenoj usluzi.

Kad posrednik stječe pravo na proviziju

Članak 845.

(1) Posrednik stječe pravo na proviziju u trenutku sklapanja ugovora za koji je posredovao, ako što drugo nije ugovoreno.

(2) Ali ako je ugovor sklopljen pod odgovornim uvjetom, posrednik stječe pravo na proviziju tek kad se uvjet ostvari.

(3) Kad je ugovor sklopljen pod raskidnim uvjetom, ostvarenje uvjeta nema utjecaja na posrednikovo pravo na proviziju.

(4) U slučaju nevaljanosti ugovora posrednik ima pravo na proviziju ako mu uzrok nevaljanosti nije bio poznat.

Naknada troškova

Članak 846.

(1) Posrednik nema pravo na naknadu troškova učinjenih u izvršenju naloga, osim kad je to ugovoreno.

(2) Ali ako mu je ugovorom priznato pravo na naknadu troškova, on ima pravo na tu naknadu i u slučaju kad ugovor nije sklopljen.

Posredovanje za obje strane

Članak 847.

(1) Ako drukčije nije ugovoreno, posrednik koji je dobio nalog za posredovanje od obje strana može zahtijevati od svake strane samo polovicu provizije i naknadu polovice troškova ako je naknada troškova ugovorena.

(2) Posrednik je dužan da se s pažnjom dobrog gospodarstvenika skrbi o interesima obje strana između kojih posreduje.

Gubitak prava na proviziju

Članak 848.

Posrednik koji protivno ugovoru ili protivno interesima svog nalogodavca radi za drugu stranu, gubi pravo na proviziju i na naknadu troškova.

- omissis -

IV - Ugovor o generalnoj agenciji

The Federation of National Associations of Ship Brokers and Agents
FONASBA

GENERAL AGENCY AGREEMENT (for LINER SERVICES)

Fourth Edition
Revised and adopted JULY 1993
Recommended by The Baltic and International Maritime Council (BIMCO)

It is hereby agreed between:

..... of (*hereinafter referred to as the
Principal*)

and

..... of (*hereinafter referred to as the General Agent
(G.A.)*)

dated the day of 19..... that:

- 1.00 The Principal hereby appoints the General Agent (G.A.) as its agent for all maritime services and vessels either owned or chartered including any space or slot charter agreement calling at the G.A.'s Territory serving the trade between and
 - 1.01 This Agreement shall come into effect on and shall continue until Thereafter it shall continue until terminated by either party giving to the other notice in writing, in which event the Agreement shall terminate upon the expiration of a period of months from the date upon which such notice was given.
 - 1.02 The Territory in which the G.A. shall perform its duties under the Agreement shall be hereinafter referred as the Territory.
- 2.0 General Conditions**
- 2.01 This Agreement covers the General Agency work within the Territory. It includes the duties of marketing, operations, accounting and finance mentioned below. Any work performed as Port and/or Inland Agents by the G.A. will be excluded from this Agreement for which a separate Standard Liner Agency Agreement will be applicable.
 - 2.02 The G.A. undertakes not to accept the representation of other shipping companies nor to engage in NVOCC or such freight forwarding activities in the Territory, which are in direct competition to any of the Principal's transportation activities, without prior written consent, which shall not unreasonably be withheld.
 - 2.03 The Principal undertakes not to appoint any other party in the G.A.'s Territory for the services defined in this Agreement.

- 2.04 Where any of the activities of the G.A. in the Territory are not covered by this Agreement, then the local General Conditions in the latest version or established custom of the trade and/or ports shall apply and form part of this Agreement, unless otherwise agreed.
The G.A. undertakes to acquaint the Principal with any relevant local custom or practice and to furnish the Principal with a copy of the local General Conditions if any.
- 2.05 In countries where the position of the agent is in any way legally protected or regulated, the G.A. shall have the benefit of such protection or regulation, unless otherwise agreed.
- 3.00 All aspects of the Principal's business are to be treated confidentially and all files and records pertaining to this business are the property of the Principal.

3.00 Duties of the G.A.

- 3.01 To represent the Principal in the Territory and to supervise all activities on behalf of the Principal in the Territory, using his best endeavours to comply at all times with any reasonable specific instructions, which the Principal may give, including the use of Principal's documentation, terms and conditions.
- 3.02 In consultation with the Principal to recommend and/or appoint on the Principal's behalf and account, Port, Inland Agents, and/or Sub-Agents if required.
- 3.03 In consultation with the Principal to recommend and/or appoint on the Principal's behalf and account, Stevedores, Watchmen, Tallymen, Terminal Operators, Hauliers and all kinds of suppliers if required.
- 3.04 The G.A. will not be responsible for the negligent acts or defaults of the Port, Inland and/or Sub-Agents or Sub-Contractors unless the G.A. fails to exercise due care in the appointment and supervision of such Port, Inland and/or Sub-Agents or Sub-Contractors.
- 3.05 The G.A. will always strictly observe the shipping laws and regulations of the country and will indemnify the Principal for any fines, penalties, expenses or restrictions that may arise because the G.A. wilfully failed to comply with those laws or regulations.

3.10 Marketing

- 3.11 To supervise, activate and co-ordinate all marketing and sales activities of Port, Inland Agents and/or Sub-Agents in the Territory, in accordance with general guidelines laid down by the Principal and to use every effort to obtain business from prospective clients and to consolidate the flow of statistics and information.
- 3.12 To provide Port, Inland Agents and/or Sub-Agents with space allocation in accordance with the Principal's requirements.
- 3.13 To arrange for public relations work (including advertising, press releases, sailing cards and general promotional material) in accordance with the budget agreed with the Principal and on the Principal's account.
- 3.14 To attend to Conference matters if required on behalf of the Principal and for its account.

3.20 Operations

- 3.21 To supervise and co-ordinate all activities of Port, Inland Agents and/or Sub-Agents as set forth per attached Standard Liner Agency Agreement(s), in order to ensure the proper performance of all customary requirements for the best possible operation of the Principal's vessel in the G.A.'s Territory.
- 3.22 To arrange for an efficient rotation of vessels within the Territory, in compliance with the Principal's instructions.
- 3.23 To arrange for the most economical despatch in the ports of its area within the scope of the sailing schedule.
- 3.24 To liaise with Port Agents and/or Sub-Agents if and where required, in the Territory in arranging for such matters as bunkering, repairs, crew changes, ship's stores, spare parts, technical, nautical, medical assistance and consular requirements.
- 3.25 To instruct and supervise Port, Inland Agents and/or Sub-Agents regarding the Principal's requirements concerning claims handling, P & I matters and/or insurance, and the appointment of Surveyors. All expenses involved with claims handling other than routine claims are for Principal's account.
- 3.26 To supervise the documentation of Port, Inland Agents and/or Sub-Agents.

3.30 Container and Ro-Ro Services

(Delete this Section where this Agreement is in respect of a conventional service only)

- 3.31 To ensure that Port, Inland Agents and/or Sub-Agents can provide for and administer the Principal's requirements of a Container/Ro-Ro service (*delete whichever is inapplicable*) including *inter alia* equipment control, haulage, storage, maintenance and repairs (with supporting documentation) and computerised system if any.
- 3.32 To comply with the Principal's equipment control and reporting system in the Territory or to make available the G.A.'s system if required.

3.40 Accounting and finance

- 3.41 To provide for appropriate records of the Principal's financial position to be maintained in the G.A.'s books, which shall be available for inspection as required, and to prepare such periodic financial statements as may be reasonably required.
- 3.42 To check the accounts of Port, Inland Agents and/or Sub-Agents.
- 3.43 To check that Port, Inland Agents and/or Sub-Agents transfer all balances of accounts to the G.A. and that same are accounted with the Principal. The G.A. shall co-ordinate from the Port, Inland Agents and/or Sub-Agents the collection of freights due in the G.A.'s Territory.
- 3.44 To check and/or calculate freight and other charges according to Tariffs supplied by the Principals and to exercise every care and diligence in applying all terms and conditions of such Tariffs or other freight arrangements. If the Principal organises or employs an organisation for checking of freight calculations and documentation the costs for such checking to be entirely for Principal's account.

- 3.45 To collect freight and related accounts and remit to the Principal all freights and other monies belonging to the Principal at such periodic intervals as the Principal may require. All bank charges to be for Principal's account. The G.A. shall advise the Principal of the customary credit terms and arrangements. If the G.A. is required to grant credit to customers due to commercial reasons, the risk in respect of outstanding collections is for Principal's account unless the G.A. has granted credit without the knowledge and prior consent of the Principal.

4.00 Principal's Duties

- 4.01 To provide all documentation, stationary and/or software necessary to fulfil the G.A.'s task as required by the Principal.
- 4.02 To give full and timely information regarding the vessels' schedule, ports of call and line policy.
- 4.03 To provide the G.A. immediately upon request with all necessary funds to cover advance disbursements unless the G.A. shall have sufficient funds from the freights collected.
- 4.04 The Principal shall at all times indemnify the G.A. against all claims, charges, losses, damages and expenses which the G.A. may incur in connection with the fulfilment of its duties under this Agreement. Such indemnity shall extend to all acts, matters and thing done, suffered or incurred by the G.A. during the duration of this Agreement notwithstanding any termination thereof, provided however, that this indemnity shall not extend to matters arising by reason of the wilful misconduct or the negligence of the G.A.
- 4.05 Where the G.A. provides bonds, guarantees and any other forms of security to Customs or other statutory authorities to cover the movement of cargo on behalf of the Principal or the Principal's containers, stores or other equipment then the Principal shall indemnify and reimburse the G.A. immediately such claims are made, provided they do not arise by reason of the wilful misconduct or the negligence of the G.A.
- 4.06 If mutually agreed the Principal shall take over the conduct of any dispute, which may arise, between the G.A. and any third party as a result of the performance of the G.A.'s duties.

5.00 Remuneration

- 5.01 The Principal agrees to pay to the G.A. and the G.A. accepts, as consideration for the services rendered, the commissions and fees set forth on the schedule attached to this Agreement. Any fees specified in monetary units shall be reviewed every twelve months and if necessary adjusted in accordance with such recognised cost of living index as is published in the country of the G.A.
- 5.02 Should the Principal require the G.A. to undertake full processing and settlement of claims, then the G.A. is entitled to a separate remuneration as agreed with the Principal and commensurate with the work involved.
- 5.03 The remuneration specified in the schedule attached is in respect of the ordinary and anticipated duties of the G.A. within the scope of this Agreement. Should the G.A. be required to perform duties beyond the scope of this Agreement then the terms on which the G.A. may agree to perform such duties will be subject to express agreement between the parties.

Without prejudice to the generality of the foregoing such duties may include e.g. participating in conference activities on behalf of the Principal, booking fare-paying passengers, sending out general average notices and making collections under average bonds insofar as these duties are not performed by the average adjuster.

- 5.04 If the Tariff currency varies in value against the local currency by more than 10% after consideration of any currency adjustment factor existing in the trade the basis for calculation of remuneration shall be adjusted accordingly.
- 5.05 If the G.A. utilises computers and computer systems, any extra expenses occasioned by specific additional requirements of the Principal in the use of such computer equipment for the performance of the G.A.'s duties to the Principal, shall be borne by the Principal.

6.00 Duration

- 6.01 This Agreement shall remain in force as specified in clause 1.01 of this Agreement. Any notice of termination shall be sent by registered or recorded mail.
- 6.02 If the Agreement for any reason other than negligence or wilful misconduct of the G.A. should be cancelled at an earlier date than on the expiry of the notice given under clause 1.01 hereof, the Principal shall compensate the G.A. The compensation payable by the Principal to the G.A. shall be determined in accordance with clause 6.04 below.
- 6.03 If for any reason the Principal withdraws or suspends the service, the G.A. may withdraw from this Agreement forthwith, without prejudice to its claim for compensation.
- 6.04 Where applicable the current local General Conditions in the latest version and failing the National Law on the termination of Agency Contracts will apply to this Agreement. Where no such conditions of Statute Law apply, the basis of compensation shall be the monthly average of the commission and fees earned during the previous 12 months or if less than 12 months have passed then a reasonable estimate of the same, multiplied by the number of months from the date of cancellation until the contract would have been terminated in accordance with clause 1.01 above. Furthermore the gross redundancy payments, which the G.A. (or his duly appointed Port, Inland Agent and/or Sub-Agent(s)) is compelled to make to employees made redundant by reason of the withdrawal or suspension of the Principal's service, or termination of this Agreement shall also be taken into account.
- 6.05 The G.A. shall have a general lien on amounts payable to the Principal in respect of any undisputed sums due and owing to the G.A. including but not limited to commissions, disbursements and duties.

7.00 Jurisdiction

- 7.01 a) This Agreement shall be governed by and construed in accordance with English law and any dispute arising out of this Agreement shall be referred to arbitration in London, one arbitrator being appointed by each party, in accordance with the Arbitration Act 1950 and 1979 or any statutory modification or re-enactment thereof for the time being in force.

On receipt by one party of the nomination in writing of the other party's arbitrator, that party shall appoint their arbitrator within fourteen days, failing which the decision of the single Arbitrator appointed shall apply. If two arbitrators properly appointed shall not agree they shall appoint an umpire whose decision shall be final.

- (b) Any dispute arising out of this Agreement shall be referred to arbitration at subject to the law and procedures applicable there.

a) and b) are alternatives, if subclause b) is not filled then a) shall apply.

V - Dodatak Ugovoru o generalnoj agenciji

The Federation of National Associations of Ship Brokers and Agents

REMUNERATION SCHEDULE BELONGING TO THE GENERAL AGENCY AGREEMENT

dated:

between:
as Principal

and
as General Agent (G.A.)

REMUNERATION

The G.A. is entitled to the following remuneration:

- (I) A commission of
Inward %
Outward %
on all total freight earnings (including any surcharges, handling charges or freight
additional which may be agreed) of the Principal's liner service to and from the
Territory to be paid in the G.A.'s local currency
The commission not to be lower than per annum (minimum).
- (II) For any non-liner vessel calling at ports within the G.A.'s Territory the customary
local or national supervisory fees shall apply.
- (III) For each container or unit entering or leaving the inventory control system of the
G.A., a fee of per unit.
- (IV) In respect of movements of cargo outside the G.A.'s Territory% of
gross total freight is payable in cases where only collection of freight is involved.
- (V) For processing of other than routine claims the G.A. is entitled to extra
remuneration to be mutually agreed.

- (VI) Communications:
The Principal will either pay actual communication expenses on a cost plus basis or pay a lump sum monthly on an average cost plus basis, to be reviewable.
- (VII) Travelling expenses:
When the G.A. is requested by the Principal to undertake journeys of any significant distance and/or duration, all travel expenses including accommodation and other expenses will be for the Principal's account.

PRINCIPAL

AGENT

VI – Standardni ugovor o agenciji u linijskom poslovanju

The Federation of National Associations of Ship Brokers and Agents
FONASBA

STANDARD LINER AGENCY AGREEMENT

Fourth Edition
Revised and adopted JULY 1993
Recommended by The Baltic and International Maritime Council (BIMCO)

It is hereby agreed between:

..... of (*hereinafter referred to as the Principal*)
and

..... of (*hereinafter referred to as the Agent*)

dated the day of 19..... that:

- 1.00 The Principal hereby appoints the Agent as its Liner Agent for all its owned and/or chartered vessels including any space or slot charter agreement calling at the G.A.'s Territory serving the trade between and
- 1.01 This Agreement shall come into effect on and shall continue until Thereafter it shall continue until terminated by either party giving to the other notice in writing, in which event the Agreement shall terminate upon the expiration of a period of months from the date upon which such notice was given.
- 1.02 The Territory in which the Agent shall perform its duties under the Agreement shall be hereinafter referred as the "Territory".

2.0 General Conditions

- 2.01 This Agreement covers the Port and/or Inland Agency work within the Territory. It includes the duties of marketing the Principal's service and of handling of all types of cargo entering or leaving the Territory whether direct or by transshipment. It also includes the handling of the vessels owned, chartered (including any slot or space charter agreement) or otherwise operated by the Principals within the port(s) of the Territory. Work performed as Liner Agent under this Agreement will be strictly separated from any work performed as general Agent for which a separate Standard General Agency Agreement and separate remuneration will be applicable.
In case of any ambiguity as to which agreement governs the work in question, the terms of the Standard Liner Agency Agreement will prevail.

- 2.02 The Agent undertakes not to accept the representation of other shipping companies nor to engage in NVOCC or such freight forwarding activities in the Territory, which are in direct competition to any of the Principal's transportation activities, without prior written consent, which shall not unreasonably be withheld.
- 2.03 The Principal undertakes not to appoint any other party in the Agent's Territory for the services defined in this Agreement.
- 2.04 Where any of the activities of the Agent in the Territory are not covered by this Agreement, then the local General Conditions in the latest version or established custom of the trade and/or ports shall apply and form part of this Agreement, unless otherwise agreed. The Agent undertakes to acquaint the Principal with any relevant local custom or practice and to furnish the Principal with a copy of the local General Conditions if any.
- 2.05 In countries where the position of the agent is in any way legally protected or regulated, the Agent shall have the benefit of such protection or regulation, unless otherwise agreed.
- 2.06 All aspects of the Principal's business are to be treated confidentially and all files and records pertaining to this business are the property of the Principal.

3.00 Duties of the Agent

- 3.01 To represent the Principal in the Territory using his best endeavours to comply at all times with any reasonable specific instructions which the Principal may give, including the use of Principal's documentation, terms and conditions.
- 3.02 In consultation with the Principal to recommend and/or appoint on the Principal's behalf and account Sub-Agents if required.
- 3.03 In consultation with the Principal to recommend and/or appoint on the Principal's behalf and account, Stevedores, Watchmen, Tallymen, Terminal Operators, Hauliers and all kinds of suppliers if required.
- 3.04 The Agent will not be responsible for the negligent acts or defaults of the Sub-Agents or Sub-Contractor unless the Agent fails to exercise due care in the appointment and supervision of such Sub-Agent or Sub-Contractor. Notwithstanding the foregoing the Agent shall be responsible for the acts of his subsidiary companies appointed within the context of this Clause.
- 3.05 The Agent will always strictly observe the shipping laws and regulations of the country and will indemnify the Principal for any fines, penalties, expenses or restrictions that may arise because the Agent wilfully failed to comply with those laws or regulations.

3.10 Marketing and Sales

- 3.11 To provide marketing and sales in the Territory, in accordance with general guidelines laid down by the Principal, to canvass and book cargo, to publicise the services and to maintain contact with Shippers, Consignees, Forwarding Agents, Port and other Authorities and Trade Organisation.
- 3.12 To provide statistics and information and to report on cargo bookings and use of space allotments. To announce sailing and/or arrivals, and to quote freight rates and announce freight tariffs and amendments.

- 3.13 To arrange for public relations work (including advertising, press releases, sailing cards and general promotional material) in accordance with the budget agreed with the Principal and for his account.
- 3.14 To attend to Conference matters if required on behalf of the Principal and for the principal's account.
- 3.15 To issue on behalf of the Principal Bills of Lading and Manifests, documents requested by conferences, delivery orders, certificates and such other documents as may be reasonably required.

3.20 Port Agency

- 3.21 To arrange for berthing of vessels, loading and discharging of the cargo, in accordance with the local custom and conditions.
- 3.22 To supervise and co-ordinate all activities of the Terminal Operators, Stevedores, Tallymen and all other Contractors, in order to ensure the proper performance of the customary requirements for the best possible operation and despatch of the Principal's vessel.
- 3.23 To arrange for calling forward, reception and loading of outward cargo and discharge and release of inward cargo and attend to the transhipment of through cargo.
- 3.24 To arrange for bunkering, repairs, husbandry, crew changes, passengers, ship's stores, spare parts, technical and nautical assistance and medical assistance as required.
- 3.25 To carry out the Principal's requirements concerning claim handling, P&I matters, General Average and/or Insurance, and the appointment of Surveyors.
- 3.26 To attend to all necessary documentation and to attend to consular requirements if required.
- 3.27 To arrange for and attend to the clearance of the vessel and to arrange for all other services appertaining to the vessel's movements through the port.
- 3.28 To report to the Principal the vessel's position and to prepare a statement of facts of the call and/or port log.
- 3.29 To keep the Principal regularly and timely informed on Port and working conditions likely to affect the despatch of the Principal's vessels.

3.30 Container and Ro-Ro Traffic

Where "equipment" is referred to in the following section it shall comprise containers, flat racks, trailers or similar cargo carrying devices, owned, leased or otherwise controlled by the Principal.

- 3.31 To arrange for the booking of units on the vessel.
- 3.32 To arrange for the stuffing and unstuffing of LCL cargo at the port and in consultation with the Principal to arrange for the provision of inland LCL terminals, and the supervision of these activities where required.
- 3.33 To prepare the additional container shipping documentation.
- 3.34 To provide and administer a proper system, or to comply with the Principal's system for the control and registration of equipment. To organise equipment stock within the Agent's Territory and if required make provision for storage, positioning and repositioning of the equipment.

- 3.35 To comply with Customs requirements and arrange for equipment interchange documents in respect of the movements for which the Agent is responsible and to control the supply and use of locks, seals and labels.
- 3.36 To make equipment available and to arrange inland haulage as required.
- 3.37 On behalf and for the account of the Principal to undertake the leasing of equipment into and re-delivery out of the system.
- 3.38 To operate an adequate equipment damage control system in compliance with the Principal's instructions. To arrange for equipment repairs and maintenance, when and where necessary and to report on the condition of equipment under the Agent's control.

3.40 Accounting and finance

- 3.41 To provide for appropriate records of the Principal's financial position to be maintained in the Agent's books, which shall be available for inspection as required, and to prepare periodic financial statements as may be reasonably required.
- 3.42 To check all vouchers received for services rendered and to prepare a proper disbursement account in respect of each voyage or accounting period.
- 3.43 To advise the Principal of all amendments to port tariffs and other charges as they become known.
- 3.44 To calculate freight and other charges according to Tariffs supplied by the principal and to exercise every care and diligence in applying all terms and conditions of such tariffs or other freight agreements. If the Principal organises or employs an organisation for checking freight calculations and documentation the cost for such checking to be entirely for the Principal's account.
- 3.45 To collect freight and related accounts and remit to the Principal all freights and other monies belonging to the Principal at such periodic intervals as the Principal may require. All bank charges to be for Principal's account. The Agent shall advise the Principal of the customary credit terms and arrangements. If the Agent is required to grant credit to customers due to commercial reasons, the risk in respect of outstanding collections is for Principal's account unless the Agent has granted credit without the knowledge and prior consent of the Principal.
- 3.46 The Agent shall have authority to retain money from the freight collected to cover all past and current disbursements, subject to providing regular cash position statements to the Principal.
- 3.47 The Agent in carrying out his duties under this Agreement shall not be responsible to the Principal for loss or damage caused by any Banker, Broker or other person, instructed by the Agent in good faith unless the same happens by or through the wilful neglect or default of the Agent. The burden of proving the wilful neglect of the Agent shall be on the Principal.

4.00 Principal's Duties

- 4.01 To provide all documentation, necessary to fulfil the Agent's task together with any stationary specifically required by the Principal.
- 4.02 To give full and timely information regarding the vessel's schedule, ports of call and line policy insofar as it affects the port and sales agency activities.

- 4.03 To provide the Agent immediately upon request with all necessary funds to cover advance disbursements unless the Agent shall have sufficient funds from the freights collected.
- 4.04 The Principal shall at all times indemnify the Agent against all claims, charges, losses, damages and expenses which the Agent may incur in connection with the fulfilment of its duties under this Agreement. Such indemnity shall extend to all acts, matters and thing done, suffered or incurred by the Agent during the duration of this Agreement notwithstanding any termination thereof, provided however, that this indemnity shall not extend to matters arising by reason of the wilful misconduct or the negligence of the Agent.
- 4.05 Where the Agent provides bonds, guarantees and any other forms of security to Customs or other statutory authorities to cover the movement of cargo on behalf of the Principal or the Principal's containers, stores or other equipment then the Principal shall indemnify and reimburse the Agent immediately such claims are made, provided they do not arise by reason of the wilful misconduct or the negligence of the Agent.
- 4.06 If mutually agreed the Principal shall take over the conduct of any dispute which may arise between the Agent and any third party as a result of the performance of the Agent's duties.

5.00 Remuneration

- 5.01 The Principal agrees to pay to the Agent and the Agent accepts, as consideration for the services rendered, the commissions and fees set forth on the schedule attached to this Agreement. Any fees specified in monetary units shall be reviewed every 12 months and if necessary adjusted in accordance with such recognised cost of living index as is published in the country of the Agent.
- 5.02 Should the Principal require the Agent to undertake full processing and settlement of claims, then the Agent is entitled to a separate remuneration as agreed with the Principal and commensurate with the work involved.
- 5.03 The remuneration specified in the schedule attached is in respect of the ordinary and anticipated duties of the Agent within the scope of this Agreement. Should the Agent be required to perform duties beyond the scope of this Agreement then the terms on which the Agent may agree to perform such duties will be subject to express agreement between the parties. Without prejudice to the generality of the foregoing such duties may include e.g. participating in conference activities on behalf of the Principal, booking fare-paying passengers, sending out general average notices and making collections under average bonds insofar as these duties are not performed by the average adjuster.
- 5.04 If the Tariff currency varies in value against the local currency by more than 10% after consideration of any currency adjustment factor existing in the trade the basis for calculation of remuneration shall be adjusted accordingly.
- 5.05 If the Agent utilises computers and computer systems, any extra expenses occasioned by specific additional requirements of the Principal in the use of such computer equipment for the performance of the Agent's duties to the Principal, shall be borne by the Principal.

6.00 Duration

- 6.01 This Agreement shall remain in force as specified in clause 1.01 of this Agreement. Any notice of termination shall be sent by registered or recorded mail.
- 6.02 If the Agreement for any reason other than negligence or wilful misconduct of the Agent should be cancelled at an earlier date than on the expiry of the notice given under clause 1.01 hereof, the Principal shall compensate the Agent. The compensation payable by the Principal to the Agent shall be determined in accordance with clause 6.04 below.
- 6.03 If for any reason the Principal withdraws or suspends the service, the Agent may withdraw from this Agreement forthwith, without prejudice to its claim for compensation.
- 6.04 Where applicable the current local General Conditions in the latest version and failing the National Law on the termination of Agency Contracts will apply to this Agreement. Where no such conditions of Statute Law apply, the basis of compensation shall be the monthly average of the commission and fees earned during the previous 12 months or if less than 12 months have passed then a reasonable estimate of the same, multiplied by the number of months from the date of cancellation until the contract would have been terminated in accordance with clause 1.01 above. Furthermore the gross redundancy payments, which the Agent and/or Sub-Agent(s)) is compelled to make to employees made redundant by reason of the withdrawal or suspension of the Principal's service, or termination of this Agreement shall also be taken into account.
- 6.05 The Agent shall have a general lien on amounts payable to the Principal in respect of any undisputed sums due and owing to the Agent including but not limited to commissions, disbursements and duties.

7.00 Jurisdiction

- 7.01 a) This Agreement shall be governed by and construed in accordance with English law and any dispute arising out of this Agreement shall be referred to arbitration in London, one arbitrator being appointed by each party, in accordance with the Arbitration Act 1950 and 1979 or any statutory modification or re-enactment thereof for the time being in force.
On receipt by one party of the nomination in writing of the other party's arbitrator, that party shall appoint their arbitrator within fourteen days, failing which the decision of the single Arbitrator appointed shall apply. If two arbitrators properly appointed shall not agree they shall appoint an umpire whose decision shall be final.
(b) Any dispute arising out of this Agreement shall be referred to arbitration at subject to the law and procedures applicable there.

a) and b) are alternatives, if subclause b) is not filled then a) shall apply.

**REMUNERATION SCHEDULE BELONGING TO
STANDARD LINER AGENCY AGREEMENT**

Between and date
(as Principal) (as Agent)

the Agent is entitled to the following remuneration based on all total freight earnings (including any surcharges, handling charges and freight additional which may be agreed) of the Principal's liner service to and from the Territory to be paid in Agent's local currency. The total remuneration per call shall not in any case be lower than the local fees applicable.

- I. A. Where the Agent provides all the services enumerated in this Agreement the Commission shall be:
Services outward %
inward %
- B. % for cargo when only booking is involved.
- C. % for cargo when only handling is involved.
("only handling" in the remuneration schedule is so defined that the duties of an Agent are to call forward and otherwise arrange for the cargo to be loaded on board, where the specific booking has been made elsewhere and acknowledged as such by the shipper as nominated for the Principal's service).
- D. In respect of movements of cargo outside the Agents' Territory % of the gross total freight is payable in cases where only collection of freight is involved.
- E. An additional fee for containers and/or units entering or leaving the inventory control system of the Agent a fee of per unit.
- II. A. % for cargo loaded in bulk.
B. % for cargo discharged in bulk.
- III. Where the Agent provides only the services as non-port agent the remuneration shall be:
When actually booked/originating from [this](#) area:
A. Service outward %
inward %
- B. An additional fee for containers and/or units entering or leaving the inventory control system of the Agent a fee of per unit.

- IV. Where the Agent provides only the services as non-port agent the remuneration shall be:
 - A. % for cargo loaded on board in bulk.
 - B. % for cargo discharged in bulk.
- V. Clearance and ship's husbandry fee shall be agreed.
- VI. A Commission of % shall be paid on all ancillary charges collected by the Agent on behalf of the Principal such as Depot Charges, Container Demurrage, etc.
- VII. Communications: The principal will either pay actual communication expenses on a cost plus basis or pay a lumpsum monthly on an average cost plus basis, to be reviewable.
- VIII. Travelling expenses: When the Agent is requested by the Principal to undertake journeys on any significant distance and/or duration, all travel expenses including accommodation and other expenses will be for the Principal's account.
- IX. Documentary and Administrative Charges: Such charges to be levied as appropriate by the Agent to cargo interests.

PRINCIPAL

AGENT

VII – Ugovor o podagenciji

The Federation of National Associations of Ship Brokers and Agents
FONASBA

SUB-AGENCY AGREEMENT

First Edition
Adopted OCTOBER 1998
Approved by The Baltic and International Maritime Council (BIMCO)

It is hereby agreed between:

..... of (*hereinafter referred to as the General Agent*)

for (*hereinafter referred to as the Line*)

and of (*hereinafter referred to as the Agent*)

dated the day of 19..... that:

1.00 The General Agent, with the authority of the Line, hereby appoints the Agent as its Sub-Agent for all the Line's owned and/or chartered vessels including any space or slot charter agreement calling at the G.A.'s Territory serving the trade between and

1.01 This Agreement shall come into effect on and shall continue until Thereafter it shall continue until terminated by either party giving to the other notice in writing, in which event the Agreement shall terminate upon the expiration of a period of months from the date upon which such notice was given.

1.02 The Territory in which the Agent shall perform its duties under the Agreement shall be hereinafter referred as the "*Territory*".

2.0 General Conditions

2.01 This Agreement covers the Port and/or Inland Agency work within the Territory. It includes the duties of marketing the Line's services and of handling of all types of cargo entering or leaving the Territory whether direct or by transhipment. It also includes the handling of the vessels owned, chartered (including any slot or space charter agreement) or otherwise operated by the Line within the port(s) of the Territory.

- 2.02 The Agent undertakes not to accept the representation of other shipping companies nor to engage in NVOCC or such freight forwarding activities in the Territory, which are in direct competition to the Line without prior written consent, which shall not unreasonably be withheld.
- 2.03 The General Agent undertakes not to appoint any other party in the Agent's Territory for the services defined in this Agreement.
- 2.04 Where any of the activities of the Agent in the Territory are not covered by this Agreement, then the local General Conditions in the latest version or established custom of the trade and/or ports shall apply and form part of this Agreement, unless otherwise agreed. The Agent undertakes to acquaint the General Agent with any relevant local custom or practice and to furnish the General Agent with a copy of the local General Conditions if any.
- 2.05 In countries where the position of the Agent is in any way legally protected or regulated, the Agent shall have the benefit of such protection or regulation, unless otherwise agreed.
- 2.06 All aspects of the General Agent's business, including that of the Line, are to be treated confidentially and all files and records pertaining to this business are the property of the General Agent.

3.00 Duties of the Agent

- 3.01 On behalf of the General Agent, to undertake those duties which are identified and set out in the annexed extract of the Agency Agreement entered into between the Line and the General Agent dated

3.10 Accounting and Finance

- 3.11 To provide for appropriate records of the Line's financial position to be maintained in the Agent's books, which shall be available for inspection as required and to prepare periodic financial statements as may be reasonable required.
- 3.12 To check all vouchers received for services rendered and to prepare a proper disbursement account in respect of each voyage or accounting period.
- 3.13 To advise the General Agent of all amendments to port tariffs and other charges as they become known.
- 3.14 To calculate freight and other charges according to the tariffs supplied by the General Agent and to exercise every care and diligence in applying all terms and conditions of such tariffs or other freight agreements.
- 3.15 To collect freight and related accounts and remit to the General Agent all freights and other moneys belonging to the Line at such periodic intervals as the General Agent may require. The Agent shall advise the General Agent of the customary credit terms and arrangements. If the Agent is required to grant credit to customers due to commercial reasons, the risk in respect of outstanding collections is for the General Agent's account unless the Agent has granted credit without the knowledge and prior consent of the General Agent.
- 3.16 The Agent shall have authority to retain money from the freight collected to cover all past and current disbursements, subject **not** providing regular cash position statements to the General Agent.

4.00 Duties of the General Agent

- 4.01 To provide all documentation necessary to fulfil the Agent's task.
- 4.02 To give full and timely information regarding the vessel's schedule, ports of call and line policy insofar as it affects the port and sales agency activities.
- 4.03 To provide the Agent immediately upon request with all necessary funds to cover advance disbursements unless the Agent shall have sufficient funds from the freights collected.
- 4.04 The General Agent shall at all times indemnify the Agent against all claims, charges, losses, damages and expenses which the Agent may incur in connection with the fulfilment of its duties under this Agreement. Such indemnity shall extend to all acts, matters and thing done, suffered or incurred by the Agent during the duration of this Agreement, notwithstanding any termination thereof, provided however, that this indemnity shall not extend to matters arising by reason of the wilful misconduct or the negligence of the Agent.
- 4.05 Where the Agent provides bonds, guarantees and any other forms of security to Customs or other statutory authorities to cover the movement of cargo on behalf of the Line or the Line's containers, stores or other equipment then the General Agent shall indemnify and reimburse the Agent immediately such claims are made, provided they do not arise by reason of the wilful misconduct or the negligence of the Agent.
- 4.06 If mutually agreed the General Agent shall take over the conduct of any dispute which may arise between the Agent and any third party as a result of the performance of the Agent's duties.

5.00 Remuneration

- 5.01 The General Agent agrees to pay to the Agent and the Agent accepts, as consideration for the services rendered, the commissions and fees set forth on the schedule attached to this Agreement. Any fees specified in monetary units shall be reviewed every 12 months and if necessary adjusted in accordance with such recognised cost of living index as is published in the country of the Agent.
- 5.02 Should the General Agent require the Agent to undertake full processing and settlement of claims, then the Agent is entitled to a separate remuneration as agreed with the General Agent and commensurate with the work involved.
- 5.03 The remuneration specified in the schedule attached is in respect of the ordinary and anticipated duties of the Agent within the scope of this Agreement. Should the Agent be required to perform duties beyond the scope of this Agreement then the terms on which the Agent may agree to perform such duties will be subject to express agreement between the parties.
- 5.04 If the Tariff currency varies in value against the local currency by more than 10% after consideration of any currency adjustment factor existing in the trade the basis for calculation of remuneration shall be adjusted accordingly.
- 5.05 If the Agent utilises computers and computer systems, any extra expenses occasioned by specific additional requirements of the Principal in the use of such computer equipment for the performance of the Agent's duties to the Principal, shall be borne by the Line.

6.00 Insurance

- 6.01 The Agent shall arrange and pay at its own expense for insurance against errors and omissions of its officers and employees.

7.00 Duration

- 7.01 This Agreement shall remain in force as specified in clause 1.01 of this Agreement. Any notice of termination shall be sent by registered or recorded mail.
- 7.02 The Agent shall have a general lien on amounts payable to the general Agent in respect of any undisputed sums due and owing to the Agent including but not limited to commissions, disbursements and duties.

8.00 Jurisdiction

- 8.01 a) This Contract shall be governed by and construed in accordance with English law and any dispute arising out of this Contract shall be referred to arbitration in London in accordance with the Arbitration Act 1996 or any statutory modification or re-enactment hereof save to the extent necessary to give effect in the provisions of this Clause.
- The arbitration shall be conducted in accordance with the London Maritime Arbitrators Association (LMAA) Terms current at the time when the arbitration proceedings are commenced.
- The reference shall be to three arbitrators. A party wishing to refer a dispute to arbitration shall appoint its arbitrator and send notice of such appointment in writing to the other party requiring the other party to appoint its own arbitrator within 14 calendar days of that notice and stating that it will appoint its arbitrator as sole arbitrator unless the other party appoints its own arbitrator and gives notice that it has done so within 14 days specified. If the other party does not appoint its own arbitrator and give notice that it has done so within 14 days specified, the party referring a dispute to arbitration may, without the requirement of any further prior notice to the other party, appoint its arbitrator as sole arbitrator and shall advise the other part accordingly. The award of a sole arbitrator shall be binding on both parties as if he had been appointed by agreement.
- Nothing herein shall prevent the parties agreeing in writing to vary these provisions to provide for appointment of a sole arbitrator.
- In cases where neither the claim nor any counterclaim exceeds the sum of US\$50,000 (or such other sum as the parties may agree) the arbitration shall be conducted in accordance with the LMAA Small Claims Procedure current at the time when the arbitration proceedings are commenced.
- (b) This Contract shall be governed by and construed in accordance with Title 9 of the United States Code and the Maritime Law of the United States and any dispute arising out of or in connection with this Contract shall be referred to three persons at New York, one to be appointed by each of the parties hereto, and the third by the two so chosen, their decision or that of any two of them shall be final, and for the purposes of enforcing any award, judgement may be entered on an award by any court of competent jurisdiction. The proceedings shall be conducted in accordance with the rules of the Society of Maritime Arbitrators, Inc.

In case where neither the claim nor any counterclaim exceeds the sum of US\$50,000 (or such other sum as the parties may agree) the arbitration shall be conducted in accordance with the Shortened Arbitration procedure of the society of Maritime Arbitrators, Inc. current at the time when the arbitration proceedings are commenced.

(c) This contract shall be governed by and construed in accordance with the laws of the place mutually agreed by the parties and any dispute arising out of or in connection with this Contract shall be referred to arbitration at a mutually agreed place, subject to the procedures applicable there.

**VIII - Međunarodni ugovor o posredničkoj (brokerskoj)
nagradi (proviziji)**

**APPENDIX B
THE IBCC**

The Federation of National Associations of Ship Brokers and Agents
FONASBA

INTERNATIONAL BROKERS COMMISSION CONTRACT
Recommended by The Baltic and International Maritime Council (BIMCO)

THIS AGREEMENT is made the _____ day of _____ 19____
between
Shipowner/Timechartered Owner/Disponent Owner
(hereinafter referred to as the "Owner") and
Shipbroker/Chartering Broker of
(hereinafter referred to as "The Broker")

WHEREAS:

The Broker has fixed the Owner's vessel on the terms and conditions contained in the
Charter Party dated annexed hereto.

NOW IT IS HEREBY AGREED AS FOLLOWS:

1. The Owner shall pay commission to or otherwise remunerate the Broker:
 - * (a) in accordance with the relevant provisions of the Charter Party
 - * (b) as follows

2. Any dispute arising out of this Contract shall be referred to
Arbitration at and shall be subject to the law
and procedure subject there.

For and on behalf of

For and on behalf of

.....

.....

(Owner)

(Broker)

(* delete as appropriate)

IX - FONASBA-ine zaporke "sub details"

APPENDIX D

FONASBA "SUB DETAILS" CLAUSES

SUBJECT DETAILS

1. It is mutually agreed between the parties that no charter agreement shall be deemed to exist until each and every term, condition and exception of the charter shall have been agreed.
2. If a "fixture subject details" shall have been made, the party supplying the particulars of the remaining charter terms shall be required to communicate the same to the other party within 24 hours SHINC unless otherwise mutually agreed. The Parties shall have not more than 24 hours SHINC to agree the same. Failing such agreement the parties shall be free from any commitment whatsoever.

X – Iz sudske prakse:

AGENT – Presude

Kad je agent, koji se bavi prijevoznim poslovima (a ne zapovjednik), potpisao teretnicu, takva teretnica obavezuje agenta direktno, unatoč činjenici da brod naveden u teretnici ne pripada njemu.

Talijanski kasacioni sud, 9.XI 1959.

Agent, koji nastupa u svojstvu agenta, ne odgovara osobno za štetu.

Londonski gradski sud /pomorski odjel/ 3.V 1961.

Agent koji potpiše ugovor o prijevozu bez jasne napomene da radi u svojstvu agenta, osobno je odgovoran za zaključeni posao, pa i kada brodar, nakon izvršenja ugovora preuzme na sebe svojstvo ugovorne stranke.

Viši privredni sud NRH, 24.III 1962.

Kad krcatelj krca teret preko agenta ovlašten je podizati tužbu protiv brodarka i ako u teretnici nije navedeno njegovo ime, ali je navedeno da agent nastupa kao agent.

Trgovački sud, Seine, 8.V 1961.

Brodarev agent koji nije prekoračio punomoć ne odgovara za raskid ugovora sa naručiteljeve strane.

Viši privredni sud NRH, 25.X 1962.

Vozarina koju je ugovorio brodarkov agent obavezuje brodarka, pa brodarka nema pravo u teretnici naznačiti veću vozarinu od ugovorene. Agent koji nije prigovorio pasivnoj legitimaciji odgovara za višak vozarine koju je vozar naplatio.

Viši privredni sud SRH, 8.VI 1963.

Agent koji tuži primaoca tereta za naknadu manje naplaćene vozarine nastupa kao brodarkov punomoćnik.

Viši privredni sud SRH, 29.IV 1963.

Brodski agent je osobno obavezan ako tako proizlazi iz ugovora. Nema trgovačkih običaja koji bi unaprijed postavljali određene pretpostavke o tome da agent preuzima osobnu obvezu za ugovore koje sklapa za račun broda.

Prvostepeni sud Engleske, 21.V 1963.

Brodski agent ne odgovara osobno iz prijevoznog ugovora ako takvu obvezu izričito ne preuzme.

Viši privredni sud SRH, 24.VI 1964.

Brodski agent nije odgovoran osobi s kojom brodar sklopi ugovor. Agent ne nastupa u vlastito ime ni kad fakturira troškove za uskladištenje robe nakon njenog iskrcaja iz broda.

Trgovački sud, Dunkerque, 27.V 1963.

Agent koji je djelovao kao posljednji u nizu agenata za kupca broda i zaključio valjani ugovor o kupoprodaji broda, koji je kupac odbio da ratificira, ima pravo na naknadu štete od agenta od koga je angažiran. Šteta je obuhvaćala iznos isplaćen prodavaocu u ime nagodbe i njegove vlastite troškove. Greška je tuženog što je propustio tužitelja upozoriti da kupac postavlja neke uvjete za perfektnost ugovora.

Trgovački sud Engleske, 12.III 1962.

Osoba koja je zaključila ugovor u vlastito ime može dokazivati usmenim dokazima da je djelovala za neotkrivenog vlastodavca ("undisclosed principal") tj. da je djelovala u svojstvu agenta.

Trgovački sud Engleske, 26.III 1962.

Brodski agent nije dužan brinuti se o sigurnosti broda za plovidbu.

Kasacioni sud Francuske, 11.II 1965.

Agent nije dužan nadzirati da li su prilikom ukrcaja ili iskrcaja poduzete zaštitne mjere, i na koji se način rad obavlja. Ova dužnost tereti zapovjednika broda.

Apelacioni sud, Genova, 12.II 1964.

Okolnost što agent u dopisivanju s tužiteljem upotrebljava izraz "mi", ne znači da je on sebe priznao za brodara, jer taj izraz može značiti da ga agent upotrebljava i u ime brodara kao svog principala.

Apelacioni sud, Aix, 10.II 1967.

GENERALNA PUNOMOĆ - Agent na temelju generalne punomoći ima pravo izvršavati one poslove koji ulaze u okvir redovitih ekonomskih odnosa broda. Među ove poslove spada i sklapanje ugovora o radu za ukrcaj i iskrcaj tereta.

Apelacioni sud, Genova, 12.II 1964.

IZDAVANJE TERETNICE - Brodski agent je ovlašten zastupnik brodarov u pogledu svih prava i obveza nastalih u vezi s boravkom broda i vršenjem operacija broda u luci, pa je tako ovlašten i na izdavanje teretnice.

Viši privredni sud SRH, 13.VI 1968.

Agent koji potpiše teretnicu izdanu za neukrcani dio tereta kao brodovlasnikov agent implicitno jamči da ima za to ovlaštenje.

Engleski prvostepeni sud, 19.XI 1965.

IZJAVA O KAPACITETU BRODA - Izjava agenta o kapacitetu broda obavezuje brodaru u čije ime je agent sklopio ugovor o prijevozu s naručiteljem.

Viši privredni sud SRH, 11.XII 1964.

LEGITIMACIJA - Brodski agent nema po svojoj funkciji procesne legitimacije, i ne može biti tužen u ime brodaru u čije je ime radio.

Apelacioni sud, Montpellier, 26.I 1966.

Agent koji od krcatelja primljeni barirani ček kao polog za prekostojnice unovči u korist brodaru protivno krcateljevu nalogu, radi u ime brodaru i nije pasivno legitimiran prema krcatelju na vraćanje čekom naplaćene svote.

Viši privredni sud SRH, 18.XII 1969.

ODGOVORNOST - Agent je osobno odgovoran za poslove koje nalogoprimac obavi na temelju njegovog naloga ako izričito ne navede da radi u svojstvu agenta, osim ako je nalogoprimac bio dužan znati iz drugih okolnosti posla da agent radi u svojstvu agenta.

Viši privredni sud SRH, 1.XII 1965.

Izvršenje iz presude donesene u sporu u kojem je agent obavezan na isplatu određene svote u svojstvu agenta jednog broda odnosi se na osobu koju je agent zastupao. Agent ne može biti osobno odgovoran ni kad je njegov nalogodavac, brodar broda koji je bio predmet presude, u međuvremenu prestao postojati.

Okružni sud, Genova, 8.VI 1965.

Agent nije osobno odgovoran i ako prilikom zaključenja ugovora o radu ne navede ime broda koji zastupa.

Apelacioni sud, Genova, 12.II 1964.

Agent koji je kao zastupnik brodarov, sklopio ugovor o radu s lučkim radnikom, ne odgovara osobno za nesreću na poslu koju pretrpi obalni radnik povodom ukrcaja odnosno iskrcaja tereta. Za ovu štetu odgovara osobno brodar.

Apelacioni sud, Genova, 12.II 1964.

Brodski agent koji je tužen za štetu nastalu izvršenjem ugovora o prijevozu ako ne stavi prigovor pomanjkanja pasivne legitimacije nego preuzima brodarovu odgovornost, odgovara do granice brodarove odgovornosti.

Apelacioni sud, Paris, 14.II 1966.

Ako brodski agent vrši ujedno i poslove slagača, on za te poslove odgovara prema propisima o slagačkom poslu.

Francuski kasacioni sud, 18.VI 1968.

Agent je odgovoran primaocu za štetu koja nastane radi toga što nije izvozniku direktno poslao teretnicu.

Kasacioni sud Francuske, 11.III 1965.

Agent koji je ispunio tovarni list prema pošiljaočevu nalogu ne odgovara kamionskom vozaču za povećane troškove prijevoza prouzrokovane tim nalogom. Vozaču prvenstveno odgovaraju pošiljalac i primalac a agent čijim posredstvom je sklopljen ugovor samo u slučaju ako vozač dokaže da je za nemogućnost naplate odgovoran agent zbog propusta dužne pažnje, ili samovoljnog postupka protivnog dobivenim uputama od pošiljaoca odnosno primaoca.

Viši privredni sud SRH, 25.I 1968.

Ako se na agentov zahtjev zabrani brodu odlazak iz luke, agent za lučke naknade nastale za vrijeme zabrane odlaska broda odgovara osobno, jer u ovom slučaju ne radi u brodarovo ime.

Viši privredni sud SRH, 26.IX 1968.

Okolnost da je račun za lučke naknade, nastale za vrijeme zabrane odlaska broda na zahtjev agenta, dostavljen agentu nakon odlaska broda iz luke, nije odlučna da bi, isključivo radi toga, agent bio oslobođen odgovornosti za naplatu lučkih naknada, jer se sam morao pobrinuti na koji će način osigurati svoja potraživanja prema brodaru dok se brod još nalazi u luci.

Viši privredni sud SRH, 26.IX 1968.

Ako iz formulara teretnice jasno proizlazi da su agent koji je sklopio ugovor o prijevozu, i brodar koji je prevezao robu, dvije različite osobe, agent za štete na robu prouzrokovane tokom prijevoza ne odgovara ukoliko on za tu štetu nije kriv.

Apelacioni sud, Aix, 10.II 1967.

Agent je neposredno odgovoran osobi s kojom je sklopio ugovor o opskrbi broda ako se u tom pogledu izričito obavezao. Agent se izričito obavezao ako je u pismu upućenom opskrbniku naveo da će podmiriti fakturu iz pologa koji je njegov komitent položio kod treće osobe za tu svrhu.

Viši privredni sud SRH, 30.VII 1968.

PROVIZIJA - Pomorski posrednik ima pravo na proviziju čim je brodarski ugovor sklopljen.

Arbitražna odluka Gand (Belgija), 1967.

PUNOMOĆ - Brodarski ugovor koji sklopi agent u ime svog komitenta bez njegove punomoći ne obvezuje komitenta. Agent osobno odgovara.

Apelacioni sud, Paris, 17.VI 1964.

Ako je agent koji izdaje teretnicu prekoračio punomoć, to prekoračenje ne čini teretnicu falsifikatom i ona je mjerodavna za trećeg poštenog zakonitog imaoa teretnice.

Viši privredni sud SRH, 17.VII 1965.

Brodar ima pravo zahtjeva prema agentu za štete prouzrokovane prekoračenjem punomoći.

Viši privredni sud SRH, 17.VII 1965.

Za vozara je irelevantno da li je naručiljev agent prilikom zaključenja ugovora o prijevozu prekoračio punomoć. Naručitelj - vlastodavac dužan je izvršiti ugovor prema uvjetima koje je zaključio agent, a ima pravo od agenta tražiti naknadu eventualne štete.

Viši privredni sud SRH, 27.IV 1965.

Budući da u slučaju prekoračenja punomoći brodarski ugovor nije sklopljen, agent odgovara brodaru za naknadu štete zbog zadržavanja broda po načelima građanskog prava, a ne iz ugovora o prijevozu.

Apelacioni sud, Paris, 17.VI 1964.

Običaji u pomorstvu odnose se samo na dokazivanje ugovora, a ne i na utvrđivanje da li između agenta i njegovog komitenta postoji odnos punomoći.

Apelacioni sud, Paris, 17.VI 1964.

Rok za ulaganje žalbe protiv presude kojom je zapovjednik kao brodarov zastupnik obvezan na naknadu štete počinje teći od dana kada je agent tu presudu primio.

Apelacioni sud, Bordeaux, 17.XI 1971

LEGITIMACIJA - Agent koji daje nalog lučkom skladištaru da ukrca odnosno iskrca teret radi u ime svog komitenta, pa skladištaru nije odgovoran za plaćanje naloženih radova. Ovo i pod pretpostavkom da je agent duže vremena skladištaru na njegov zahtjev podmirivao njegove fakture, jer treba smatrati da je to činio u ime svog nalagodavca. Agent bi bio osobno odgovoran skladištaru ako se u tom smislu izričito obaveže, ili ako skladištar dokaže da je agent skladištara obavijestio da mu je njegov nalagodavac stavio na raspolaganje odgovarajuću svotu za podmirenje skladištarovih potraživanja, ili da su ta sredstva na neki drugi način osigurana.

Viši privredni sud SRH, IV-SI-1192/70-2, 12.X

1970.

ODGOVORNOST - Agent koji daje nalog lučkom skladištaru da ukrca odnosno iskrca teret radi u ime svog komitenta, pa skladištaru nije odgovoran za plaćanje naloženih radova. Ovo i pod pretpostavkom da je agent duže vremena skladištaru na njegov zahtjev podmirivao njegove fakture, jer treba smatrati da je to činio u ime svog nalogodavca. Agent bi bio skladištaru osobno odgovoran ako se u tom smislu izričito obaveže, ili ako skladištar dokaže da je agent skladištara obavijestio da mu je njegov nalogodavac stavio na raspolaganje odgovarajuću svotu za podmirenje skladištarovih potraživanja, ili da su ta sredstva na neki drugi način osigurana. Agent je dužan skladištaru platiti zatezne kamate ako skladištar dokaže da je agent neosnovano kod sebe držao sredstva koja su bila namijenjena za podmirenje skladištarovog potraživanja.

Viši privredni sud SRH, IV-SI-1192/70-2, 12.X 1970.

Agent koji je izdao teretnicu na svom zaglavku, i koji je u teretnicu utisnuo pečat "prema klauzulama i uvjetima teretnice" određenog brodar, ne odgovara za štetu na teretu ako je krcatelj poduzeće koje po svom poslovanju mora znati da agent nije brodar. Pod ovom pretpostavkom agent će biti odgovoran samo onda ako je za štetu kriv. Za ovu štetu je odgovoran brodar koji je prevezao teret.

Trgovački sud, Paris, 12.IV 1912.

Agent koji je izdao teretnicu na svom zaglavku smatra se u odnosu prema korisniku prijevoza kao brodar i dužan mu je nadoknaditi štetu. Za nadoknađenu štetu na ovaj način agent ima pravo regresa od brodar kojega je brod prevezao teret.

Trgovački sud, Marseille, 4.11 1972.

Agent, koji je sklopio ugovor o prijevozu u ime brodar, ne odgovara za obveze koje iz toga posla nastanu.

Trgovački sud, Marseille, 19.I 1971.

Agent prema naručitelju prijevoza nastupa u brodarovo ime i nije pasivno legitimiran za štetu koju snosi naručitelj. Za ovu štetu odgovara brodar. Agent je odgovoran naručitelju ako naručitelj dokaže da je agent nezavisno od brodarovih naloga zlonamjerno i grubom nepažnjom nanio naručitelju štetu ili je agent sam osobno preuzeo obavezu za odgovornost.

Viši privredni sud SRH, IV-P-2295/70, 4.XI 1971.

VOZARINA - Za plaćanje vozarine koju je u ime brodar ugovorio njegov agent, agent ne odgovara. Ako agent nije postupio po brodarovom nalogu, odgovoran je svomu nalogodavcu, a ne korisniku prijevoza.

Vrhovni privredni sud, SI-4/72, 25.X 1972.

PASIVNA LEGITIMACIJA - Osoba koja je sklopila ugovor o prijevozu stvari u svojstvu agenta određenog broda bez naznake broдача, nije pasivno legitimirana za sporove koji nastanu iz toga ugovora. Na ovo pomanjkanje pasivne legitimacije ne utječe ni okolnost da su iste fizičke osobe uložile svoj kapital u agenturno poduzeće i brodarsko poduzeće u ime kojega je agent sklopio ugovor, jer su agenturno i brodarsko poduzeće samostalne pravne osobe koje nisu pravno identične ni međusobno ni s fizičkim osobama koje su uložile "svoj kapital u ta poduzeća".

Viši privredni sud SRH, IV-P-441/71, 26.IX 1912.

PASIVNA LEGITIMACIJA - Agent nije pasivno legitimiran za potraživanje korisnika prijevoza iz ugovora o prijevozu stvari, koja se potraživanja odnose na vozarinu i druge troškove prijevoza.

Vrhovni privredni sud, Sl-4/7.2, 25.X 1972.

PARNIČNA PUNOMOĆ - Pomorski agent nema parnične punomoći za zastupanje svoga nalogodavca, pa i kad se radi o poslu u kojemu je agent nastupao u broдарovo ime.

Viši privredni sud SR Hrvatske, 20.3.1974.

JEDAN AGENT ISTOVREMENO AGENT DVAJU BROĐARA - NAPLATA TRAŽBINE AGENTA - Okolnost da je jedan pomorski agent istovremeno agent dvaju brođara, ne stvara nikakav pravni odnos između tih brođara. Prema tome, agent nema prava za naplatu svoga potraživanja od jednoga brođara ustegnuti iznos koji duguje drugom brođaru, premda ta dva brođara imaju istoga agenta.

Viši privredni sud SR Hrvatske, 18.IX 1974.

UGOVOR O PRIJEVOZU NA VRIJEME - ODUSTANAK OD UGOVORA - O ODGOVORNOSTI AGENTA ŠTO NIJE NARUČITELJU PROSLIJEDIO BROĐAROVU FAKTURU ZA ISPLATU VOZARINE - Naručitelj agent koji svom principalu ne proslijedi brođarovu fakturu za isplatu vozarine nije odgovoran za naknadu štete prouzročene otkazom ugovora zbog zakašnjenja u isplati vozarine, ako je naručitelj iz charter-partije mogao saznati u kojoj visini i kada mora platiti vozarinu.

Trgovački sud, Paris, 25.VI 1975.

PROVIZIJA - Agent koji je u ime i po nalogu svog nalogodavca zaključio ugovor o prijevozu s brođarom nema pravo, ako drukčije nije izričito ugovoreno, zahtijevati od brođara i njegovog generalnog agenta proviziju za zaključeni posao. Običaj koji bi agentu dao to pravo kod nas ne postoji.

Viši privredni sud SR Hrvatske, 29.I 1975.

ODGOVORNOST - Agent broда odgovara za sve obaveze u vezi s određenim brodovima jednako kao i brođar ako u pravnim poslovima s trećim osobama izričito ne naznači da nastupa isključivo kao agent ("As Agents only").

Viši privredni sud SR Hrvatske, 24.IV 1974.

Agent nije odgovoran za štete koje prouzrokuje brod, kojeg je agent, izljevom goriva.

Francuski Državni savjet, 25.VII 1975.

Agent odgovara samo brodaru za koga radi, a ne i trećemu, pa ni primaocu, jer s njim ne stoji ni u kakvom ugovornom odnosu.

Trgovački sud, Marseille, 1.VI 1976.

Pomorski agent ne može prebijati svoju tražbinu protiv pomorskog vozara sa dugovanjem vozaru za njegov račun ubranih vozarina. I nakon stajališta Apelacionog suda da je prijeboj dopušten prema zakupnini ili najamnini ("hire") za brodarske ugovore na vrijeme ostaje ovo stajalište valjano ne samo prema ugovornoj protustranci vozara nego i prema pomorskom agentu.

Engleski Apelacioni sud, 25. VII 1978.

LUČKE NAKNADE U MEDJUNARODNOM JAVNOM PROMETU - Plovidbeni agent kad nastupa u ime i za račun brodarka nije dužan platiti luci lučke naknade.

Viši privredni sud Hrvatske, 10. XI 1981.

PLOVIDBENI AGENCIJSKI POSAO - Generalni agent pomorskog vozara nije po samom zakonu (čl.682,683 i 685 ZPUP-a i supsidijarno čl.795 i 797 u vezi sa čl.91. ZOO-a) ovlašten da suugovaratelju svog nalogodavca daje izjave koje za ovog stvaraju obveze, odnosno brodarka dovode u teži položaj od onog koji za nje ga proizlazi iz zakona. Takve izjave obvezuju brodarka samo ako mu je punomoć agentu sadržavala ovlaštenje u tom smislu. Dosljedno tome ako je agent broda izjavio primatelju da je brod iskrcao manju količinu tereta od količine deklarirane u teretnici i to učinio nakon isteka rokova u kojima se po čl.541 ZPUP-a odnosno po čl.3 par.6 Haških pravila iz 1924. šteta ustanovljuje, onda brodarka koji nije izdao ni takvu punomoć ni odobrio takvu izjavu agenta ne obvezuje takva agentova izjava.

Viši privredni sud Hrvatske, 26. X 1982.

Autor: **Prof. dr. sc. Vojslav Borčić**

Autor revidiranog i nadopunjenog izdanja: **Damir Drinković**

Glavni urednik: **Damir Drinković**

Uređivački odbor: **Damir Drinković**
Miljenko Tudor
kap. Milan Kukuljan

Tisak: **XXX**

Izdavač: **UDRUGA POMORSKIH AGENATA HRVATSKE**

Naklada **200** primjeraka